

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

2013

ממדי העוני
והפערים החברתיים

דוח שנתי

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

2013

**ממדי העוני
והפערים החברתיים**

דוח שנתי

פתח דבר

שנים רבות המסר המרכזי של דוחות ממדי העוני היה כי הפערים החברתיים ממשיכים להעיק על החברה בישראל וכי אין הקלה במצב העוני והאי-שוויון. הפעם, הדוח מצביע על שינוי לטובה - ממדי העוני והאי-שוויון נמצאים בתהליך של ירידה. עם זאת - למרות השיפור ממדי העוני עדיין גבוהים בהשוואה למדינות אחרות.

הגורמים המרכזיים שהביאו לשינוי הם גידול בתעסוקה, בפרט במשפחות שהיו מודרות משוק העבודה וכן עליה בשכר, גם אם צנועה. תופעה זו נראית בצורה ברורה יותר בפרספקטיבה של שנים מצטברות מאשר בהסתכלות על שנה בודדת. כפי שיתואר בהמשך קיים עדיין ספק מסוים לגבי עוצמת השיפור, זאת כאשר מעמידים את השינוי מול מקורות מידע אחרים - סקר כח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, קובץ משרות השכיר וקובץ השכר (על האוכלוסייה כולה) של רשות המיסים. ההתלבטות מקצועית זו לגבי עוצמת השינוי בתעסוקה, שהוא כאמור השנה הגורם המרכזי, מובאת בדוח.

חשוב לציין כי אחד המבחנים המוסריים החשובים של מדיניות חברתית נאותה הוא הדאגה לכלל הציבור - גם המוחלש ביותר, שזקוק לסיוע כלכלי מהמדינה, מכיוון שאינו מסוגל מסיבות שונות להשתלב בצורה סבירה בתעסוקה. ציבור זה זקוק לקצבאות קיום מידתיות שיאפשרו לו להתקיים בכבוד וישאירו לו תמריץ סביר להשתלבות בתעסוקה.

על אף הצורך להגדיל את קצבאות הבטחת ההכנסה ואת קצבאות הילדים, כפי שביטא זאת הביטוח הלאומי בהזדמנויות שונות, החליטה הממשלה באמצע 2013 לקצץ בקצבאות הילדים כשקצבת הבטחת הכנסה נותרה ברמתה הנמוכה. מוטב היה לשקם "עקב לצד אגודל" קצבת קיום מרכזית זו ואת קצבת הילדים האוניברסלית כך שהפגיעה בתמריץ לעבודה - אם בכלל - תהיה מינימלית.

ככל שמערכת הרווחה מצומקת יותר ורווחת המשפחה תלויה אך ורק בהכנסות מעבודה, אי-העלאת קצבאות לרמה סבירה יותר מעלה את הסיכון של היווצרות נורמה לא רצויה של התרחבות תופעת העבודה הפוגענית, דהיינו תופעה של עבודה "בכל מחיר" - נוער שעובד במקום ללמוד, קשישים שנאלצים להמשיך לעבוד גם מעבר לגיל העבודה ועובדים שנאלצים להיכנע לתנאי עבודה לא הוגנים.

שיפור האכיפה של שכר המינימום והמשך שיפור במימון מענק העבודה ממשיכים להיות משימות מרכזיות וסיכויי ההצלחה של האכיפה גבוהים מאז שהממשלה וההסתדרות הסכימו על הגדלה משמעותית של משאבי יחידת האכיפה במשרד הכלכלה. באשר להעלאת שכר המינימום, חשוב שהיא תתבצע בצורה מושכלת כך ששכר המינימום יהיה השכר של העובדים מעוטי היכולת בלבד ושעובדים בעלי מיומנויות מוכחות ישתכרו באופן ברור מעל לשכר המינימום.

דניאל גוטליב
סמנכ"ל מחקר ותכנון

תוכן העניינים

עמוד

7

תמצית הממצאים

9

I ממדי העוני

9

1. קו העוני ורמת חיים

12

2. ממדי העוני ב-2013 והתפתחותם בשנים האחרונות

13

א. הסיבות העיקריות לירידה בממדי העוני ב-2013 – התפתחות התעסוקה והשכר

17

ב. עוצמת הגידול בתעסוקה

18

ג. חומרת העוני של מי שלא מצליח להשתלב בעבודה

23

3. השפעת קצבאות ותשלומי חובה ישירים על ממדי העוני

27

4. ממדי העוני לפי קבוצות אוכלוסייה ואזורים גיאוגרפיים

38

5. עוני מתמשך

40

6. העוני והאי-שוויון בישראל בהשוואה בינלאומית

44

7. יעד העוני

46

II ממדי ואי שוויון והפערים בהכנסות

46

1. האי-שוויון ב-2013 ובשנים האחרונות

49

2. האי-שוויון לפי חמישונים

54

III גורמים לעוני ולאי-שוויון

לוחות

10

לוח 1: ההכנסה החודשית למשק בית לפי סוג הכנסה (ש"ח), 2011-2013

10

לוח 2: קו העוני לפי גודל המשפחה, 2013

11

לוח 3: הכנסות משפחתיות מעבודה וקצבאות אוניברסליות כשיעור מקווי העוני, 2013

12

לוח 4: תחולת העוני (אחוזים ומספרים מוחלטים), 2012-2013

15

לוח א': שיעורי שינוי שנתיים בשיעור התעסוקה (%) של בני 18 עד 64

16

לוח ב': שיעור התעסוקה של גברים ונשים לפי קבוצות אוכלוסייה

19

לוח ג': תחולת עוני וחומרת העוני – משפחות עובדות מול משפחות לא-עובדות, 2012-2013

10

לוח 5: ממדי העוני לפי מדדים נבחרים, 1999-2013

לוח 6: תחולת העוני לפי הגדרות הכנסה שונות, ותרומת המיסוי הישיר ותשלומי ההעברה לסוגיהם

24

להפחתת העוני, 2012 ו-2013

30

לוח 7: תחולת העוני של נפשות בוגרות בחלוקה לפי מין (אחוזים), 1999-2013

30

לוח 8: תחולת העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים), 2012 ו-2013

32

לוח 8א: תחולת העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה ומצב תעסוקה (%), 2012 ו-2013

33

לוח 8ב: חומרת העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה ומצב תעסוקה (%), 2012 ו-2013

- 33 לוח 9 : חלקם של סוגי משפחות בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הענייה לפי מאפיינים
 34 דמוגרפיים ותעסוקתיים, 2012-2013
- 35 לוח 10 : הערכת ממדי העוני בקבוצות אוכלוסייה שונות לפי מדדים נבחרים, 2012 ו-2013
 37 לוח 11 : תחולת העוני לפי מחוז ודת, 2012 – 2013
- 37 לוח 12 : אומדן לעוני מתמשך – משקל המשפחות והנפשות בסך העניים שהוצאותיהן הכספיות לנפש
 39 תקנית מתחת לקו העוני (אחוזים) 2012 ו-2013
- לוח 13 : תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים בקבוצות אוכלוסייה נבחרות לפי הגדרת
- 43 OECD, 2012 ו-2013
- 45 לוח 14 : השינויים הריאליים ביעד העוני ובהכנסות החמישון התחתון, 2012 – 2013
- 47 לוח 15 : מדד גייני לאי שוויון בהתחלקות ההכנסות באוכלוסייה, 1999-2013
- 51 לוח 16 : מקור וסוג הכנסה ותשלומי חובה לפי חמישונים, 2013, והשינוי הריאלי לעומת 2012
- 52 לוח 17 : חלקו של כל חמישון בסך ההכנסות ותשלומי חובה, 2012-2013
- 53 לוח 18 : הוצאות לפי חמישונים, שיעורי שינוי ריאליים והתפלגות הוצאות, 2012-2013
- 57 לוח 19 : התפלגות השכר של השכירים והשכירים העניים לפי רמת השכר, 2013

תרשימים

- 14 תרשים א' : התפתחות שיעורי התעסוקה לפי קבוצות אוכלוסייה, גילאים 25-64 : 1999 – 2013
- 17 תרשים ב' : התפתחות השכר הריאלי לפי ענפים
- 18 תרשים ג' : השוואת שיעורי תעסוקה – סכ"א מול סקרי הכנסות והוצאות משקי בית, 2002-2013
- 18 תרשים ד' : השינוי במספר השכירים (סקר הוצאות) ובמספר משרות השכיר לאורך זמן
- 20 תרשים 1 : תחולת העוני של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים, 1999-2013
- 22 תרשים 2 : מדדי חומרת העוני עוני נבחרים, 1999-2013
- 25 תרשים 3 : משקל הקצבאות ותשלומי ההעברה לפי מקורם בצמצום תחולת העוני של משפחות
- 26 תרשים 4 : שיעור הירידה בתחולת העוני של משפחות מקבלות קצבה לאחר תשלום הקצבה
- 28 תרשים 5 : תחולת העוני של משפחות ונפשות במשפחות עם שני מפרנסים ויותר, 1999-2013
- 29 תרשים 6 : תחולת העוני של משפחות קשישים, 1999-2013
- 40 תרשים 7 : שיעור המשפחות העניות באופן מתמשך על פני זמן מתוך כלל העניים, לפי קבוצות נבחרות,
 1999 – 2013
- 42 תרשים 8א : שיעורי עוני בקרב נפשות (50% מחציון ההכנסה), מדינות OECD וישראל, סוף שנות
 האלפיים (ישראל 2013)
- 42 תרשים 8ב : מדד גייני לאי השוויון בהכנסה הפנויה לנפש תקנית, מדינות OECD וישראל, סוף שנות
 האלפיים (ישראל 2013)
- 48 תרשים 8ג' : מדד גייני לאי השוויון בהכנסה הפנויה לנפש תקנית, מדינות OECD וישראל, סוף שנות
 האלפיים (ישראל 2012), הגדרת ה-OECD
- 48 תרשים 9 : מדדי פערים ואי-שוויון נבחרים, 1999-2013
- 50 תרשים 10 : השינוי הריאלי בהכנסה הפנויה לנפש תקנית ב-2013 לעומת 2012, בחלוקה לפי חמישונים
 (אחוזים)
- 50 תרשים 10א : ממוצע שינוי שנתי ריאלי בהכנסה הפנויה לנפש תקנית בין השנים 2002 ו-2011, בחלוקה

לפי חמישוניים (אחוזים)

- 55 תרשים 11א: תעסוקה ועוני – כלל האוכלוסייה
55 תרשים 11ב: תעסוקה ועוני – יהודים לא-חרדים
56 תרשים 11ג: תעסוקה וחומרת עוני – יהודים לא-חרדים
56 תרשים 11ד: תעסוקה וחומרת עוני – חרדים – **תרשים חסר**
56 תרשים 11ה: תעסוקה וחומרת עוני – ערבים

58 V נספחים

- 58 נספח 1א: תחולת העוני 1998-2013 כולל מזרח ירושלים
58 נספח 1ב: תחולת העוני 1999-2013 לא כולל מזרח ירושלים
59 נספח 2: מספר המשפחות ונפשות העניות לאחר תשלומי העברה ומיסים, 2012 – 2013
60 נספח 3: תחולת העוני של נפשות לפי קבוצות אוכלוסייה, אחוזים, 2012 ו-2013
59 נספח 4: יחס פער ההכנסות בקרב משפחות לפי סוגי משפחה, 2012 - 2013 (אחוזים)
61 נספח 5: השפעת תשלומי ההעברה והמיסים הישירים על האי-שוויון בהתחלקות ההכנסות בכלל האוכלוסייה, 2012-2013
62 נספח 6: נתונים כספיים לפי חמישוניים לפי סולם השקילות של ה-OECD
63 א: הכנסה לפי מקור וסוג, 2013 והשינוי הריאלי לעומת 2012
64 ב: הוצאות לפי חמישוניים, התפלגות ההוצאות ושיעורי שינוי ריאליים, 2012-2013
65 נספח 7: תחולת עוני לפי קו עוני של 40% מחציון ההכנסה לפי הגדרת ה-OECD, 2012 ו-2013
66 נספח 8: תחולת עוני לפי קו עוני של 60% מחציון ההכנסה לפי הגדרת ה-OECD, 2012 ו-2013
נספח 9: תחולת העוני נפשות לפי הכנסה כלכלית והכנסה נטו והשפעת תשלומי העברה ומיסים
67 ישירים, לפי גישת ה-OECD (חצי חציון)
68 נספח 10: תחולת העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה, אחוזים, 2012 ו-2013
69 נספח 11: השכר כאחוז מהשכר הממוצע והשינויים בו לפי ענפי תעסוקה (אחוזים), 2012 – 2013
70 נספח 12: התפלגות העובדים ושיעורי גידול בסך התעסוקה לפי משלחי יד (אחוזים), 2012 – 2013
71 נספח 13: שיעורי השכר והשינויים בו לפי משלחי יד (אחוזים), 2012 – 2013
72 נספח 14: ממוצע הכנסה מעבודה שכירה, לפי קבוצות אוכלוסייה, שנים 1999 - 2013, מחירי 2013
73 נספח 15: ממוצע הכנסה מעבודה שכירה, בקרב משפחות עובדות, לפי קבוצות אוכלוסייה, שנים 1999 - 2013, מחירי 2013
74 נספח 16: שכר שעתי ממוצע, שקלים, 1999 - 2013, מחירי 2013
75 נספח 17: שכר שעתי ממוצע, שקלים, 1999 - 2013, לפי מין, מחירי 2013
76 נספח 18: שיעורי שינוי בשיעור התעסוקה, במספר המועסקים ובאוכלוסייה (גילאי 20 עד 67) – לפי קבוצות אוכלוסייה נבחרות
77 נספח 19: שיעורי תעסוקה של קבוצת הגיל 25-64, לפי סקר כח אדם ולפי קבצים מינהליים בביטוח הלאומי
78 נספח 20: טווח הכנסות לפי עשירונים וגודל משפחה – 2013, לפי סולם שקילות ישראלי
79 נספח 21: מובהקות סטטיסטית של שינויים במדדי עוני נבחרים בקבוצות אוכלוסייה 2013 מול 2012
80 נספח 22: סימולציה של קיצוץ קצבאות ילדים מול אי-קיצוץ הקצבה עם וללא שינוי בקו העוני

תמצית הממצאים

- **דוח העוני והפערים החברתיים של הביטוח הלאומי ל-2013 מצביע על ירידה בממדי העוני של משפחות, נפשות וילדים:** שיעור המשפחות החיות בעוני ירד מ-19.4% ב-2012 ל-18.6% ב-2013. תחולת העוני של נפשות ירדה מ-23.5% ב-2012 ל-21.8% ב-2013 ושיעור הילדים החיים במשפחות עניות ירד מ-33.7% ב-2012 ל-30.8% ב-2013.
- ב-2013 חיו בעוני 432,600 משפחות, 1,658,200 נפשות, ובהן 756,900 ילדים, זאת בהשוואה ל-439,500 משפחות, 1,754,700 נפשות ו-817,200 ילדים ב-2012.
- **רמת החיים** במונחים של הכנסה כספית חציונית פנויה לנפש תקנית עלתה במונחים ריאליים ב-4.4%, וכך גם קו העוני הנגזר ממנה.
- הסיבה לירידה בממדי העוני היא שיפור בהשתכרות בקרב עובדים בשכר נמוך, הן בגלל גידול בשיעור התעסוקה והן כתוצאה מעלייה בשכר. גידול זה האפיל על ההשפעת לעלייה בעוני עקב הקיצוץ בקצבאות הילדים. **עוצמת הגידול בתעסוקה** כפי שמדווחת בסקר הוצאות משקי הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה **אינה עולה בקנה אחד עם שיעורי התעסוקה כפי שמדווחים בסקר כח אדם**, גם הוא של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. נושא זה נדון בדוח (ר' תרשימים א' עד ד', לוחות א', ב', תרשימים 11 א' עד ה' ונספחים 18 ו-19). הגידול בתעסוקה כפי שהוא משתקף בנתוני סקר הוצאות משקי בית 2013 היה חד, בפרט בקרב האוכלוסיות המודרות בדרך כלל משוק העבודה. כן נרשמה בשנים האחרונות עליה בשכר הריאלי גם בקרב עובדים עניים, שהצטברה ל-2% עד 2.5%.
- **ממדי העוני של משפחות עם ראש משק בית בגיל העבודה שאינן מצליחות להשתלב בתעסוקה הוחרפו:** תחולת העוני שלהם עלתה מ-66.1% ל-72.9% וחומרת העוני (לפי מדד FGT) הייתה ב-2013 יותר מפי 12 מזו של משפחות עובדות.
- **הירידה בממדי העוני התרחשה במקביל לקיצוץ בקצבאות הילדים**, שבוצע באוגוסט 2013. לפי עיתוי הקיצוץ השפעתו על רמת החיים של המשפחות פעלה ב-2013 רק במשך 5 חודשים. השפעתו הסגולית על תחולת העוני הייתה 0.2 נקודות אחוז, 0.5 נק' אחוז לגבי נפשות ו-0.8 נק' אחוז לגבי ילדים. עומק העוני גדל ב-0.2 נק' אחוז. לגבי אומדן ההשפעה של קיצוץ הקצבה אילו היה מופעל במשך שנה שלמה מול המצב שבו הקצבה לא הייתה מקוצצת בכלל מוצג בלוח נספח 22. סימולציה שבוצעה כדי לאמוד מצב היפוטטי זה מראה על עלייה בתחולת העוני של 0.4 נק' אחוז לגבי משפחות, 0.8 נק' אחוז לגבי נפשות ו-1.4 נק' אחוז לגבי ילדים ועלייה בפער ההכנסות הממוצע של 2 נקודות אחוז.
- בעקבות התערבות המדינה באמצעות הקצבאות והמיסוי הישיר **חולצו מעוני 34% מהמשפחות, 23% מהנפשות וכ-13% מהילדים**. ב-2013 פחתה תרומת הקצבאות לחילוץ מעוני בהשוואה ל-2012 בשל הגידול בהכנסה הכלכלית מחד והקיצוץ בקצבאות הילדים מאידך.
- תחולת העוני של **משפחות ערביות ירדה** מ-54.3% ב-2012 ל-47.4% ב-2013. ירידה זו התרחשה על אף הקיצוץ בקצבאות הילדים, זאת כאשר אוכלוסייה זו מאופיינת בשיעור גבוה של משפחות גדולות. הירידה התרחשה כתוצאה מעלייה בתעסוקה, במיוחד בקרב נשים. שיעור התעסוקה של

נשים ערביות עלה בכ-18% על פי נתוני סקר ההוצאות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. ובמקביל גדלה ההכנסה הכלכלית של משפחות ערביות. כל אלה הביאו לירידה בשיעורי העוני לפי ההכנסה הכלכלית, דהיינו לפני התערבות המדינה באמצעות תשלומי העברה ומיסים (מכ-59%-ה-2012 לכ-52% ב-2013). גם השנה, כבשנה שעברה, לא נכללה האוכלוסייה הבדואית בדרום בסקר הלמ"ס בשל קשיי פקידה.

- **תחולת העוני של משפחות הקשישים ירדה ב-2013 מ-22.7 ב-2012 ל-22.1** והתקרבה לרמתה בשנים שקדמו ל-2012. ייתכן שהדבר קשור למגמת העלייה בשיעורי התעסוקה של קשישים. **תרומת תשלומי ההעברה והמיסים הישירים** לחילוף מעוני אצל הקשישים שהיא הגבוהה ביותר מבין האוכלוסיות הנסקרות, ירדה מכ-55% ב-2012 לכ-53% ב-2013.
- תחולת העוני של **משפחות עובדות ירדה** מ-13.8% ב-2012 ל-12.5% ב-2013, זאת בעיקר בשל הצטרפות של מפרנס שני במשפחה, כך ששיעור המשפחות עם שני מפרנסים עלה מ-45.7% ב-2012 ל-50% ב-2013.
- במשפחות **העובדות שיש בהן מפרנס אחד ירדה תחולת העוני** מ-24.9% ב-2012 ל-24.1% ב-2013. לעומת זאת **תחולת העוני של המשפחות עם שני מפרנסים המשיכה לעלות** גם ב-2013, מ-5.5% ל-5.7% (תרשים 5). חלק ניכר מהמצטרפים החדשים לשוק העבודה נכנסים לראשונה ולכן שכרם נמוך. שיעור המשפחות שבהן שני מפרנסים ויותר עלה בשיעור של כ-10% על חשבון ירידה דומה בשיעור המשפחות שבהן יש מפרנס אחד. הכניסה לשוק העבודה של מפרנסים שניים התרחשה בעיקר במשפחות חרדיות וערביות. בשתי אוכלוסיות אלה שיעור המשפחות העניות עם שני מפרנסים עלה ל-24.4% ו-21.1% בהתאמה.¹ בקרב היהודים הלא-חרדים תופעת העוני של משפחות עם שני מפרנסים במשפחה זניחה והיא פחתה השנה ל-2.8%.²
- האי-שוויון **בהכנסה הפנויה** בכלל האוכלוסייה ירד השנה בשיעור של 3.6% (בערך פי 2 מממוצע הירידות שהיו בו בעשור האחרון). השינויים נמדדים לפי מדד גייני לאי-שוויון שנע בין 0 (שוויון מלא) ל-1 (אי-שוויון מוחלט).
- **ההערכה היא שב-2013 כ-66% מהמשפחות העניות חיו בעוני מתמשך**, שכן לגבי משפחות אלה הן הכנסתן והן הוצאות הצריכה שלהן מתחת לקו העוני.
- **הירידה בשיעורי העוני והאי-שוויון בהכנסות ב-2013 שיפרה את המצב של ישראל בהשוואה בינלאומית. עם זאת נותרה עדיין כבדת דרך כדי להתקרב לממדי העוני והאי-שוויון הממוצעים של ה-OECD.**

¹ יש להתייחס בזהירות לנתוני העוני בדוח זה לגבי המשפחות החרדיות. השנה נוספה לשיטת ההגדרה של חרדים של הביטוח הלאומי הגדרה חדשה על פי הגישה הנהוגה בבנק ישראל. הדוח הנוכחי מדווח לפי שתי השיטות. בגלל השינויים בשיטת עריכת הסקר על ידי הלמ"ס והרגישות של שיטת ההגדרה של הביטוח הלאומי לשינויים הללו קיים קושי בהשוות ממדי העוני של האוכלוסייה החרדית בין השנים 2011, 2012 ו-2013. החל משנת 2014 זיהוי החרדים יעשה באמצעות שאלה ישירה בסקר ההוצאות.

² הדיון בתעסוקה של חרדים ושכרם מבוסס בין היתר על סדרת מחקרים שבוצעו בביטוח הלאומי על בסיס קובץ השכר של רשות המיסים. לכן למרות הבעיות לגבי המסקנות בקשר להתפתחות ממדי העוני אין בעיה לגבי שינויים בתעסוקה בקרב האוכלוסייה החרדית.

1. קו העוני ורמת החיים

בשנת 2013 נמשכה הצמיחה הכלכלית ואיתה התרחבות התעסוקה. התוצר צמח ב-3.3% לאחר עליה דומה בשנה הקודמת. מספר המועסקים הישראלים גדל ב-2013 ב-2.7% לאחר גידול של כ-3% לשנה בשלוש השנים לפני כן (אומדן בניכוי שינויים סטטיסטיים). התרחבות התעסוקה לוותה בשנתיים האחרונות בעליית השכר הריאלי - ב-2013 ב-1.1%, לאחר עליה של 0.6% בשנה הקודמת. עליית השכר המצטברת בין השנים 2010 עד 2013 הייתה כ-2.8%. רמת האבטלה ירדה ועמדה ב-2013 על 6.2%³. נתונים כלכליים אלה בולטים לטובה על רקע הביצועים הכלכליים החלשים יחסית במשקים רבים בעולם באותה תקופה, ובפרט באזור היורו, שצמיחתו הייתה אז שלילית (-0.4%)⁴. בשונה מתקופת הצמיחה המהירה הקודמת של ישראל (2004 עד 2008) הפעם הצמיחה היטבה לא רק עם ענפי ההיי-טק אלא גם עם ענפים שמעסיקים יותר עובדים ברמות נמוכות יותר של מיומנות ("pro-poor growth"). כל אלה היוו תמכו בירידה בממדי העוני כפי שהם מתגלים בדוח זה.

נתוני סקר הוצאות של הלמ"ס מורים על עלייה חדה בשיעור התעסוקה, עליה שחורגת בהשוואה לנתונים מסקר כח אדם (ראו להלן).

כתוצאה מהגידול בתעסוקה על פי נתוני סקר הוצאות משקי הבית, עלו הכנסות משקי הבית לסוגיהן, ובייחוד ההכנסה מעבודה (והון), בשיעורים חדים. ממוצע ההכנסה הפנויה לנפש תקנית⁵ עמד על כ-5,700 ₪. חציון ההכנסה לפי אותה הגדרה עמד על כ-4,800 ₪ וקו העוני לנפש תקנית, הנגזר ממנו, הגיע ל-2,392 ₪ לחודש. ההכנסה הכלכלית המשפחתית וההכנסה הכלכלית לנפש גדלו ב-6.1% ו-4.1% בהתאמה. ההכנסה הפנויה המשפחתית, זו שלאחר מיסים, דמי ביטוח חובה וקצבאות, עלתה ב-4.1% וחציון ההכנסה הפנויה לנפש תקנית וקו העוני עלו ב-4.4%.

³ הנתונים לקוחים מסקר כוח אדם של הלמ"ס וחלקם חושבו על בסיס לוחות נספח ה' לדוח בנק ישראל. סקר כח אדם עבר בשנים האחרונות שינויים מרחיקי לכת בין היתר עקב המעבר מסקר רבעוני לחודשי, הרחבת המדגם במיוחד בפריפריה ובתיאום עם ה-OECD גם ספירת החיילים בצבא הסדיר בכוח העבודה.

⁴ Economist, Economic and Financial Indicators, עותקים שונים

⁵ בסולם השקילות הנהוג בישראל שתי נפשות שוות לשתי נפשות תקניות ומ-3 נפשות ואילך מספר הנפשות התקניות במשפחה נמוך ממספרן בפועל, לפי הרציונל שתוספת ההוצאה הולכת וקטנה עם הגידול במספר הנפשות, בשל החסכון שנגרם למשפחה גדולה בהוצאות מסוימות בהשוואה למשפחות קטנות יותר, כמו למשל לגבי הוצאות הדיור, האנרגיה, ועוד.

לוח 1: ההכנסה החודשית למשק בית לפי סוג הכנסה (ש"ח), 2011-2013

השינוי הריאלי בין 2012 ל- 2013 (אחוזים)	2013	2012	2011	סוג ההכנסה
ממוצעים				
6.7	15,742	14,529	12,709	כלכלית למשפחה
4.7	5,973	5,622	4,808	כלכלית לנפש תקנית
5.2	17,715	16,587	14,638	ברוטו למשפחה
3.4	6,854	6,526	5,671	ברוטו לנפש תקנית
4.1	14,626	13,842	12,356	נטו למשפחה
2.7	5,691	5,458	4,805	נטו לנפש תקנית
לפי חציון				
4.4	4,783	4,513	4,001	חציון הכנסה נטו לנפש תקנית
4.4	2,392	2,256	2,000	קו העוני לנפש תקנית

קווי העוני למשפחות בגדלים שונים מוצגים בלוח 2 והם מראים כי יחיד עם הכנסה כספית פנויה לחודש הנמוכה מ-2,989 ש"ח ייחשב עני, וכך גם זוג, עם הכנסה נמוכה מ-4,783 ש"ח לחודש. משפחה בת חמש נפשות זקוקה ב-2013 להכנסה כספית של כ-9,000 ש"ח לחודש על מנת שלא תיחשב ענייה.

לוח 2: קו העוני לפי גודל המשפחה, 2013

מספר הנפשות במשפחה	מספר נפשות תקניות	ש"ח לחודש	תוספת שולית בש"ח
1	1.25	2,989	-
2	2.00	4,783	1,794
3	2.65	6,338	1,554
4	3.20	7,653	1,315
5	3.75	8,968	1,315
6	4.25	10,164	1,196
7	4.75	11,360	1,196
8	5.20	12,436	1,076
9	5.60	13,393	957

לוח 3 מראה באיזו מידה עבודה מלאה של לפחות מפרנס אחד בשכר המינימום יחד עם הקצבאות שכל אחד זכאי להן (קצבת ילדים אוניברסלית) מספיקות לקיום מינימלי (דהיינו מכסות את קו העוני). הטורים האחרים הם ווריאנטים לאותה שאלה והם מצביעים על מצב בעייתי למשל לגבי משפחה עם 4 ילדים ומעלה: משפחה כזאת לא מצליחה כיום לפי חישוב זה להתקיים בכבוד אפילו אם שני בני הזוג עובדים במשרה מלאה בשכר מינימום. במילים אחרות: כדי לכלכל את משפחתם הם זקוקים למקורות נוספים – למשל מענק עבודה או להשלמת הכנסה, שמחייבים מבחני הכנסה, כך שרבים מהמשפחות לא יעמדו בהם וימשיכו לחיות בעוני. יחס גדול מ-100% בלוח זה היא אינדיקציה לכך שההכנסה מעבודה ומגמלאות אוניברסליות מספיקה כדי שהמשפחה לא תחייב בעוני. הלוח מראה כי אם חד-הורית עם שני ילדים או יותר העובדת במשרה מלאה בשכר מינימום, לא תוכל להימלט ממצב של עוני בלי שתמצא משאבים נוספים בסדר גודל של לפחות רבע מהכנסתה. זוגות עם שני ילדים ששני בני הזוג עובדים בשכר מינימום בהיקף של 1.5 משרות יחד, יהיו מתחת לקו העוני ועוניים יעמיק ככל שמספר הילדים בבית גדול יותר. גם שני בני זוג העובדים במשרה מלאה בשכר מינימום (או בן זוג אחד העובד בשכר המשתווה לשכר הממוצע במשק) - יוכלו להיחלץ מעוני רק אם יש פחות מ-4 ילדים במשק הבית.

לוח 3: הכנסות משפחתיות מעבודה וקצבאות אוניברסליות כשיעור מקווי העוני, 2013 (%)

הרכב משק הבית	ההכנסה הפנויה משכר מינימום לחודש* למשרה אחת כאחוז מקו העוני (1)	ההכנסה הפנויה משכר מינימום לחודש* למשרה אחת וחצי כאחוז מקו העוני (2)	ההכנסה הפנויה משכר מינימום לחודש* לשתי משרות כאחוז מקו העוני (3)	ההכנסה הפנויה משכר ממוצע לחודש* למשרה אחת כאחוז מקו העוני (4)	פעמיים ההכנסה פנויה משכר ממוצע לחודש* כאחוז מקו העוני (5)
יחיד	139	-	-	281	-
יחיד עם ילד	90	-	-	184	-
יחיד עם 2 ילדים	72	-	-	146	-
יחיד עם 3 ילדים	63	-	-	127	-
זוג	87	130	174	176	354
זוג עם ילד	68	101	134	135	273
זוג עם 2 ילדים	60	87	114	115	232
זוג עם 3 ילדים	54	77	100	101	202
זוג עם 4 ילדים	50	71	91	92	181
זוג עם 5 ילדים	46	65	83	84	163

* מחושבת כסכום של שכר מינימום או שכר ממוצע ל-2013 בתוספת גודל קצבת ילדים בניכוי תשלומי חובה. שכר המינימום הממוצע ברטו ל-2013 הוערך ב-4,300 והשכר הממוצע בכ-9,212 ₪ לחודש.

2. ממדי העוני ב-2013 והתפתחותם בשנים האחרונות

ב-2013 ירדו מדדי העוני בהשוואה ל-2012 (לוח 4): תחולת העוני של משפחות עמדה על 18.6%, לעומת 19.4% ב-2012. תחולת העוני של נפשות ירדה מ- 23.5% ב-2012 ל-21.8% ב-2013 (ירידה של כ-7%) ושיעור הילדים החיים בעוני ירד בכ-9% – מ-33.7% ב-2012 ל-30.8% ב-2013. גם המספר המוחלט של החיים בעוני ירד בהשוואה ל-2012: ב-2013 היו בישראל 432,600 משפחות עניות (-1.6%) או 1,658,200 נפשות (-5.5%) ובהן 756,900 ילדים (-7.4%).

לוח 4: תחולת העוני (אחוזים) ומספר העניים, 2013-2012

שיעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים, %	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים, %	לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים, %	
			2013
34.9	18.6	28.6	משפחות
24.2	21.8	28.7	נפשות
13.6	30.8	35.7	ילדים
			2012
36.2	19.4	30.3	משפחות
25.3	23.5	31.4	נפשות
13.6	33.7	39.0	ילדים

מספר שחולץ מהעוני לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים	
			2013
231,700	432,600	664,300	משפחות
528,900	1,658,200	2,187,100	נפשות
118,700	756,900	875,600	ילדים
			2012
249,100	439,500	688,600	משפחות
595,700	1,754,700	2,350,400	נפשות
128,700	817,200	945,900	ילדים

א. הסיבות העיקריות לירידה בממדי העוני ב-2013 – התפתחות התעסוקה והשכר

הגידול בתעסוקה מאפיין את המשק הישראלי בכל שנות ה-2000 ובפרט מאז 2004, עם הפוגה קצרה ב-2009. הפוגה זו נבעה מהמשבר הכלכלי העולמי העמוק שפרץ בארה"ב כבר ב-2007 בעקבות משבר שוק המשכנתאות האמריקאי. עד 2008 הצמיחה בישראל הייתה מושפעת באופן חיובי מהביקושים מחו"ל, בפרט בתחום ההיי-טק ישראלי וכתוצאה מההתרחבות המהירה של הסחר העולמי (מעל 5% לשנה⁶). בשנים 2004 עד 2008 ביקושים אלה בקושי חילחלו לשכבות שבאופן מסורתי פחות משולבות בתעסוקה. לפי נתוני סקר הוצאות ונתונים לא סופיים של קבצי השכר של רשות המסים נראה כי מצב זה השתנה כאשר הצמיחה בישראל נמשכה בשנים 2010 עד 2013, במיוחד יחסית להאטה הכלכלית שפגעה במשקים רבים בעולם ובפרט באיזור היוורו. נראה כי בתקופה זו הצמיחה הכלכלית בישראל חילחלה טוב יותר לשכבות המוחלשות: שיעורי התעסוקה בקרב גברים חרדים ונשים ערביות למשל גדלו בעוצמה (תרשים א') ועמם בהדרגה גם השכר הריאלי של עובדים עניים (תרשים ב').⁷ בתקופה 2001 עד 2003, שבה הופעלה מדיניות הקיצוצים במערכת הרווחה ובדמי האבטלה תוך כדי מיתון כלכלי, השכר הריאלי ירד בקרב עובדים עניים ולא-עניים כאחד. בתקופת הצמיחה הראשונה (2004 עד 2008) שהובלה על ידי ענפי היי-טק, שכרם של העובדים הלא-עניים עלה פי 5 מזה של עובדים עניים, דהיינו הצמיחה לא חילחלה דיה. במיתון של 2009 הפגיעה בשכר של עובדים לא-עניים הייתה גדולה מזו של עובדים עניים (שכן המיתון התפשט בארץ בעיקר דרך הפגיעה בביקושים ליצוא הישראלי). מגמה זו חוזקה בין היתר על ידי הפעלת מענק העבודה, שהופעל החל מאז 2011 ברמה כלל ארצית וכנראה גם על ידי שיפור המיצוי שלו.⁸ כשתחולת העוני ירדה במקצת ב-2011 נראה היה כי מדובר בשנה של סטגנציה בתחום העוני. ב-2012 היה קושי לראות מגמות עקב שינויים טכניים כתוצאה מהמעבר מסקרי הכנסות לסקרי הוצאות (ר' הערה כללית, עמ' 4 בדוח ממדי העוני 2012). בעקבות תוצאות 2013 נשאלת השאלה ביתר שאת: האם תוצאות 2013 מצביעות על שבירת סטגנציה, שקשה היה להבחין בה בשנים האחרונות, כל פעם מסיבה אחרת? ההסתכלות הרב-שנתית מציעה לראות את ההתפתחות מ-2008 באור אחר – אור של שבירת סטגנציה במצב העוני. תרשים א' מדגיש את ההתקרבות של שיעורי התעסוקה של קבוצות מוחלשות לשיעורי התעסוקה של כלל האוכלוסיה.⁹

6 ר' IMF, Oct. 2014, World Economic Outlook, Table A1. Summary of World Output

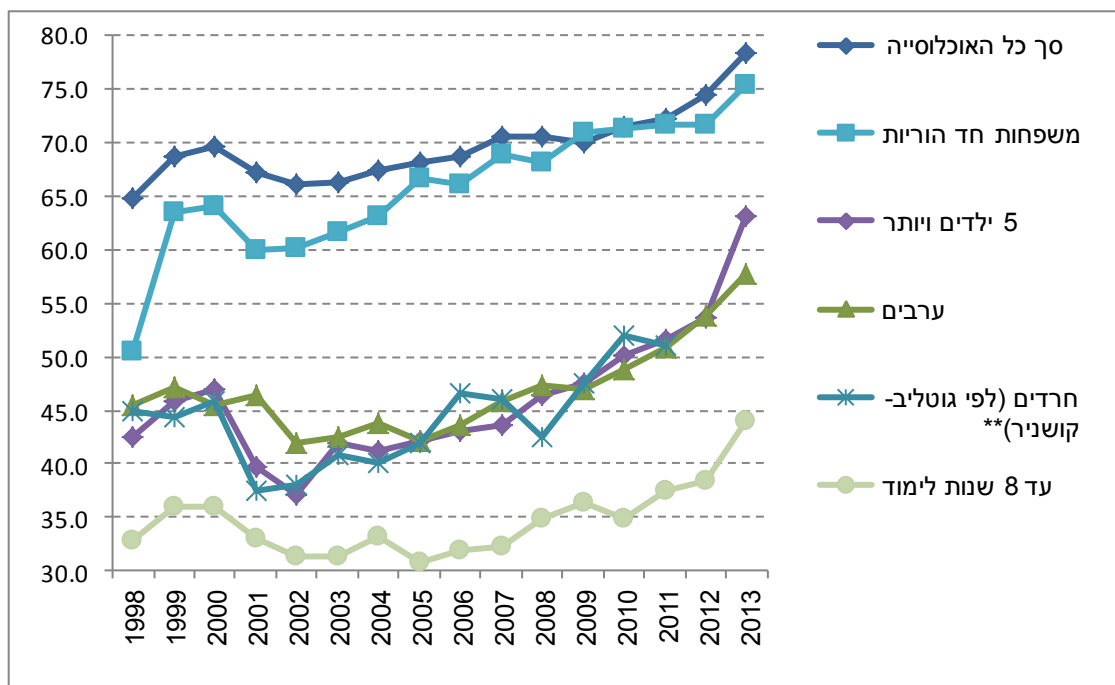
7 חיזוק מסוים ניתן למצוא לתיאור זה בלוח 18 ובתרשים של נספח 19.

8 יצוין שסקר הוצאות משקי הבית כולל שאלה מפורשת לגבי מענק העבודה רק החל מ-2014. לכן ניתן לצפות שהשפעתו תתבטא יותר החל מהשנה הבאה. עם זאת ייתכן שחלק מההשפעה נתפשת כבר בשנת 2013 דרך סעיף "הכנסות אחרות". התשלום לעובד מתבצע בשנה העוקבת, כך שלראשונה התשלום הכלל ארצי, נרשם (אם בכלל) ב-2012. לגבי שיפור המיצוי של מענק העבודה ר' דוח וועדות המשנה של דוח וועדת המלחמה בעוני, עמ' 191.

9 לגבי החרדים התמונה פחות ברורה. התוצאות שונות בהתאם למודל שמשמשים בו לזיהוי החרדים. החל משנת 2014 יהיה זיהוי של חרדים בסקר הוצאות על פי הצהרה עצמית.

חיזוק לתמונת מצב זו ניתן למצוא בנתונים ארעיים של קובץ השכר של רשות המיסים תומכים בממצא של סקר ההוצאות לגבי שיעור השינוי בתעסוקה (ר' לוח נספח 18 ותרשים נספח 19).¹⁰

תרשים א': התפתחות שיעורי התעסוקה לפי קבוצות אוכלוסייה, גילאים 25-64: 1999 – 2013

מהימנות הסקר גדלה עם הגדלת מספר התצפיות. זו השנה הראשונה שבה סקר ההוצאות כמעט שהוכפל בהשוואה לשנים קודמות: השנה המדגם הגיע לכ-9,500 תצפיות, כך שהמדגם הפך להיות מיצג ועקבי יותר מאשר בשנים קודמות.

¹⁰ הקובץ המלא יתקבל רק בסביבות מאי 2014 כך שהקובץ שבידי המינהל בנובמבר 2014 הוא חלקי. ההערכה היא שהוא כבר כולל בסביבות 90% מכלל השכירים. כדי לאמוד את השינוי בתעסוקה השווינו אפוא את הקובץ לגבי 2013 שהופק בנובמבר 2014 מול הקובץ של 2012. במקום הקובץ המלא של 2012 (שהופק בסביבות מאי 2014), השתמשנו בקובץ של 2012 שהופק בסוף אוקטובר 2013, כך שסביר להניח שגם אז הכיסוי היה של כ-85% עד 90%, כך ששיעור השינוי מהשוואת שני הקבצים נותן קירוב סביר לשינוי הצפוי בשיעור התעסוקה לפי קובץ השכר. עם קבלת קובץ השכר המלא מינהל המחקר והתכנון יוציא עדכון לגבי התפתחות שיעור התעסוקה לפי בסיס הנתונים המינהלי.

לוח א': שיעורי שינוי שנתיים בשיעור התעסוקה (%) של בני 18 עד 64

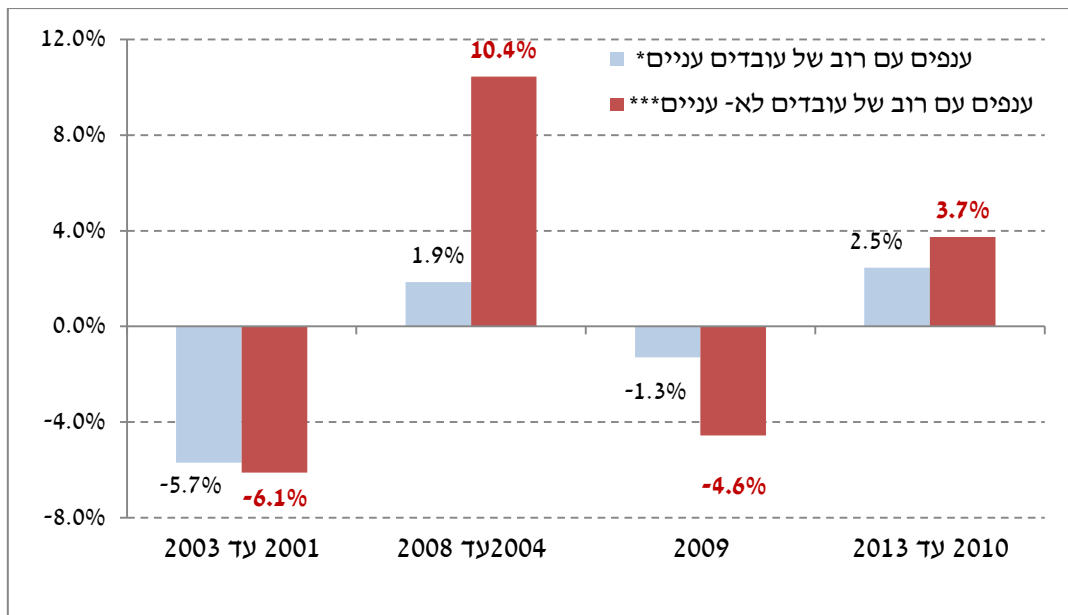
	2013	2012	2011	2010	2009	2010-2013	2004-2008	2002-2003	1999-2001	
סך כל האוכלוסייה	9.6	3.6	0.7	2.5	-1.3	4.1	1.6	-1.4	1.7	
יהודים	9.5	3.5	0.6	2.3	-1.0	3.9	1.6	-0.6	1.7	
ערבים	10.5	7.0	2.6	4.9	-3.0	6.2	2.2	-5.0	1.4	
עולים	5.6	3.7	1.1	0.9	0.8	2.8	1.9	0.4	2.0	
חרדים (לפי גוטליב-קושניר)**	0.9	-1.5	-2.6	8.8	7.6	1.3	1.4	3.2	-4.2	
חרדים (לפי הגישה הקלאסית)	7.6	6.4	-0.3	6.8	9.3	5.1	0.7	5.3	-4.2	
משפחות עם ילדים - סך הכול	10.4	3.1	0.4	2.5	-0.9	4.0	1.5	-1.8	1.8	
ילדים 1-3	9.2	3.2	0.1	2.1	-1.1	3.6	1.4	-1.7	1.9	
ילדים ויותר 4	17.8	1.1	2.6	6.6	0.0	6.8	2.2	-0.7	-0.1	
ילדים ויותר 5	24.1	6.0	1.0	7.2	-1.8	9.2	2.5	2.6	-1.8	
משפחות חד הוריות	10.6	1.9	-1.6	2.9	3.0	3.3	1.9	1.2	4.7	
משפחות לפי גיל ראש משק הבית										
עד גיל 30	22.6	3.7	-0.7	4.2	-4.4	7.1	1.8	-2.9	2.8	
בגיל 31 - 45	5.0	2.2	0.8	1.1	-0.3	2.2	1.2	-0.7	1.5	
בגיל 46 עד 64	4.3	4.4	1.5	2.9	0.0	3.3	1.0	-1.1	0.7	
משפחות לפי מספר שנות לימוד של ראש משק הבית										
עד 8 שנות לימוד	15.9	5.9	5.1	-3.2	3.8	5.7	2.0	-2.3	0.3	
בין 9 ל-12 שנות לימוד	16.5	3.2	0.8	3.1	-2.8	5.7	1.8	-2.4	1.5	
ומעלה שנות לימוד 13	4.1	2.6	0.3	2.2	-1.4	2.3	0.9	-0.5	0.9	

לוח ב': שיעור התעסוקה של גברים ונשים לפי קבוצות אוכלוסייה

נשים		גברים		
2013	2012	2013	2012	
70.3	64.6	79.6	72.4	סך כל האוכלוסייה
79.1	72.9	81.0	73.6	יהודים
34.7	30.6	73.8	67.5	ערבים
54.3	47.4	53.3	44.5	קשישים*
79.1	75.2	83.1	77.2	עולים
61.1	60.2	31.7	29.4	חרדים (לפי גוטליב-קושניר)**
63.1	60.9	39.4	33.9	חרדים (לפי הגישה הקלאסית)
69.2	62.3	82.0	74.7	משפחות עם ילדים - סך הכול
71.6	65.1	83.6	77.0	1-3 ילדים
56.1	47.4	73.4	62.9	4 ילדים ויותר
55.5	42.0	67.8	58.0	5 ילדים ויותר
69.8	64.5	76.1	64.4	משפחות חד הוריות
				מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
75.5	69.7	85.0	78.1	עובד
75.8	70.6	84.6	77.9	שכיר
74.4	64.7	88.0	82.6	עצמאי
				לא עובד בגיל עבודה
48.4	45.8	72.4	67.4	מפרנס אחד
85.1	80.8	89.1	82.8	שני מפרנסים ויותר
				קבוצות גיל של ראש משק הבית:
67.0	66.2	75.9	71.5	עד 30
75.2	68.8	86.8	82.4	בגיל 31 - 45
69.3	61.7	78.1	67.4	בגיל 46 עד גיל הפנסיה
43.3	31.2	37.6	26.8	בגיל פרישה לפי חוק***
				קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
38.9	29.0	59.0	50.8	עד 8 שנות לימוד
66.0	59.7	79.6	72.2	בין 9 ל-12 שנות לימוד
77.0	72.8	81.7	75.1	13 ומעלה שנות לימוד

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 ** מוצג נתון של השנה הנוכחית (ולא ממוצע נע בדומה לשנים קודמות)
 *** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה.
 לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל

תרשים ב': התפתחות השכר הריאלי לפי ענפים¹¹

הערה: בתרשים זה חושבה עליית השכר הריאלי של עובדים עניים יותר על בסיס שילוב של לוח נ-ה-7 של דוח בנק ישראל ולוח נ-10 של דוח ממדי העוני והפערים החברתיים, 2013: הונח ששיעור עליית השכר הריאלי של עובדים עניים שווה לעליית השכר הממוצעת שבה עתירות העובדים העניים גבוהה או שווה לזו של עובדים לא עניים (לפי לוח נ-10).

ב. עוצמת הגידול בתעסוקה

תרשים ג' מצביע על שינוי קטן יותר בתעסוקה לפי סקר כוח אדם מזה שמדווח בסקר ההוצאות. אמנם הגדרת התעסוקה שונה בין שני הסקרים, עובדה שעשויה להניב תוצאות שונות¹². התרשים גם מראה כי הפערים בקצב הגידול של התעסוקה בין סכ"א לבין סקר ההכנסות היה קטן יותר, דבר שאינו מפתיע לנוכח העובדה שסקר ההכנסות כלל עד 2011 כ-60% מתצפיותיו מסכ"א ורק בשנתיים האחרונות שבהן סקר ההוצאות כבר לא כולל תצפיות מסכר כוח אדם קצב הגידול בתעסוקה בסקר ההוצאות גדול יותר. עדות נוספת מתקבלת מעיבודים של הלמ"ס על הדיווח של טופסי 102 מהביטוח הלאומי, אשר על פיהם מחשבים את מספר משרות השכיר ואת השכר הממוצע למשרת שכיר (תרשים ד').¹³ ייתכן שמידע זה מצביע על עוצמת שינוי קטנה יותר בתעסוקה מזו שמדווחת בסקר ההוצאות, דבר שעשוי לרמוז על ירידה קטנה יותר בממדי העוני.¹⁴

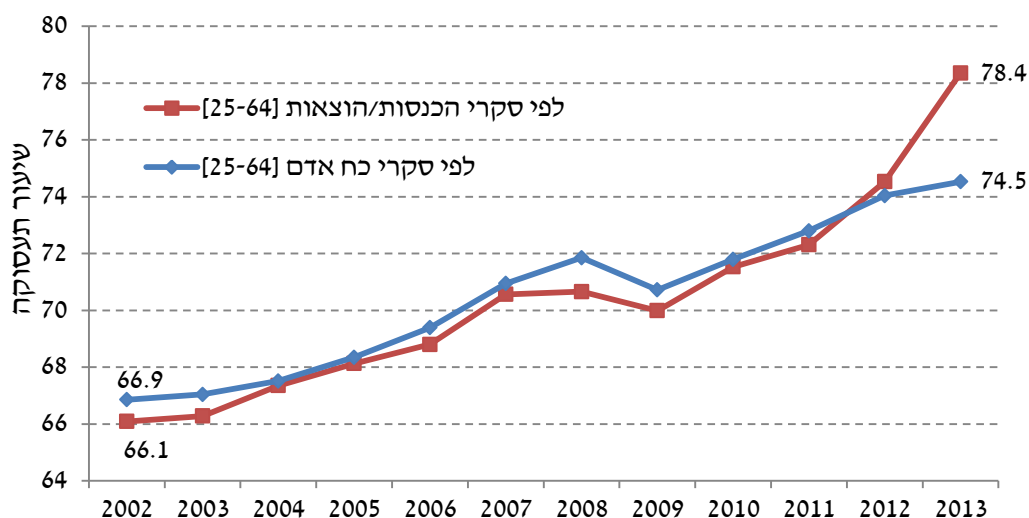
¹¹ תרשים זה מהווה שילוב בין לוח נ-ה-7 בדוח בנק ישראל 2013 לבין לוח נ-10 בדוח הנוכחי.

¹² בסכ"א שואלים על עבודה בשבוע האחרון בעוד שבסקר ההוצאות השאלה היא לגבי עבודה ברבעון האחרון, כך שהתוצאות לא חייבות להיות עקביות אחת עם האחרת.

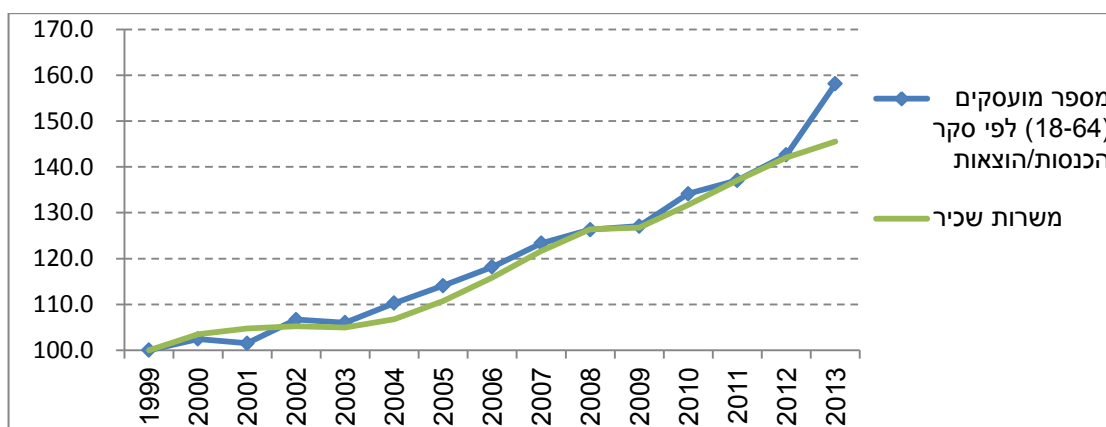
¹³ הבסיס לדיווח זה הוא דיווח כל המעסיקים של עסקים עם 100 ויותר משרות ושל מדגם של עסקים קטנים יותר. מאחר ששיעור העובדים המוחלשים גבוה יותר בעסקים קטנים ושיעור העובדים בריבוי משרות גדול יותר בקרב העובדים המוחלשים, גם השוואה זו אינה כפשוטה, שכן התוצאה מסקר הו"מ היא שיעור הגידול היה בקרב עובדים ועובדות מציבורים מוחלשים. מכאן שאין בפערים בעוצמת הגידול כדי לבטל את המסקנות לגבי תעסוקה מסקר הו"מ.

¹⁴ יצוין שקובץ השכר המינהלי (שיתקבל באופן מלא רק בסביבות מאי 2015) מצביע - בדומה לדיווח מסקר הו"מ - על שיעור גידול ניכר בתעסוקה של אוכלוסיות מוחלשות (ר' נספחים 18, 19).

תרשים ג': השוואת שיעורי תעסוקה – סכ"א מול סקרי הכנסות והוצאות משקי בית, 2002-2013

תרשים ד': השינוי במספר השכירים (סקר הוצאות) ובמספר משרות השכיר לאורך זמן

ג. חומרת העוני של מי שלא מצליח להשתלב בעבודה

הירידה בממדי העוני עקב הגידול בתעסוקה ובשכר מבורכת. יחד עם זאת חשוב לדאוג גם למי שלא מסוגלים להשתלב בעבודה. לכך אמורה לדאוג מערכת הרווחה. עם קיצוץ קצבאות הילדים ולנוכח הרמה הנמוכה של קצבאות הקיום המצב הכלכלי של משפחות שלא מצליחות להשתלב בעבודה קשה במיוחד ודווקא ההצלחה של 2013 מדגישה את הפער שנפער בתפקוד מערכת הרווחה כלפי משפחות שלא מצליחות לעבוד (לוח א). הפער גדול במיוחד בקרב קבוצות אוכלוסייה שבהן רוב הציבור עובד. בקבוצות אוכלוסייה שבהן קיימות בעיות בתחום שוק העבודה ההבדל בין משפחות עובדות ולא-עובדות קטן. הדבר מצביע על כשלים שהם כנראה בתחום השכר, כך שיש צורך לא רק בשיפור מערכת הרווחה אלא גם בתחום אכיפת חוקי העבודה.

**לוח ג': תחולות עונגי וחומרות העונגי – משפחות עובדות מול משפחות לא-עובדות,
2012-2013**

חומרת העונגי היחסית של לא עובדים מול עובדים, 2013	חומרות העונגי - FGT		לא עובדים בגיל העבודה		עובדים		תחולת העונגי 2013	תחולת העונגי 2012	תחולת העונגי 2013	תחולת העונגי 2012	סך כל האוכלוסייה
	2013	2012	2013	2012	2013	2012					
12	0.263	0.276	72.9	66.1	0.021	0.023	12.5	13.8			
15	0.187	0.195	63.9	56.8	0.012	0.013	7.9	9.5			יחודים
6	0.376	0.390	95.1	87.5	0.059	0.066	38.5	38.8			ערבים
15	0.173	0.145	71.7	58.6	0.012	0.011	8.9	9.4			ערבים
3	0.287	0.269	89.0	80.4	0.088	0.061	65.2	53.5			חרדים (לפי גוטליב-קושינגר)**
4	0.269	0.263	82.1	77.7	0.062	0.047	46.2	41.3			חרדים (לפי הגישה הקלאסית)
11	0.304	0.320	85.1	82.0	0.027	0.030	19.0	20.4			משפחות עם ילדים - סך הכול
16	0.294	0.161	78.7	74.5	0.018	0.030	16.4	19.7			משפחות חד הוריות קבוצות גיל של ראש משק הבית
11	0.304	0.269	83.6	72.2	0.028	0.029	17.2	19.2			עד 30
12	0.309	0.318	76.6	71.1	0.027	0.027	15.9	16.5			בגיל 31 - 45
16	0.182	0.227	64.5	59.8	0.011	0.017	7.1	8.5			בגיל 46 עד גיל הפנסיה

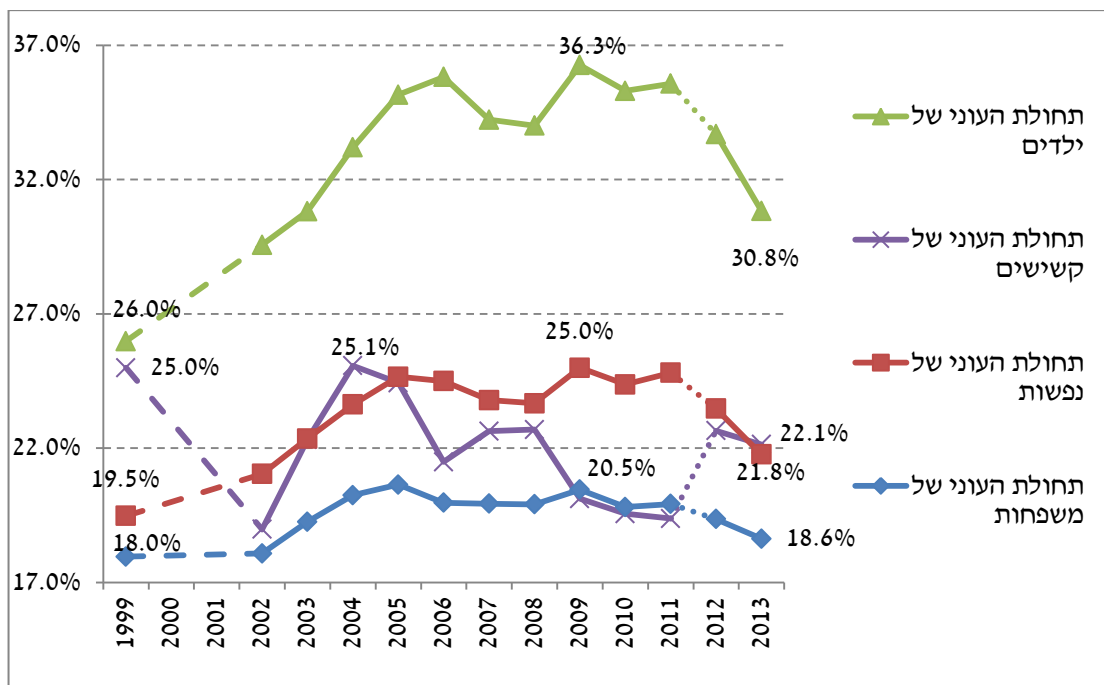
* בהתאם לתגודת שהייתה נהוגה עד כה : מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

** מוצג נתון של השנה העברית (ולא ממוצע נע בדומה לשנים קודמות)

*** התגודת הותאמה לגיל הפרשה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

תרשים 1 מראה את התפתחות תחולת העוני של משפחות, נפשות, ילדים ושל קשישים בשנים 1998 עד 2013. בכל הסדרות בולטת הירידה החדה ב-2013 לעומת קודמתה וכן העובדה שממדי העוני ירדו ברוב המקרים אל מתחת לרמה שהייתה ב-2003.¹⁵

תרשים 1: תחולת העוני של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים, 1999-2013

לוח 5 להלן מרכז את ממצאי העוני בקרב משפחות, נפשות וילדים בכלל האוכלוסייה לפי מדדים נבחרים, בשנים 1999 ו-2002¹⁶ עד 2013, ותרשים 2א לאחריו מציג את תחולת העוני של נפשות, עומק העוני (יחס פער ההכנסות) והמדד לחומרת עוני (FGT).

גם מדדים אלה מצביעים על שיפור בממדי העוני ומורים כי מצבן של המשפחות העניות, הוטב במידה ניכרת בהשוואה לשנה הקודמת וזאת גם בהסתכלות ארוכת טווח: עומק העוני הנמדד על פי המרחק של הכנסת המשפחות מקו העוני ירד בכ-5% ועומד על 32.8% ב-2013. גם המדד לחומרת העוני FGT המעניק משקל גבוה יותר לעניים יותר, ירד בשיעור חד של כ-15% בין שתי השנים. מדד SEN שמשלב בין תחולת העוני, יחס פער העוני ומדד גייני של העניים – ירד אף הוא בשיעור של כ-11%. ערכים אלה מבטאים ירידה בממדי העוני השונים הדומים בסדרי הגודל (בערכם המוחלט) לאלה שהיו ב-2004, לאחר הפעלת התוכנית הכלכלית של 2003, וב-2009 – שנה שבה המשק היה שרוי במיתון ועלייה בשיעורי האבטלה.

¹⁵ השבר בין נתוני 2011 ל-2012 מקורו בשינוי הסקר שעליו מתבססים הנתונים: עד 2011 התבססו נתוני העוני על סקרי הכנסות (שהיה עד אז מורכב משילוב בין סקר הוצאות המשפחה ותצפיות מסקר כח אדם), והחל מ-2012 הם מתבססים על נתוני סקר הוצאות משק הבית בלבד. על השינויים בהגדרות הסקר ראו בהרחבה בדוח העוני והפערים החברתיים של 2012. על הסוגיה באיזה מידה אפשר ללמוד על השינויים בממדי העוני בין 2011 ל-2012 אין תשובה חד-משמעית והיא נדונה בדוח של 2012 וביתר פירוט בנספח 10 שלו.

¹⁶ נתוני 2000 ו-2001 לא כללו את תושבי מזרח ירושלים ולכן מופיעים בקו מקווקו בתרשים.

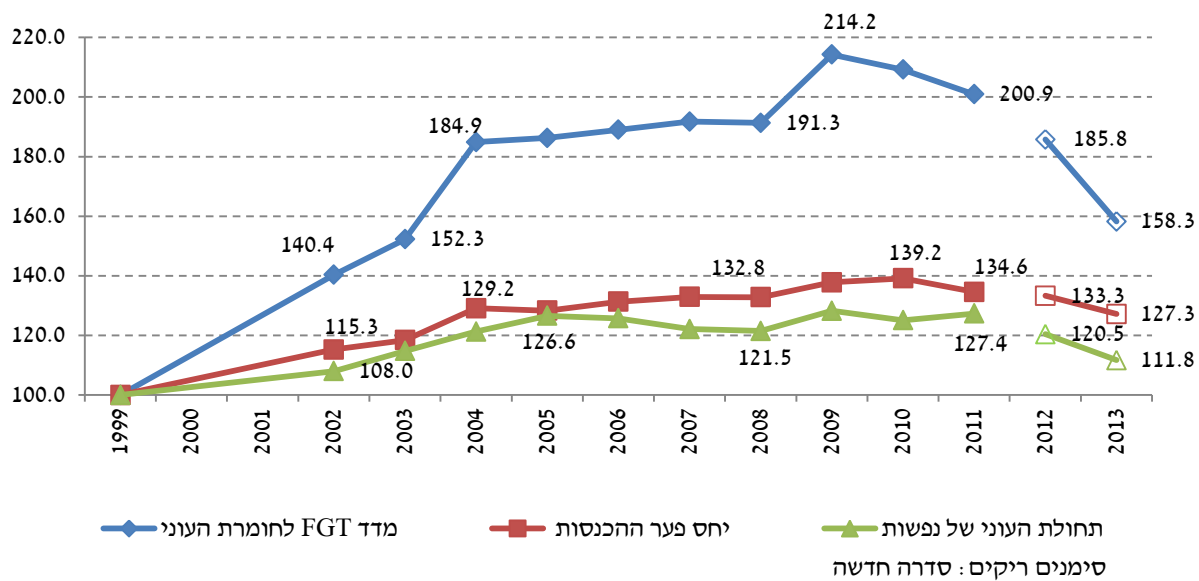

לוח 5: מודלי העוני לפי מודדים נבחרים, 1999-2013

	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2004	2003	2002	1999	המודד
תחולת העוני של משפחות	18.6%	19.4%	19.9%	19.8%	20.5%	19.9%	19.9%	20.3%	19.3%	18.1%	18.0%	
תחולת העוני של נפשות	21.8%	23.5%	24.8%	24.4%	25.0%	23.7%	23.8%	23.6%	22.4%	21.0%	19.5%	
תחולת העוני של ילדים	30.8%	33.7%	35.6%	35.3%	36.3%	34.0%	34.2%	33.2%	30.8%	29.6%	26.0%	
תחולת העוני של קשישים	22.1%	22.7%	19.4%	19.6%	20.1%	22.7%	22.6%	25.1%	22.3%	19.0%	25.0%	
יחס פער ההכנסות	32.8%	34.4%	34.7%	35.9%	35.5%	34.2%	34.3%	33.3%	30.5%	29.7%	25.8%	
עומק העוני בש"ח*	₪784	₪787	₪716	₪739	₪707	₪676	₪680	₪583	₪520	₪503	₪438	
מודד FGT לחומרת העוני	0.035	0.041	0.044	0.046	0.047	0.042	0.042	0.040	0.033	0.031	0.022	
מודד ג'יני בקרב העניים	0.189	0.200	0.203	0.211	0.213	0.205	0.205	0.205	0.186	0.184	0.153	
מודד SEN	0.099	0.111	0.119	0.120	0.123	0.113	0.114	0.111	0.097	0.090	0.072	

* מרחק בין קו העוני והכנסה ממוצעת של עניים לנפש תקינת במחירי 2013.

תרשים 2: מדדי חומרת עוני נבחרים, 1999-2013 (100.0 = 1999)

3. השפעת קצבאות ותשלומי חובה ישירים על ממדי העוני

ההכנסה הכלכלית שמקורה בשוק העבודה ובשוק ההון, מבטאת את העצמאות הכלכלית של האוכלוסייה. לוח 4 מראה כי תחולת העוני לפי ההכנסה הכלכלית, (ההכנסה שלפני התערבות ממשלתית ישירה באמצעות מיסוי וקצבאות¹⁷), מגיעה ב-2013 ל-28.6% אצל משפחות, ל-28.7% אצל נפשות ול-35.7% אצל ילדים. דהיינו אילמלא התערבות הממשלה באמצעות תשלומי העברה ומיסים ישירים היו תחולת העוני גבוהות יותר.

הנתונים מורים כי תרומת אמצעי המדיניות להפחתת העוני פחתה בכ-4% ב-2013. הקצבאות והמיסים הישירים חילצו 36.2% משפחות מעוני ב-2012 לעומת 34.9% ב-2013. שיעור הנפשות שנחלצו מעוני ירד אף הוא מ-25.3% ל-24.2% בין שתי השנים. ההסבר לירידה בתרומת הקצבאות והמיסים הישירים לחילוץ מעוני מקורו הן בזינוק שעליו מצביעים נתוני הסקר בשיעורי התעסוקה והירידה הנובעת ממנו בעוני הנמדד לפי ההכנסה הכלכלית, והן בירידה בקצבאות הנובעת בעיקר מהקיצוץ בקצבאות הילדים שהחל באוגוסט 2013 ושצפוי להמשיך לתת את אותותיו ב-2014.

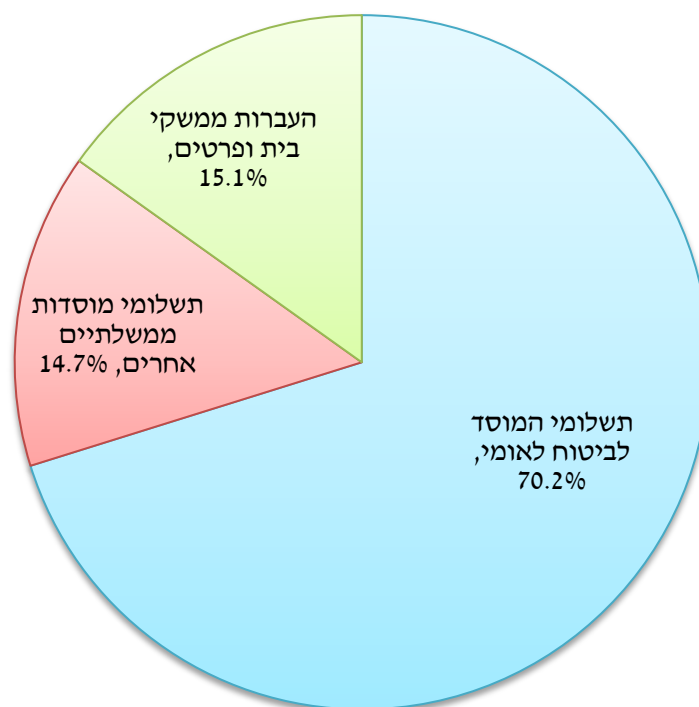
על אף הפרוגרסיביות של מערכת מס הכנסה, תרומת תשלומי החובה הישירים להפחתת העוני היא שלילית, מאחר שדמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות משולמים על ידי כלל הציבור, לרבות מעוטי ההכנסה. תשלומי החובה הישירים מעלים את תחולת העוני של משפחות, למשל, ב-8.1% ב-2013. לעומת התרומה הנקיה של תשלומי ההעברה להפחתת העוני (ללא השפעת תשלומי החובה) המגיעה לכ-42%. פירוק התרומות של תשלומי ההעברה לסוגיהם – מביטוח לאומי, ממוסדות ממשלתיים אחרים וממשקי בית מעלה כי העברות של משקי בית ופרטים אחרים למשקי בית אחרים מפחיתות כ-6.3% מהעוני של משפחות, העברות של מוסדות ממשלתיים שאינם ביטוח לאומי מפחיתות עוד 6.1%, וקצבאות המוסד לביטוח לאומי מפחיתות 29% מתוך אותם 42%.

¹⁷ הצגת הפער בתחולת העוני הכלכלי עם התחולת לאחר התערבות מחייבת זהירות בנייתו שכן השפעת המדיניות מוטה לפי הסתכלות זו כלפי מעלה: סביר להניח שאלמלא קיומה של מערכת תמיכות כספיות, הפרט היה נאלץ להתאמץ יותר להשיג הכנסות כלכליות ולכן תחולת העוני הכלכלי היתה כנראה נמוכה מזו שבפועל אם כי במקרה כזה תחולת עוני זו גם הייתה התחולה "לאחר התערבות" וזו הייתה אפוא גם גבוהה בהרבה מתחולת העוני לאחר מדיניות.

לוח 6 : תחולות העוני לפי הגדרות הכנסה שונות, ותורמות המיסוי הישיר ותשלומי ההעברה לסיווגיהם להפחתת העוני, 2012 ו-2013

שיעורי שגיגי בתחולת העוני בעקבות התערבות הממשלה, משיקי בית ופרטים					תחולות העוני										
לאחר העברות ממשיקי בית ופרטים בלבד	לאחר תשלומים ממוסדות ממשלתיים (ללא כטי"ל) בלבד	לאחר תשלומי ביטוח לאומי בלבד	לאחר תשלומי העברה בלבד	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר תשלומי חובה בלבד	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר העברות ממשיקי בית ופרטים בלבד	לאחר תשלומים ממוסדות ממשלתיים (ללא כטי"ל) בלבד	לאחר תשלומי ביטוח לאומי בלבד	לאחר תשלומי העברה בלבד	לאחר תשלומי חובה בלבד	לפני תשלומי העברה ותשלומי חובה			
-6.3	-6.1	-29.1	-42.1	-34.9	8.1	18.6%	26.8%	26.9%	20.3%	16.6%	31.1%	28.6%	תחולת העוני משפחות 2013		
-4.9	-4.3	-24.8	-33.5	-24.2	8.9	21.8%	27.3%	27.5%	21.6%	19.1%	31.5%	28.7%	תחולת העוני נפשות		
-4.1	-2.6	-16.2	-22.6	-13.6	8.0	30.8%	34.2%	34.7%	29.9%	27.6%	38.8%	35.7%	תחולת העוני ילדים		
-6.4	-9.3	-35.3	-42.8	-42.9	-0.3	32.8%	53.7%	52.1%	37.2%	32.8%	57.2%	57.4%	יחס פער ההכנסות FGT 2012		
-20.9	-24.5	-67.9	-78.3	-74.8	9.6	0.0345	0.1085	0.1035	0.0441	0.0298	0.1516	0.1371			
-6.6	-6.2	-31.1	-42.6	-36.2	7.8	19.4%	28.3%	28.5%	20.9%	17.4%	32.9%	30.3%	תחולת העוני משפחות		
-4.5	-4.5	-24.9	-33.3	-25.3	9.5	23.5%	30.0%	30.0%	23.6%	21.0%	34.7%	31.4%	תחולת העוני נפשות		
-3.3	-2.6	-14.4	-21.1	-13.6	8.4	33.7%	37.7%	38.0%	33.4%	30.8%	42.6%	39.0%	תחולת העוני ילדים		
-4.0	-5.4	-32.8	-40.1	-38.9	-0.2	34.4%	54.0%	53.2%	37.8%	33.7%	56.2%	56.3%	יחס פער ההכנסות FGT 2012		
-11.2	-13.4	-62.8	-73.9	-69.9	11.4	0.0405	0.1193	0.1164	0.0499	0.0351	0.1516	0.1344			

תרשים 3: משקל הקצבאות ותשלומי ההעברה לפי מקורם בצמצום תחולת העוני של משפחות

בתרשים 3 מוצגת ההשפעה של כל אחד מסוגי התמיכות הכספיות לחילוץ מעוני של המשפחות: משקלן של קצבאות הביטוח הלאומי, שהן עיקר תשלומי ההעברה, כ-70% מסך התרומה לצמצום העוני, ורכיבי התמיכה ממוסדות ממשלתיים אחרים ותמיכה ממשקי בית אחרים (הכוללים גם חלק מתשלומי המזונות) מהווים כל אחד עוד כ-15% מסך התרומה של תשלומי ההעברה. חלקה הכולל להפחתת העוני של המשפחה הרחבה (כולל הביטוח הלאומי) מהווה אפוא כ-85% מסך התרומה של תשלומי ההעברה לצמצום העוני של משפחות.¹⁸

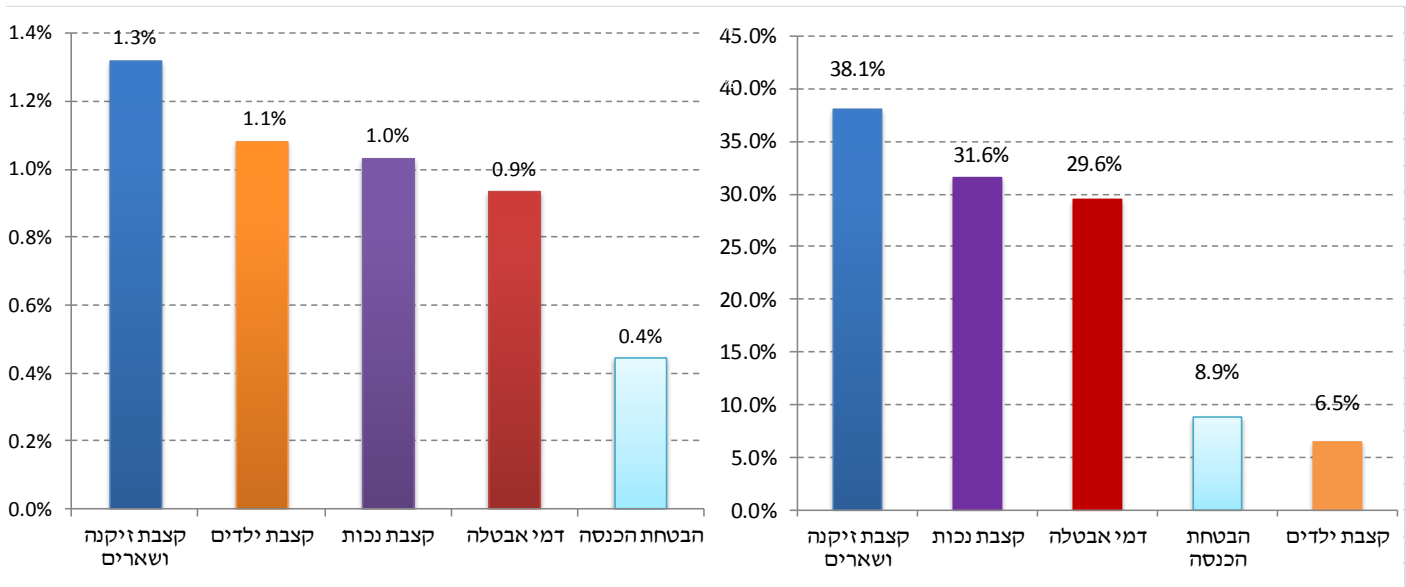
תשלומי הקצבאות מהווים גורם משמעותי בצמצום העוני. התרשימים שלהלן מציגים את שיעור הירידה בתחולת העוני של משפחות בקרב קבוצות מקבלי הקצבאות השונות (תרשים 4). נתוני 2013 מורים שההשפעה הגדולה ביותר מיוחסת לקצבאות זקנה ושאיירים המחלצות כ-36% מעוני. גם קצבת הנכות וקצבת האבטלה מצליחות לחלץ מעוני שיעור גבוה של משפחות (31.5% ו-29.6%

¹⁸ ישנן העברות נוספות מהממשלה למשפחות, כגון קצבאות בעין, שאינן מובאות כאן בחשבון. כן ישנן תמיכות הניתנות לעסקים שונים במסגרת החוק לעידוד השקעות הון וחוקים אחרים, אשר פועלות להעלאת הרווחים וכתוצאה מכך גם להעלאת ההכנסות של משקי בית אחדים. הנהגים הם בעיקר בעשירון העשירי הגבוה ביותר ואולי אף של המאיונים הגבוהים ביותר. משרד האוצר אינו מפרסם מידע על חלוקת כספי ההטבות השונות לפי עשירונים או מאיונים על אף שמידע כזה חיוני לעיצוב המדיניות החברתית. על פי דוח מנהל הכנסות המדינה תקציב ההטבות של חוק עידוד השקעות הון מגיע לכ-5 מיליארדי ש"ח! השפעה חשובה נוספת שלא נלקחת בחשבון על אף חשיבותה היא השפעת הפטור ממס הכנסה על הכנסות מהון, בעיקר בתחומי קופות גמל וקרנות ההשתלמות. גם על כך לא מתפרסם מידע לגבי ההשפעה החלוקתית על אף שמדובר במיליארדים רבים – יותר מ-8 מיליארדי ש"ח. גם כאן הנהגים הם האוכלוסייה הלא-עניה ובעיקר העשירון העליון ובמידה הולכת וקטנה העשירונים התשיעי עד השישי. בסקר הנוכחי נעשה ניסיון לכמת חלק מהעברות אלה ואומדנים לגבי כך יופקו בהמשך.

בהתאמה). בקצבאות האחרות ההשפעה קטנה יותר, ובקצבאות הילדים היא מגיעה רק לכ-7%, בשל הרמה הנמוכה יחסית של הקצבה. השפעה זו צפויה להמשיך לקטון בשנה הבאה, עם הקיצוץ העמוק שבוצע בשנת 2013 בקצבאות הילדים והיות שהקיצוץ בוצע במהלך שנת הסקר.

ניתוח נוסף של היבט זה הוא בדיקת ההשפעה ב"סרגל אחיד" – דהיינו, מהי ההשפעה של כל 100 ₪ של קצבה (תרשים 4) להפחתת ממדי העוני. ניתן לראות כי הוספת 100 ₪ לקצבה אפקטיבית בקצבאות הזיקנה והשארית ובקצבת הילדים יותר מאשר בהבטחת הכנסה ובקצבת אבטלה, זאת אם המטרה היא הפחתת תחולת העוני. כמובן שהמסקנה תשתנה אם המטרה היא הפחתת של חומרת העוני למשל, שהיא מטרה ראויה ביותר במסגרת מאבק בעוני. עם זאת ברור כי המשמעות התקציבית של 100 ₪ בקצבת ילדים למשל היא גבוהה בהרבה מאשר 100 ₪ בקצבת הבטחת הכנסה, לנוכח היותה של קצבת הבטחת הכנסה קצבה סלקטיבית הניתנת לשיעור נמוך יחסית של משפחות באוכלוסייה. ניתוח כזה מתעלם מנקודה זו שהיא חשובה ביותר למדיניות. בנוסף, גמלה שעשויה להיות אפקטיבית ביותר בחילוף אנשים מעוני עשויה להיות הרבה פחות אפקטיבית בהפחתת עומק העוני או חומרתו. כך למשל ברור שמעמדה של קצבת הבטחת הכנסה ישתפר מאוד כאשר נבדוק את ההשפעה על עומק העוני וחומרתו, שכן אף אם גובה הקצבה אינו מאפשר לחץ מעוני, עדיין הקצבה יעילה מאוד בהטבת מצבם של העניים.¹⁹

תרשים 4: שיעור הירידה בתחולת העוני של משפחות מקבלות קצבה לאחר תשלום הקצבה
א. לפי סך הקצבה
ב. לפי תוספת של 100 ש"ח לקצבה

¹⁹ להשוואה נרחבת ומפורטת יותר, המביאה בחשבון גם את המשמעות התקציבית של תוספת של סכום מסוים לכל קצבה על מדדים אחרים כדוגמת חומרת העוני, ראו בלוח 7 של דוח העוני של 2011 ובפרק 2 של הסקירה השנתית ל-2011 של המוסד לביטוח לאומי.

4. ממדי העוני לפי קבוצות אוכלוסייה ואזורים גיאוגרפיים

הלוחות להלן מביאים את ממדי העוני בחלוקה לפי מגדר (לוח 7) לאורך שנים, לפי קבוצות אוכלוסייה שונות וחתכים שונים (לוחות 8 עד 10) ולפי אזורים גיאוגרפיים (לוח 11). לוח 8 מציג את תחולת העוני של משפחות לפי ההכנסה לפני ואחרי תשלומי העברה ותשלומי חובה, ואת השפעת מדיניות תשלומי העברה ותשלומי חובה על תחולת העוני (לוחות דומים לפי נפשות ר' בנספח 3); לוח 9 מציג את חלקה של כל קבוצה בסך האוכלוסייה ובאוכלוסייה הענייה; ולוח 10 מביא מדדים נוספים להערכת ממדי העוני בקבוצות השונות כגון עומק העוני וחומרתו.

מרבית הממצאים העולים מהלוחות מצביעים על דיכוטומיה חדה בין התפתחות העוני במשפחות עובדות לעומת לא עובדות. הירידות משקפות את הגידול (החד והמתמשך) בשיעורי התעסוקה והגידול בשכר הריאלי לגבי משפחות עובדות, שינוי שהאפיל על השפעת הקיצוץ בקצבאות הילדים. קבוצות האוכלוסייה היחידות שלגביהן נרשמה עליה בממדי העוני ב-2013 הן: המשפחות החרדיות, משפחות העולים, והמשפחות שאינן עובדות בגיל העבודה – שממדי העוני בקרבן היו גבוהים עוד לפני העליה הנוספת של 2013. כתוצאה ממגמות אלה של הגידול בהכנסה הכלכלית מחד, והקיצוץ בקצבאות הילדים מאידך, פחתה תרומת אמצעי המדיניות (מיסים ישירים וקצבאות) לחילוץ מעוני במרבית קבוצות האוכלוסייה.

- **תחולת העוני של ערבים ירדה** בשיעור של כ-7 נקודות אחוז והיא עומדת על 47.4% ב-2013 – בהשוואה לשיעור גבוה בהרבה, של 54.4% ב-2012. ירידה זו מיוחסת בעיקר לשינוי החד בשיעורי התעסוקה בסקר הנוכחי בהשוואה לסקר של השנה הקודמת.
- תחולת העוני של **המשפחות העובדות ירדה** אף היא מ-13.8% ב-2012 ל-12.5% ב-2013. הסיבות העיקריות לירידה זו היא העלייה בשיעורי התעסוקה ובשכר הריאלי. נתוני הסקר המורים על גידול דמוגרפי ניכר בשיעור המשפחות שיש בהן שני מפרנסים – מ-45.7% ב-2012 ל-50% ב-2013 (ובמקביל להפחתה באוכלוסייה המשלימה, של משפחות עם עד מפרנס אחד).
- **במשפחות העובדות** שיש בהן מפרנס אחד ירדה תחולת העוני מ-24.9% ב-2012 ל-24.1% ב-2013. לעומת זאת עלתה תחולת העוני של המשפחות עם שני מפרנסים מ-5.5% ל-5.7% בין שתי השנים (תרשים 5), כאשר העלייה התרכזה באוכלוסיות הערבית והחרדית ואצל היהודים הלא-חרדים שיעור המשפחות העניות עם שני מפרנסים הצטמצמה.²⁰

ממצאים אלה משקפים את הגידול החד בתעסוקה בסקר ואת העובדה שבקרב ערבים וחרדים לא התלוותה לגידול בתעסוקה גם עלייה בשכר, כך שב-2013 שיעור המשפחות בקבוצות

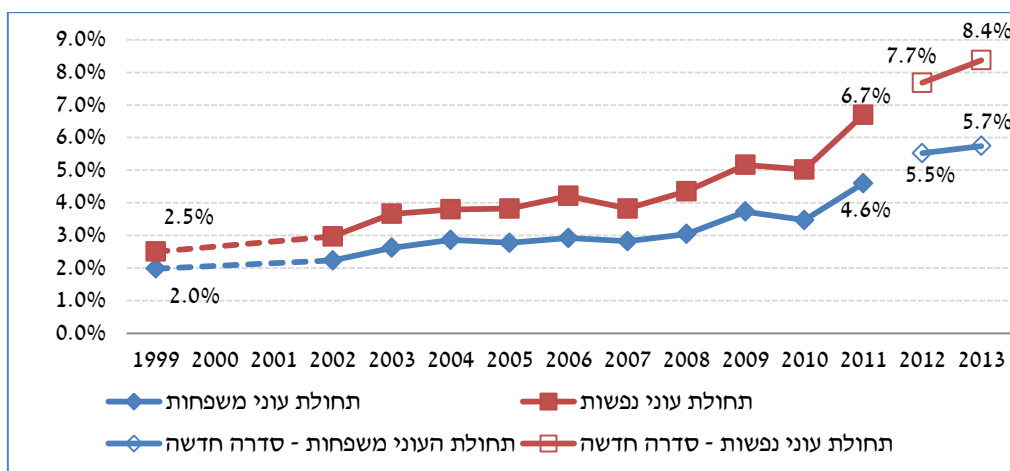
²⁰ בדיקה של יהודים וערבים בנפרד ושל לא-חרדים וחרדים בתוך קבוצת היהודים העלתה את התוצאות הבאות: בקרב משפחות יהודיות תחולת העוני היא 3.6% עבור משפחות ו-5% עבור נפשות. שיעורים אלה ירדו בהשוואה ל-2012. לגבי ערבים וחרדים השיעורים הם גבוהים בהרבה - 21% ו-27% בהתאמה בקרב ערבים ו-24% ו-30% בקרב חרדים. בשתי הקבוצות השיעורים עלו באופן חד ב-2013 לעומת 2012.

אוכלוסיה אלה שבהן שני מפרנסים ויותר נסק באופן חד במקביל לירידה דומה בשיעור המשפחות העניות שבהן יש מפרנס אחד. משמעות הדבר היא שב-2013 הוכנס לשוק העבודה מספר רב של מפרנסים שניים, נתון שכאמור אינו נתמך בידי סקר כח אדם אך נראה שכן נתמך בנתונים מינהליים ארעיים שבידי הביטוח הלאומי.

הכניסה לשוק העבודה של מפרנסים שניים בשכר נמוך הגדילה כצפוי את ההכנסות של משקי הבית, אך גם הגדילה את תחולת העוני בעיקר בקרב ערבים וחרדים. עם זאת נראה שכניסת מפרנסים שניים הייתה כנראה בשכר נמוך, כך שיחד עם הקיצוץ בקצבת הילדים ההכנסה הממוצעת של משפחות גדולות פחתה.

תחולת העוני של הקשישים ב-2013 ירדה מ-22.7% ל-22.1%. ב-2012 היתה כזכור קפיצת מדרגה בשיעורי העוני של אוכלוסייה זו, לאחר ירידה מתמשכת בהם בעקבות השיפור בקצבאות הזיקנה עד 2011. באותה שנה הופסקה לראשונה התוספת לקצבה לאחר רצף של תוספות שניתנו במשך 3 שנים קודם לכן מעבר לתוספת ההתייקרות. ייתכן שהירידה המסוימת בתחולת העוני ב-2013 נובעת מתוספת התשלום לחימום שהתקבלה בקרב קשישים מקבלי השלמת הכנסה באזורים קרים. מעבר לכך ייתכן שחלק מהעלייה של 2012 משקף שינויים טכניים בסקר (שתוארו בדוח הקודם). תרומת תשלומי ההעברה והמיסים הישירים בקבוצת אוכלוסייה זו היא הגבוהה ביותר, ומגיעה לכ-52% המחלצים את משקי הבית מעוני.

תרשים 5: תחולת העוני של משפחות ונפשות במשפחות עם שני מפרנסים ויותר, 1999-2013

• תחולת העוני של משפחות עם ילדים המהוות למעלה ממחצית מסך המשפחות העניות, ירדה מ-24.8% ב-2012 ל-23.0% ב-2013. עיקר הירידה היא אצל המשפחות הגדולות. כך למשל תחולת העוני של משפחות עם 5 ילדים ויותר ירדה מכ-67% לכ-60% בין שתי השנים. גם הירידה גם בחלקן היחסי של משפחות גדולות בסך האוכלוסייה כפי שמראה הסקר מהווה גורם המשפיע על הקטנת ממדי העוני באוכלוסייה הכללית. ממצא זה מפתיע, בפרט לנוכח ניסיון העבר, לפיו הקיצוץ בקצבאות הילדים, בוודאי בטווח הקצר, הגביר את ממדי העוני של משפחות עם ילדים בכלל ובפרט של משפחות גדולות. סביר להניח שאילמלא הקיצוץ האמור,

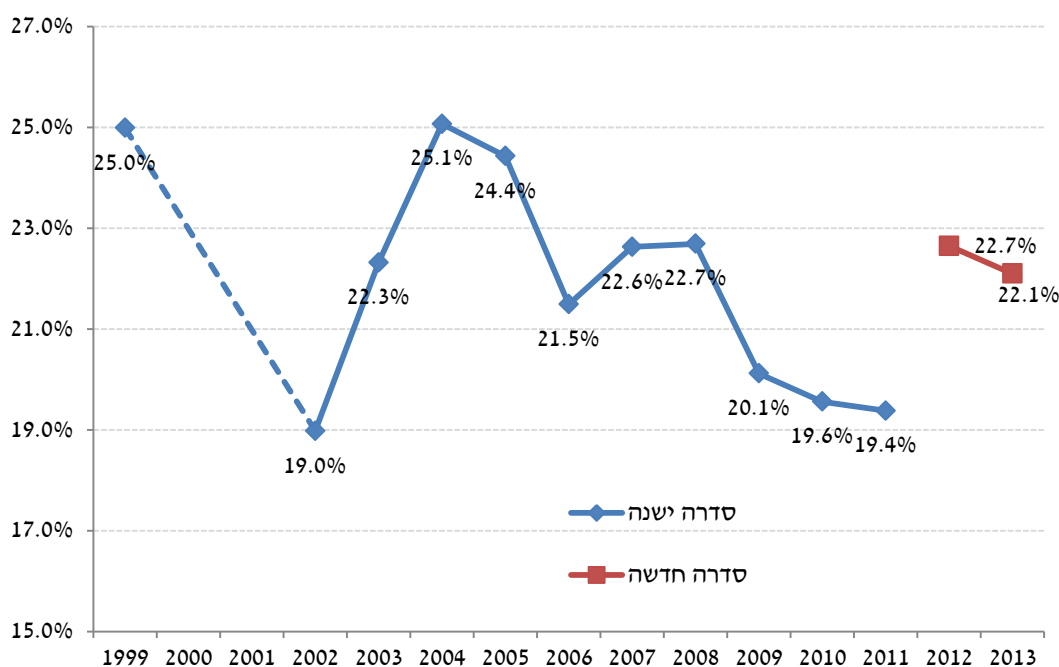

מגמת השיפור בעוני יכלה להיות גדולה יותר, שכן התפתחות התעסוקה מתרחשת זה מספר שנים ללא קשר לקצבה זו, שלא השתנתה בכל אותן השנים של התרחבות התעסוקה.

- תחולת העוני של משפחות עם 1-3 ילדים נמוכה מהממוצע הארצי ומגיעה ל-17.4%. לעומת זאת תחולת העוני של משפחות גדולות עם 4 ילדים ויותר יורדת ל-52.3%, ול-60% לגבי משפחות עם 5 ילדים ומעלה (לוח 8) – פי שלוש ויותר מזו של המשפחות הקטנות יותר. תרומת תשלומי ההעברה לחילוף מעוני של משפחות קטנות גבוהה בהרבה מזו של המשפחות הגדולות עם 4 ילדים ויותר – 18.8% בהשוואה ל-8.8% בלבד, וזאת בשל מבנה קצבאות הילדים וקצבאות הקיום אשר אינן מעניקות העדפה למשפחות גדולות ובמקרים רבים אף להיפך.

- תחולת העוני של החרדים, שרבים מהם בעלי משפחות גדולות, עלתה ב-2013 מכ-60% לכ-66% (לפי שיטת זיהוי חרדים של הביטוח הלאומי), ובכך נבדלת קבוצת אוכלוסייה זו ממגמת הירידה שמאפיינת את קבוצות האוכלוסייה האחרות. מאחר שלגבי אוכלוסייה זו הסקר לא מצביע על גידול רב בתעסוקה (בניגוד לאוכלוסייה הערבית למשל), ההרעה במצבם מוסברת בוודאי בקיצוץ בקצבאות הילדים אם כי כנראה גם בשכר הנמוך, שגברים חרדים מקבלים כשהם מצטרפים לשוק העבודה.

תרשים 6: תחולת העוני של משפחות קשישים, 1999-2013

- **תחולת העוני של משפחות חד-הוריות** ירדה מ-29% ב-2012 ל-27.5% ב-2013. הירידה בתחולת העוני נובעת מהירידה בתחולת העוני של ההכנסה הכלכלית, זו שמקורה בעיקר בשוק העבודה – שירדה מכ-45% לכ-41% בין שתי השנים. הגידול בהכנסה הכלכלית מחד, והקיצוץ בקצבאות הילדים מאידך, תרמו יחד לירידה בתרומת אמצעי המדיניות להפחתת העוני בקרב קבוצה זו

מ-35.8% ב-2012 ל-33.6% ב-2013. גם המדדים לעומק העוני ולחומרת העוני ירדו בשיעורים של כ-7% וכ-31% בהתאמה, בין שתי השנים.

- תחולת העוני של **נשים** בוגרות ירדה מ-19.7% ל-18.4% בין 2012 ל-2013. שיעור הירידה בתחולת העוני של **גברים** בוגרים היה מתון יותר – תחולת העוני ירדה מ-17.3% ל-16.5% בהתאמה, כך שהפער בין שתי קבוצות המגדר עלה מעט והוא עומד על כשתי נקודות האחוז ב-2013.

- תחולת העוני של **עולים** שרשמה ירידות לאורך השנים עלתה מ-17.3% ב-2012 ל-18.5% ב-2013. קבוצת אוכלוסייה זו, יחד עם החרדים ומי שאינם עובדים בגיל העבודה (ראו להלן) הן הקבוצות היחידות שלגביהן נרשמו עליות בממדי העוני בשנת 2013, המאופיינת באופן כללי בירידות ניכרות בשיעורי העוני והאי שוויון. תרומת תשלומי העברה לחילוף מעוני גבוהה מאוד בקרב אוכלוסייה זו (החופפת בחלקה את אוכלוסיית הקשישים) אך היא ירדה בכ-5 נקודות האחוז בין שתי השנים המשוות והגיעה לכ-45% ב-2013.

לוח 7: תחולת העוני של נפשות בוגרות* בחלוקה לפי מין (אחוזים), 2013-1999

שנה	גברים			נשים		
	לפני תשלומי העברה ומיסים	לאחר תשלומי העברה ומיסים	שיעור הירידה בתחולת העוני כתוצאה מתשלומי העברה ומיסים	לפני תשלומי העברה ומיסים	לאחר תשלומי העברה ומיסים	שיעור הירידה בתחולת העוני כתוצאה מתשלומי העברה ומיסים
1999	25.6	15.2	40.5	30.9	17.1	44.8
2002	27.0	16.2	40.0	31.5	16.9	46.3
2003	27.7	17.4	37.1	32.8	18.8	42.6
2004	27.6	18.0	34.7	32.2	19.7	38.8
2005	28.2	18.7	33.6	32.0	20.2	36.9
2006	26.8	18.2	32.2	32.1	19.6	38.9
2007	26.8	18.1	32.6	30.8	19.2	37.6
2008	26.3	17.6	33.1	31.4	19.5	38.0
2009	27.9	18.8	32.7	31.8	20.0	36.9
2010	26.7	18.2	31.8	31.3	19.9	36.4
2011	27.3	18.8	31.3	32.0	20.3	36.4
2012	25.2	17.3	31.4	30.2	19.7	34.7
2013	23.1	16.5	28.6	27.6	18.4	33.3

* נשים וגברים בגילאי 18 ומעלה.

- בדומה לחרדים ולעולים, ב-2013 תחולת העוני של המשפחות בגיל העבודה שאינן עובדות הוסיפה לעלות ולהוביל את קבוצות האוכלוסייה והגיעה ל-72.9%. ללא תשלומי העברה

ומיסוי ישיר היתה תחולת העוני של משפחות אלה 91.2% כך שתרומתם לחילוץ מעוני מגיעה לכחמישית מהמשפחות באוכלוסייה הזו. על רקע הצטרפותן של משפחות לשוק העבודה הלך ופחת חלקן של משפחות אלו בקרב האוכלוסייה הענייה על פני השנים – במקביל לעלייה בחלקן של המשפחות העובדות. תחולת העוני הגבוהה ממילא של משפחות אלה עלתה משיעור של 64.5% לשיעור של כ-73% ב-2013. חומרת העוני של אוכלוסייה זו היתה **גבוהה ב-2013 כמעט פי 8 מזו של אוכלוסיית העניים הכללית (לוח 10)**. הסיבה לכך נעוצה באי ההשתתפות בשוק העבודה, בתחולתן הנמוכה יחסית של הקצבאות למינימום קיום וברמתן הנמוכה בהשוואה למינימום למחייה הולם כפי שהוא מתבטא בקו העוני, וכן ברמה הנמוכה של קצבאות הילדים, מצב שהחריף עם הקיצוץ ב-2013.

לוח 8: תחולת העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים), 2012 ו-2013

שיעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים	הכנסה לאחר תשלומי העברה ומיסים		הכנסה לפני תשלומי העברה ומיסים			
	2012	2013	2012	2013		
33.7	36.0	18.6	19.4	28.1	30.3	סך כל האוכלוסייה
43.1	45.5	13.6	14.1	23.8	25.9	יהודים
9.5	8.4	47.4	54.3	52.4	59.2	ערבים
52.7	55.1	22.1	22.7	46.8	50.5	קשישים*
44.7	50.1	18.5	17.3	33.4	34.8	עולים
16.7	23.0	66.1	59.8	79.4	77.6	חרדים (לפי גוטליב-קושניר)**
18.1	24.9	52.1	46.7	63.6	62.2	חרדים (לפי הגישה הקלאסית)
15.4	18.7	23.0	24.8	27.2	30.5	משפחות עם ילדים - סך הכול
18.8	24.6	17.4	18.5	21.4	24.5	1-3 ילדים
8.8	6.7	52.3	56.6	57.3	60.7	4 ילדים ויותר
8.2	5.6	60.0	67.1	65.4	71.1	5 ילדים ויותר
33.6	35.8	27.5	29.0	41.4	45.1	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
28.6	30.4	12.5	13.8	17.6	19.8	עובד
29.8	31.8	12.3	13.7	17.5	20.1	שכיר
20.7	18.9	13.2	13.4	16.6	16.5	עצמאי
19.8	25.7	72.9	66.1	91.0	88.9	לא עובד בגיל עבודה
31.7	31.3	24.1	24.9	35.2	36.2	מפרנס אחד
19.5	26.8	5.7	5.5	7.1	7.5	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק הבית:
27.2	30.4	21.7	22.4	29.8	32.2	עד 30
19.5	22.9	19.4	20.1	24.1	26.1	בגיל 31 - 45
27.7	30.3	12.6	14.1	17.4	20.2	בגיל 46 עד גיל הפנסיה
53.0	55.4	23.5	24.1	50.0	54.0	בגיל פרישה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
32.3	34.7	46.1	45.2	68.1	69.1	עד 8 שנות לימוד
30.6	32.9	21.0	22.3	30.3	33.2	בין 9 ל-12 שנות לימוד
37.6	40.2	12.8	12.8	20.5	21.4	13 ומעלה שנות לימוד

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

** מוצג נתון של השנה הנוכחית (ולא ממוצע נע בדומה לשנים קודמות)

*** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

לוח 8א: תחולת העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה ומצב תעסוקה (%), 2012 ו-2013

שיעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים (אחוזים)	הכנסה לאחר תשלומי העברה ומיסים		הכנסה לפני תשלומי העברה ומיסים			
	2013	2012	2013	2012		
29.9	30.9	12.5	13.8	17.9	19.9	עובדים
20.0	26.0	72.9	66.1	91.2	89.3	לא עובדים בגיל העבודה
42.2	40.9	7.9	9.5	13.7	16.0	עובדים
27.8	33.9	63.9	56.8	88.5	85.8	לא עובדים בגיל העבודה
6.9	9.0	38.5	38.8	41.3	42.6	עובדים
2.8	9.9	95.1	87.5	97.8	97.2	לא עובדים בגיל העבודה
50.7	51.6	8.9	9.4	18.0	19.5	עובדים
24.9	37.2	71.7	58.6	95.5	93.3	לא עובדים בגיל העבודה
14.1	25.6	65.2	53.5	75.9	71.9	עובדים
9.7	17.6	89.0	80.4	98.6	97.6	לא עובדים בגיל העבודה
19.6	26.9	46.2	41.3	57.4	56.5	עובדים
15.2	18.6	82.1	77.7	96.9	95.4	לא עובדים בגיל העבודה

* על פי גישה שפותחה על ידי גוטליב-קושניר לזיהוי חרדים בסקרי הוצאות והכנסות.

לוח 8ב: חומרת העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה ומצב תעסוקה (%), 2012 ו-2013

לא עובדים בגיל העבודה				עובדים				
2013	2012	2011	2010	2013	2012	2011	2010	
0.263	0.276	0.186	0.221	0.021	0.023	0.022	0.021	סך כל האוכלוסייה
0.187	0.195	0.163	0.188	0.012	0.013	0.012	0.013	יהודים
0.376	0.390	0.228	0.277	0.059	0.066	0.058	0.051	ערבים
0.173	0.145	0.141	0.149	0.012	0.011	0.010	0.015	עולים
0.287	0.269	0.233	0.277	0.088	0.061	0.108	0.072	** (לפי גוטליב-קושניר) חרדים
0.269	0.263	0.209	0.279	0.062	0.047	0.059	0.042	(לפי הגישה הקלאסית) חרדים
0.304	0.320	0.207	0.255	0.027	0.030	0.028	0.027	משפחות עם ילדים - סך הכול
0.259	0.243	0.183	0.243	0.016	0.018	0.014	0.017	ילדים 1-3
0.363	0.392	0.230	0.269	0.066	0.069	0.073	0.055	ילדים ויותר 4
0.366	0.431	0.248	0.293	0.071	0.080	0.101	0.060	ילדים ויותר 5
0.294	0.161	0.112	0.170	0.018	0.030	0.015	0.021	משפחות חד הוריות
								קבוצות גיל של ראש משק הבית:
0.304	0.269	0.256	0.279	0.028	0.029	0.028	0.023	עד 30
0.309	0.318	0.205	0.256	0.027	0.027	0.024	0.028	בגיל 31 - 45
0.182	0.227	0.128	0.163	0.011	0.017	0.017	0.014	בגיל 46 עד גיל הפנסיה

לוח 9: חלקם של סוגי משפחות בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הענייה לפי מאפיינים דמוגרפיים ותעסוקתיים, 2012-2013

האוכלוסייה הענייה				כלל האוכלוסייה		
לאחר תשלומי העברה ומיסים		לפני תשלומי העברה ומיסים				
2013	2012	2013	2012	2013	2012	
61.9	63.4	72.1	74.5	85.0	87.0	יהודים
38.1	36.6	27.9	25.5	15.0	13.0	ערבים
25.5	23.8	35.8	34.0	21.5	20.4	קשישים*
19.7	18.1	23.6	23.3	19.8	20.3	עולים
9.4	10.4	7.5	8.8	2.7	3.4	חרדים (לפי גוטליב-קושניר)**
11.4	9.9	9.2	8.6	4.1	4.1	חרדים (לפי הגישה הקלאסית)
55.1	57.6	43.2	45.3	44.7	45.0	משפחות עם ילדים - סך הכול
34.9	35.8	28.5	30.4	37.4	37.5	1-3 ילדים
20.2	21.7	14.7	14.9	7.2	7.4	4 ילדים ויותר
10.5	12.3	7.6	8.3	3.2	3.5	5 ילדים ויותר
8.4	9.0	8.3	9.0	5.7	6.0	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
53.5	56.7	49.6	53.1	79.5	79.7	עובד
45.0	49.0	42.5	46.9	68.3	69.3	שכיר
7.7	7.0	6.5	5.6	10.9	10.1	עצמאי
22.0	21.6	18.2	19.0	5.6	6.3	לא עובד בגיל עבודה
38.0	43.7	36.9	41.5	29.5	34.0	מפרנס אחד
15.4	13.0	12.7	11.6	50.0	45.7	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק הבית:
20.8	20.1	19.0	18.5	17.9	17.4	עד 30
35.9	35.9	29.5	29.8	34.5	34.5	בגיל 31 - 45
19.3	22.2	17.7	20.3	28.7	30.5	בגיל 46 עד גיל הפנסיה
23.9	21.8	33.7	31.4	19.0	17.6	בגיל פרישה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
20.2	21.4	19.7	20.9	8.2	9.2	עד 8 שנות לימוד
42.9	43.7	40.9	41.7	38.0	38.0	בין 9 ל-12 שנות לימוד
37.0	35.0	39.3	37.4	53.9	52.9	13 ומעלה שנות לימוד

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

** מוצג נתון של השנה הנוכחית (ולא ממוצע נע בדומה לשנים קודמות)

*** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

לוח 10: הערכת ממדי העוני בקבוצות אוכלוסייה שונות לפי מדדים נבחרים, 2012 ו-2013

מדד SEN		מדד FGT		יחס פער ההכנסות		
2013	2012	2013	2012	2013	2012	
0.099	0.111	0.034	0.041	32.8	34.4	סך כל האוכלוסייה
0.059	0.066	0.019	0.022	30.1	30.0	יהודים
0.255	0.283	0.094	0.113	35.6	39.2	ערבים
0.073	0.093	0.020	0.030	25.2	28.1	קשישים*
0.064	0.062	0.020	0.018	27.1	25.1	עולים
0.345	0.308	0.128	0.107	37.1	34.2	חרדים**
0.124	0.141	0.044	0.052	33.7	35.4	משפחות עם ילדים - סך הכול
0.079	0.085	0.027	0.029	30.8	31.4	1-3 ילדים
0.263	0.304	0.097	0.120	36.7	39.4	4 ילדים ויותר
0.297	0.360	0.109	0.146	36.7	40.6	5 ילדים ויותר
0.160	0.139	0.064	0.050	37.8	35.2	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
0.070	0.076	0.021	0.023	28.8	29.3	עובד
0.068	0.073	0.020	0.022	28.6	28.7	שכיר
0.079	0.089	0.027	0.031	29.9	33.1	עצמאי
0.531	0.530	0.263	0.276	51.3	54.2	לא עובד בגיל עבודה
0.173	0.168	0.057	0.054	32.6	31.7	מפרנס אחד
0.027	0.025	0.007	0.007	21.4	22.5	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק הבית:
0.117	0.117	0.042	0.041	33.4	33.0	עד 30
0.118	0.129	0.042	0.047	34.4	35.1	בגיל 31 - 45
0.065	0.087	0.023	0.034	32.5	36.9	בגיל 46 עד גיל הפנסיה
0.076	0.096	0.020	0.030	24.2	27.2	בגיל פרישה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
0.238	0.274	0.082	0.104	34.3	37.3	עד 8 שנות לימוד
0.116	0.131	0.041	0.047	33.4	34.1	בין 9 ל-12 שנות לימוד
0.069	0.072	0.023	0.026	31.4	33.2	13 שנות לימוד ויותר

* מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 ** על פי גישה שפותחה על ידי גוטליב-קושניר לזיהוי חרדים בסקרי הוצאות והכנסות.
 *** מגיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

לוח 11 מציג את ממדי העוני לפי מחוזות גיאוגרפיים בחלוקה לפי לאום²¹.

במרבית המחוזות היו ירידות בתחולות העוני של משפחות, למעט במחוזות חיפה והמרכז. במחוזות ירושלים והצפון, שבהם ממדי העוני הגבוהים ביותר, ירדו תחולות העוני של משפחות מ-34.7% ל-33.3% במחוז ירושלים ומ-34.5% ל-31.1% במחוז חיפה, בין 2012 ל-2013. לעומת זאת במחוזות חיפה והמרכז עלו ממדי העוני בשיעורים של 9%-10%. במחוז תל אביב המאופיין בשיעורי עוני נמוכים ירדה תחולת העוני עוד מ-12.3% ב-2012 ל-10.8% ב-2013. הירידות והעליות מושפעות אף הן מהשינויים הגבוהים מאוד בשיעורי התעסוקה שנבדלו בין המחוזות השונים. לשם הדגמה, הנתונים מורים כי בירושלים עלה שיעור התעסוקה בשיעור דרסטי של כ-20%, כאשר אצל הערבים במחוז זה הגיעה העליה בשיעור התעסוקה לכ-30%. לעומת זאת במחוז תל אביב עלה שיעור התעסוקה בכ-5%, גידול שבימים כתיקונם היה נחשב שיעור גידול גבוה.

גם המדדים לעומק העוני ולחומרת העוני ירדו ב-2013 – בכל המחוזות הגיאוגרפיים למעט מחוז המרכז, ובייחוד במחוזות ירושלים, תל אביב והדרום, שבהם ירדה חומרת העוני בשיעורים שבין 20% ל-35%.

הירידה בתחולות העוני אפיינה את המשפחות הערביות בכל המחוזות שבהם אוכלוסייה זו נפקדה בסקר, ואילו אצל היהודים היתה עליה בממדי העוני במחוזות חיפה והמרכז. על אף ההטבה הניכרת במצבם של הערבים המשתקפת מנתוני הסקר הנוכחי, הפער בין רמת העוני של משפחות ערביות ויהודיות בכלל הארץ נותר פי 3.5 בקירוב לרעת האוכלוסייה הערבית.

---

²¹ למעט בתאים שבהם לא ניתן היה לחשב את המדדים השנה לנוכח אי פקידתם בסקר.

לוח 11: תחולת העונני לפי מרחי ולאום, 2012 – 2013

סח"י*	2013					2012				
	FGT	יחס פער ההכנסות	ילדים	תחולת העונני נפשות	מספחות	FGT	יחס פער ההכנסות	ילדים	תחולת העונני נפשות	מספחות
ירושלים	0.034	32.8	30.8	21.8	18.6	0.041	34.4	33.7	23.5	19.4
הצפון	0.091	39.0	56.8	43.6	33.3	0.118	43.0	59.4	46.5	34.7
חיפה	0.056	33.8	43.5	34.2	31.1	0.059	33.3	49.4	38.3	34.5
המרכז	0.028	28.4	28.9	21.6	21.3	0.031	31.9	29.4	21.4	19.5
תל אביב	0.015	29.6	15.9	11.4	10.9	0.015	29.9	15.9	10.9	9.9
הדרום	0.013	26.4	20.3	12.6	10.8	0.021	30.4	23.7	14.1	12.3
יחזויים*	0.021	29.3	20.5	15.6	17.0	0.025	29.5	24.7	18.4	18.8
ירושלים	0.019	30.1	20.1	14.1	13.6	0.022	30.0	23.1	15.6	14.2
הצפון	0.048	36.5	40.5	27.1	21.1	0.053	34.3	45.4	31.4	22.2
חיפה	0.025	32.9	16.5	14.2	16.6	0.024	28.0	25.5	19.5	21.0
המרכז	0.018	27.0	15.7	14.1	17.3	0.014	27.4	13.5	11.4	13.3
תל אביב	0.008	25.9	10.0	7.8	8.1	0.009	27.1	10.3	7.6	7.6
הדרום	0.013	26.1	19.8	12.5	10.8	0.020	30.3	23.7	14.1	12.3
ערביים	0.020	29.4	20.4	15.6	17.0	0.026	29.5	24.3	18.5	19.0
ירושלים	0.094	35.6	64.3	52.4	47.4	0.113	39.2	65.3	54.0	48.6
הצפון	0.174	40.8	83.9	75.4	69.7	0.240	49.9	81.9	74.6	73.7
חיפה	0.081	34.0	60.2	49.6	47.0	0.087	34.8	63.4	53.1	50.1
המרכז	0.054	29.6	51.5	40.9	37.8	0.078	34.7	57.2	48.9	45.5
תל אביב	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
הדרום	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* כולל ישובים ביהודה ושומרון.

5. עוני מתמשך

האוכלוסייה הענייה אינה קבועה מתקופה לתקופה: חלק מהעניים נחלצים מעוני, חלק אחר מצטרפים לאוכלוסייה זו. קיים גם חלק בקרב העניים שהחיים בעוני אצלם הוא מצב מתמשך. בספרות המקצועית מקובל להתייחס להוצאה לתצרוכת כמושפעת בעיקר מההכנסה היציבה, להבדיל מהשינויים הזמניים בה²², לכן ההוצאה פחות תנודתית מההכנסה השוטפת. ההנחה היא כי בעת אובדן פתאומי של הכנסה שוטפת (כמו למשל בשל כניסה לאבטלה), המשפחות ינסו לשמור על רמת חיים יציבה, ובטווח הקצר יגשרו על הפערים באמצעות חסכוניות, הלוואות וכד'. לכן אין זה סותר את ההיגיון הכלכלי שאנו מוצאים עניים רבים שהוצאת התצרוכת שלהם גבוהה מהכנסתם. הדבר מצביע על השתייכותן של משפחות אלה לעניים הזמניים. לעומת זאת, משפחה שמעריכה שמצבה הכלכלי הורע באופן מתמיד, תיאלץ לצמצם את הוצאת הצריכה, שכן יכולתה לחרוג מהכנסותיה מוגבלת ביותר.

לנוכח העדרו של בסיס נתונים מהסוג של סקרי מעקב בארץ, המאפשרים לעקוב אחר אותן משפחות כדי למדוד עוני מתמשך ("פרמננטי") בקרבן, המלצה 2(א) של "דוח הצוות לפיתוח מדדי עוני נוספים"²³ הציעה להתייחס אל המדד הבא כאל מדד של עוני מתמשך (פרמננטי): משפחה מסוימת תוגדר כענייה באופן מתמשך אם הן הכנסתה והן הוצאתה לתצרוכת הן מתחת לקו העוני.

לוח 12 מציג את הפרופורציה של המשפחות והנפשות העניות, לפי ההגדרה של עוני מתמשך, מסך המשפחות העניות. כללית ניתן לקבוע על פי הממצאים כי כשני שלישים של המשפחות העניות סובלות מעוני מתמשך (ושליש נוסף מעוני זמני באופיו, כגון בעקבות אבטלה של אחד המפרנסים וכד'). כמו כן, לא חלו מבחינה זו שינויים בין 2012 ל-2013 ברמה של כלל האוכלוסייה.

עם זאת שיעור העניים באופן מתמשך נבדל בין קבוצות האוכלוסייה השונות, וכך למשל שיעור המשפחות הסובלות מעוני מתמשך בקבוצת המשפחות עם שני מפרנסים מגיע ל-55% מסך המשפחות העניות, בעוד ששיעורן בקבוצות שרמת העוני בקרבן גבוהה יחסית (חרדים), משפחות גדולות, משפחות ללא מפרנס בגיל העבודה ובעלי השכלה נמוכה) – מגיע עד 67% - ומראה שמרבית המשפחות העניות בקבוצות אלה מאופיינות בעוני מתמשך ולא רק זמני.

יצוין שבחינת הנתונים על פני זמן מראה כי קיימת מגמת עליה ויחד עמה תנודתיות רבה מסביב למגמה, וכאשר מתבוננים בקבוצת אוכלוסייה ספציפיות התנודתיות אף גדולה יותר (תרשים 7).

²² על פי תורת ההכנסה הפרמננטית של הכלכלן מילטון פרידמן משפחה נוטה לשנות את תצרוכתה השוטפת בעקבות שינויים יציבים בהכנסה ואילו שינויים זמניים בהכנסה נוטים להגדיל בעיקר את החיסכון ואת רכישת המוצרים בני קיימא.

²³ הוועדה בראשות פרופ' שלמה יצחקי שהיו חברים בה נציגי משרדים שונים ובהם נציגי הביטוח הלאומי והגישה את המלצותיה ב-2008. דוח הוועדה מפורסם באתר הלמ"ס.

לוח 12: אומדן לעוני מתמשך – משקל המשפחות והנפשות בסך העניים שהוצאותיהן הכספיות
לנפש תקנית מתחת לקו העוני (אחוזים) 2012 ו-2013

נפשות		משפחות		קבוצות אוכלוסייה
2013	2012	2013	2012	
66	65	62	62	סך כל האוכלוסייה
66	65	62	60	יהודים
66	66	63	64	ערבים
67	67	65	66	קשישים*
70	63	69	62	עולים
80	78	81	77	חרדים (לפי גוטליב-קושניר)**
79	76	78	74	חרדים (לפי הגישה הקלאסית)
68	67	65	64	משפחות עם ילדים - סך הכול
61	62	60	60	1-3 ילדים
75	72	74	71	4 ילדים ויותר
81	79	81	78	5 ילדים ויותר
74	63	71	60	משפחות חד הוריות
				מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
63	61	59	57	עובד
66	63	61	58	שכיר
47	48	40	44	עצמאי
76	77	68	69	לא עובד בגיל עבודה
66	63	60	57	מפרנס אחד
59	57	55	55	שני מפרנסים ויותר
				קבוצות גיל של ראש משק הבית:
71	67	64	59	עד 30
68	67	63	63	בגיל 31 - 45
57	59	54	56	בגיל 46 עד גיל הפנסיה
69	68	67	67	בגיל פרישה לפי חוק***
				קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
73	75	67	72	עד 8 שנות לימוד
66	61	63	59	בין 9 ל-12 שנות לימוד
64	66	60	59	13 ומעלה שנות לימוד

המקור: סקרי הוצאות משק הבית 2007 ו-2008, למ"ס.

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

** מוצג נתון של השנה הנוכחית (ולא ממוצע נע בדומה לשנים קודמות)

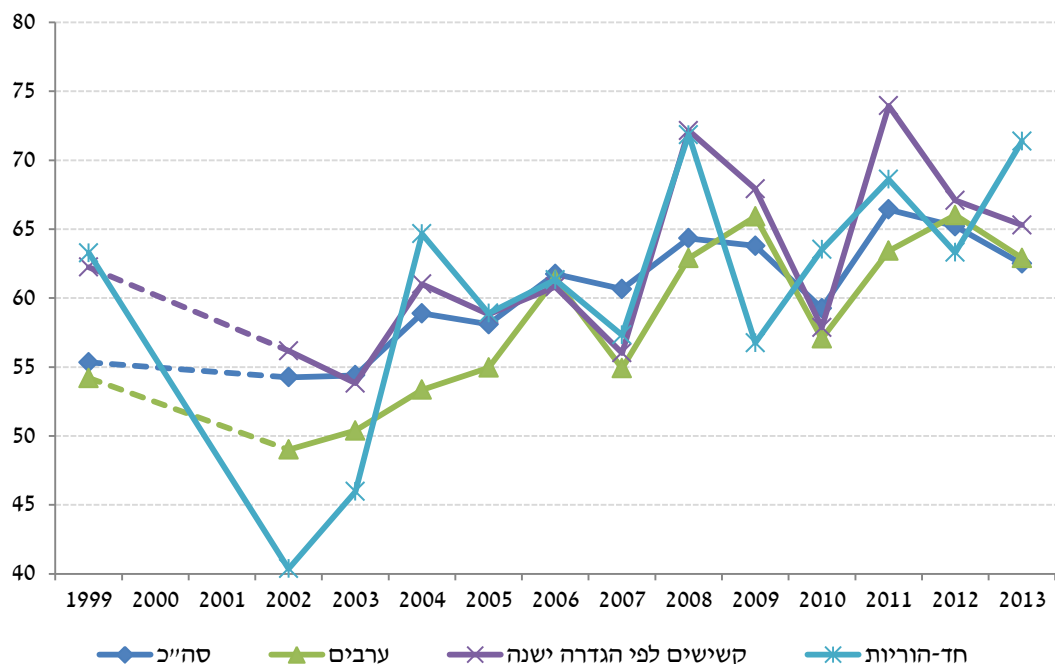
*** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה,

* מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

** על פי גישה שפותחה על ידי גוטליב-קושניר לזיהוי חרדים בסקרי הוצאות והכנסות.

*** מגיל 62 לנשים ו-67 לגברים

תרשים 7: שיעור המשפחות העניות באופן מתמשך על פני זמן מתוך כלל העניים לפי קבוצות נבחרות, 1999 - 2013

6. העוני בישראל בהשוואה בינלאומית

שיטת חישוב ממדי העוני של ה-OECD דומה לשיטה שפותחה בביטוח הלאומי והנהוגה בישראל – שתיהן מגדירות את ההכנסה הכספית הפנויה החציונית כאינדיקטור הרלוונטי לרמת החיים ומגדירים את מחצית הכנסה זו כקו העוני. עם זאת שיטת התרגום של מספר הנפשות במשפחה למספר נפשות תקניות ("סולם השקילות") שונה. הביטוח הלאומי משתמש זה שנים רבות בסולם שקילות המבוסס על שיטת אנגל הותיקה אשר לפיה משפחות שגודלן שונה אך שיעור הוצאת המזון בסך ההוצאה לתצרוכת זהה- הן שקולות מבחינת רווחת המשפחה, ואילו סולם השקילות של ה-OECD מבוסס על השורש של גודל המשפחה²⁴ כאומדן למספר הנפשות התקניות שלה. הבדל נוסף נעוץ בכך שה-OECD מחשב את ההכנסה החציונית לפי נפשות ולא לפי משפחות, דבר שמוריד את קו העוני במקצת בהשוואה לחישוב של הביטוח הלאומי. כל אלה גורמים לכך שקווי העוני של ה-

²⁴ כך למשל מספר הנפשות התקניות של משפחה בת 4 נפשות הוא 2, ושל משפחה בת 9 נפשות הוא 3 וכן הלאה. משמעות הדבר שהעוני בקרב משפחות גדולות, שכידוע נפוצות בישראל, נמוך יותר לפי שיטת חישוב ה-OECD ולהיפך לגבי משפחות קטנות, כגון קשישים ובודדים. תוצאות ראשוניות של מחקר בתהליך בנושא זה מצביע על כך שגישה שמניחה שוויון ברמת החיים של משפחות לפי סל צריכה שכולל מוצרים חיוניים נוספים למזון כגון דיור, ביגוד והנעלה מביא לסולם שקילות דומה מאוד לזה המתקבל לפי שיטת ה-OECD.

OECD אמנם גבוהים יותר, אך תחולת העוני הנגזרת מהם נמוכה מזו שלפי ההגדרה הישראלית באוכלוסייה הכללית²⁵.

מקור הנתונים לחישובי העוני בכל מדינה הוא סקרי הכנסות או הוצאות, הנערכים בידי הלשכות המרכזיות לסטטיסטיקה במדינות השונות. חישובי ה-OECD לגבי ישראל מבוססים אפוא על אותם נתונים כמו חישובי הביטוח הלאומי.

תרשים 8' מציג את תחולת העוני של נפשות לפי 50% מחציון ההכנסה הכספית הפנויה לנפש תקנית, בסוף העשור הראשון של שנות ה-2000 (כלומר סביב 2010), במדינות ה-OECD. תרשים 8' שאחריו מציג את מדד תחולת העוני בקרב ילדים. אם בשנה שעברה ישראל ניצבה בקצה העליון של המדרג, השנה מצבה השתפר, אם כי נותרה עדיין כברת דרך להשתפר. בתרשים 8' מוצג מדד גייני לאי-שוויון בהכנסה הפנויה בין אותן מדינות באותה תקופה. הנתונים המעודכנים יותר (עד לשנה שעברה הנתונים התייחסו לאמצע שנות האלפיים ולא לסופן) מצביעים על כך שממדי העוני על פי סקר הוצאות 2013 ממשיכים את מגמת הירידה בממדי העוני של ישראל בהשוואה בינלאומית, שהחלה ב-2012. תחולת העוני של נפשות הוסיפה לרדת מ-18.8% ב-2012 ל-18% ב-2013 והביאה את ישראל למקום מעט יותר טוב מזה שעמדה בו ב-2009 למשל, כאשר תחולת העוני של נפשות במדינה לפי ה-OECD הגיעה ל-20.9% (תרשים 8').

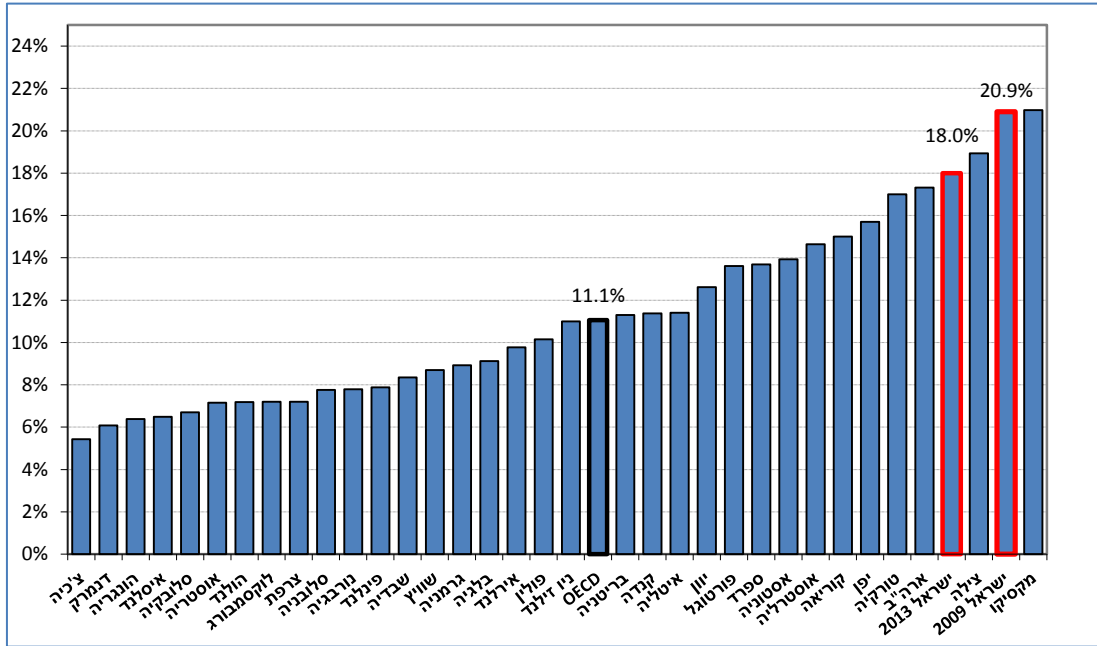
על אף השיפורים הללו יש לישראל עדיין כברת דרך להתקדם לשיעורי עוני נמוכים יותר. גם בתחום האי שוויון שופר מצבה של ישראל ולפי נתוני 2013 היא עומדת רביעית מהקצה העליון, בין פורטוגל לארה"ב, עם שיעורי אי שוויון נמוכים מאלה של מקסיקו, צילה ותורכיה.

לוח 13 המציג את תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים כאשר קו העוני מחושב לפי גישת ה-OECD, לקבוצות אוכלוסייה שונות, מראה גם על ירידה ניכרת בממדי העוני בקרב ילדים: מכ-26% ב-2012 על פי המדידה הנוהגת ב-OECD ל-23.5% ב-2013. יצוין שסולם השקילות שבו משתמשים לצורך חישוב מספר הנפשות המתוקנות בגישת ה-OECD נותן יתרון לגודל גבוה יותר מזה של הסולם הישראלי ובכך פועל להקטנת העוני בקרב משפחות גדולות ולהיפך לגבי משפחות קטנות (בהשוואה לסולם השקילות הישראלי). כתוצאה מכך, ממדי העוני בקרב ילדים אמנם נמוכים בהרבה מאלה המתקבלים לפי הגישה הישראלית, אך ממדי העוני בקרב קשישים, למשל, גבוהים יותר: תחולת העוני של משפחות קשישים עולה מ-22.1% בשיטה הישראלית ל-26.7% בחישוב לפי ה-OECD ב-2013.

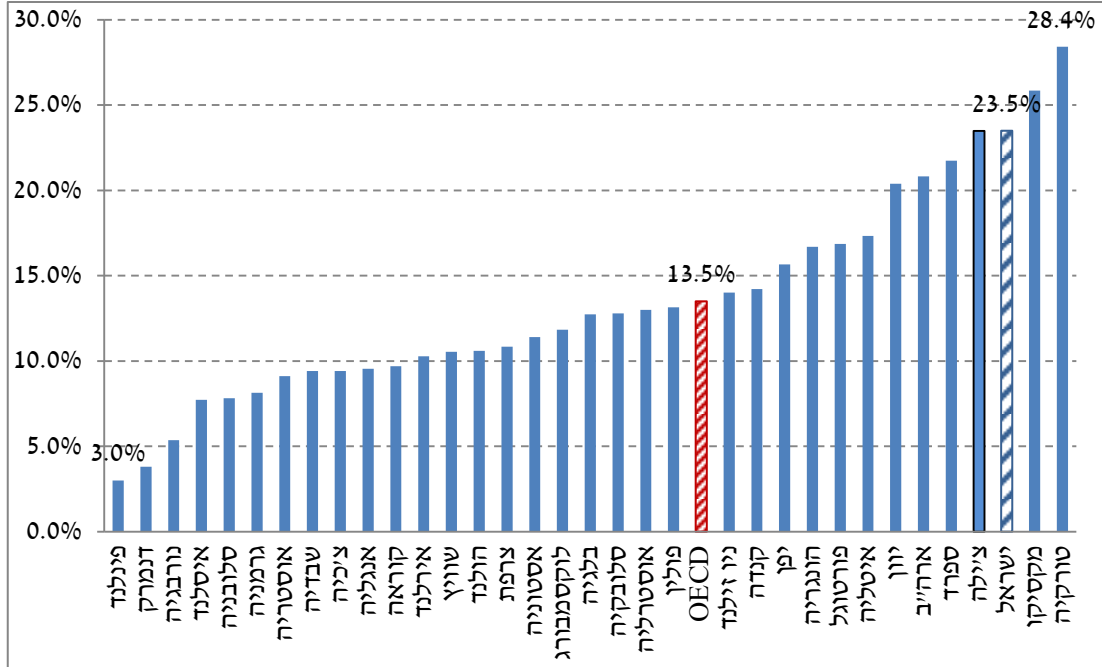
עם זאת המגמות הכלליות בניחות לפי קבוצות אוכלוסייה נותרות בעינן גם בחישוב לפי הסקר הנוכחי. גם חישוב זה מניב תוצאות שלפיהן קבוצות האוכלוסייה העניות ביותר באופן יחסי הן

²⁵ ה-OECD מחשב את ממדי העוני בשתי צורות נוספות: גם עבור 60% ו-40% מההכנסה הכספית החציונית – ראו נספחים 7-9.

תרשים א'8: שיעורי עוני בקרב נפשות (50% מחציון ההכנסה), מדינות OECD וישראל, סוף שנות האלפיים (ישראל 2013), הגדרת ה-OECD

תרשים א'8ב: שיעורי עוני בקרב ילדים (50% מחציון ההכנסה), מדינות OECD* וישראל, סוף שנות האלפיים (OECD 2011 או 2012, ישראל 2013), הגדרת ה-OECD

**לוח 13: תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים בקבוצות אוכלוסייה נבחרות
לפי הגדרת ה-OECD, 2012 ו-2013**

2013			2012			
ילדים	נפשות	משפחות	ילדים	נפשות	משפחות	
23.5	18	18	25.7	18.8	17.4	כלל האוכלוסייה
14.7	11.9	14	15.7	12.1	13.2	יהודים
51.1	42	40.7	55.3	44.7	41.4	ערבים
-	24	26.7	-	23.6	24.2	קשישים*
17	15.2	20.4	17.9	14	16.9	עולים
56.3	54.7	53.6	48.9	45.7	42.5	חרדים (לפי גוטליב-קושניר)**
49.9	44	41.5	43.5	37.4	34.3	חרדים (לפי הגישה הקלאסית)
23.5	20.2	18.1	25.7	22.1	19.3	משפחות עם ילדים - סך הכול
14.7	13.7	13.8	16.2	14.8	14.6	1-3 ילדים
41.4	40.8	40.4	44	43.7	42.7	4 ילדים ויותר
44.2	43.4	43.5	48.5	48.4	48	5 ילדים ויותר
31.5	26.6	25.7	31.5	26.5	26.3	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
18.8	12.8	10.5	19.6	13.5	10.8	עובד
19.1	12.8	10.4	19.3	13.2	10.6	שכיר
17.4	12.6	10.2	21.4	15	11	עצמאי
84.6	79.7	74.2	84.6	75.7	68.1	לא עובד בגיל עבודה
49.3	34.4	23.1	43.6	31.4	21	מפרנס אחד
5.6	4.1	3.1	5	3.9	3.2	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק הבית:
31.7	20.4	20.5	29.6	18.8	18.9	עד 30
23.5	19.3	15.8	25.6	20.9	16.4	בגילאי 31 - 45
17.5	11.6	12	21.7	13.8	12.9	בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
36.2	26.2	28.5	85.5	25.8	25.8	בגיל הפנסיה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
57.9	46.6	47.3	70.4	49	44.6	עד 8 שנות לימוד
29.4	20.1	19.3	32.4	21.8	19.2	בין 9 ל-12 שנות לימוד
16.5	12.7	12.6	16.4	12.1	11.5	ומעלה שנות לימוד 13

* מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

** על פי גישה שפותחה על ידי גוטליב-קושניר לזיהוי חרדים בסקרי הוצאות והכנסות.

*** מגיל 62 לנשים ו-67 לגברים

7. יעד העוני

לפני מספר שנים גיבשה המועצה הלאומית לכלכלה בשיתוף עם משרדי הממשלה הרלבנטיים יעד עוני שהממשלה אימצה והציבה לעצמה, ולפיו הכנסות המשפחות בחמישון התחתון יגדלו בין 2008 ל-2010 במוצע בקצב מהיר יותר ב-10% לפחות מקצב הגידול של התוצר לנפש, הכול במונחים ריאליים. אם התוצר לנפש יצמח בתקופה זו ב-10% (לצורך המחשה בלבד), היעד יושג אם ההכנסה המשפחתית ברוטו של המשפחות בחמישון התחתון תגדל ב-11% לפחות (דהיינו שיעור הצמיחה (10%) לנפש בתוספת (10%*10%), דהיינו בתוספת נקודת אחוז אחת). מתוך חשש שהיעד לא יושג דחתה הממשלה בזמנו במסגרת התקציב ל-2009 – 2010, את השגתו לתקופה 2008-2013.

מאחר ששנת 2013 הסתיימה ניתן לבדוק האם המדינה עמדה ביעד שהציבה לעצמה בזמנו, גם אם היא למעשה התעלמה מהיעד וכבר אינה רואה בו חלק מהמדיניות הכלכלית-חברתית שלה.

לוח 14 מציג את יעד העוני בהסתכלות שנתית ובחלק התחתון של הלוח בהסתכלות שנתית מצטברת (כמתבקש מבחינת השגת היעד). לצורך השוואה מוצגים גם השינויים בהכנסה נטו לנפש תקנית באותו חמישון, שכן השוואה כזאת עדיפה מבחינה עיונית (ר' סקירה שנתית של הביטוח הלאומי 2007, 23-40).

החלק העליון של הלוח מציג את מצב (אי-)השגת היעד בכל שנה החל מ-2008.²⁶ בחלק התחתון של הלוח מוצג המצב המצטבר עם כל שנה נוספת. הלוח מראה שבשנים 2008 עד 2011 היעד לא הושג אם כי הפער באי-השגתו הצטמצם בשנים 2010 ו-2011. ב-2012 וב-2013 חל שינוי חד, בעיקר כתוצאה מההשתלבות בתעסוקה של אוכלוסיות שהיו במשך שנים רבות מודרות משוק העבודה. כאמור לעיל ייתכן שחלק מהתוצאה החיובית בלוח זה קשור בשינוי המתודולוגי שבצעה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בעריכת הסקר שבבסיס דוח ממדי העוני של הביטוח הלאומי. חלק מהשגת היעד עשויה להיות מוסברת בשינויים טכניים של עריכת הסקר. העובדה שהשיפור נמשך כבר כמה שנים מחזק את הסבירות שהשגת היעד היא תוצאה אמיתית ולא טכנית.

מבחינה ציבורית הוועדה למלחמה בעוני שמונתה ב-2014 על ידי שר הרווחה והשירותים החברתיים המליצה לממשלה לאמץ יעד יותר שאפתני לצמצום ממדי העוני – השגת תחולת עוני בשיעור דומה לזה של ממוצע תחולת העוני במדינות ה-OECD, בפרט בנוגע לעוני של ילדים. שיעור הילדים העניים ב-OECD הוא כמחצית מתחולת העוני של ישראל. בכך הוועדה הכירה בחשיבות הרבה שיש לעצם קביעת יעדים - לא רק בנושאים כלכליים כמו אינפלציה, חוב ציבורי וגירעון ממשלתי אלא גם בנושאים חברתיים. עם זאת הממשלה לא אימצה פורמלית בהחלטת ממשלה את דוח "ועדת המלחמה בעוני" ולא את היעד המוצע בו.²⁷

²⁶ השנים לפני כן ניתנו לצורך השוואה.

²⁷ ר' גם גוטליב, 2014, "יעדים חברתיים – האם יש בהם צורך בישראל?", מגזין כלכלי חברתי – מכון ון ליר, גיליון 15

לוח 14: השינויים הריאליים ביעד העוני ובהכנסות החמישון התחתון*, 2002 – 2013

השינוי הריאלי בהכנסות החמישון התחתון משנה לשנה			תמ"ג לנפש +10%	שנה
הכנסה נטו לנפש תקנית	הכנסה ברוטו לנפש תקנית	הכנסה ברוטו למשפחה**		
			-2.6	2002
-2.3	-2.8	-1.8	-0.3	2003
-1.6	-1.5	-1.8	3.3	2004
3.1	2.6	4.4	3.4	2005
4.8	4.1	5.4	4.1	2006
4.3	4.2	1.8	4.0	2007
-0.3	-0.6	-1.3	2.4	2008
-2.3	-2.1	1.2	-0.9	2009
3.5	3.5	3.9	3.2	2010
2.0	2.1	3.0	3.0	2011
12.0	11.7	9.2	1.6	2012
8.6	8.3	4.7	1.5	2013
-0.3	-0.6	-1.3	2.4	2008
-2.6	-2.7	-0.1	1.4	2008 - 2009
0.9	0.7	3.8	4.7	2008 - 2010
2.8	2.8	6.9	7.8	2008 - 2011
15.2	14.8	16.7	9.5	2008 - 2012
25.1	24.4	22.2	11.2	2008 - 2013

II. ממדי האי-שוויון והפערים בהכנסות

1. האי-שוויון ב-2013 ובשנים האחרונות

לוח 15 מציג את מדדי ג'יני לאי-שוויון בהכנסה הכלכלית ובהכנסה הפנויה לאורך זמן. מדד ג'יני לאי-שוויון בהכנסה הפנויה הגיע ב-2013 ל-0.3634 ומדד זה לפי ההכנסה הכלכלית הגיע ל-0.4788. ערכים אלה משקפים ירידה שנתית במדדים אלו בשיעורים חדים, של 3.6% ו-2.1% בהתאמה, לעומת 2012. ירידות אלה הן הגבוהות ביותר בערכיהם המוחלטים בעשור וחצי האחרונים. בראייה ארוכת טווח – מ-1999 עד 2006 עלה המדד לאי-שוויון בהכנסה הפנויה לנפש תקנית, התייזב במשך 3 שנים ומאז הוא ירד בהתמדה, עם ירידה במיוחד גדולה ב-2013. העלייה בשנים עד 2006 וההתייזבות לאחר מכן נבעה ממדיניות הממשלה – תחילה הקיצוצים במדיניות הרווחה ולאחר מכן הרפורמה במס הכנסה. בשנים מאז 2010 כאשר הממשלה הייתה יחסית ניטרלית לגבי חלוקת ההכנסות אזי מגמת הירידה באי-שוויון שהוכתבה על ידי ההתפתחויות בשוק העבודה (על פי תוצאות הסקר) הקרינה על האי-שוויון בהכנסות נטו כך שגם הוא פחת. יש לסייג ניתוח זה בכך שההכנסות הגבוהות לא נמדדות בדרך כלל באותה איכות כמו ההכנסות הנמוכות וההכנסות של שכבת הביניים, שכן שיעור ההשבה של אנשים עשירים בדרך כלל נמוך במיוחד. לכן ייתכן שהנתונים של אי-שוויון בהכנסות הנגזרים מסקרי ההוצאות בתחום האי-שוויון מוטים כלפי מטה. טענה זו משפיעה בעיקר על רמת האי-שוויון וכנראה פחות על השינוי בו.²⁸

הירידה החדה של מדד ג'יני לפי ההכנסה הכלכלית ב-2013, אשר ממנה נגזרת רוב הירידה במדד לפי ההכנסה הפנויה, נובעת מהעלייה המתמשכת בשיעורי המועסקים בישראל בשנים האחרונות בכלל ולעלייה החדה בפרט שנרשמה על פי הסקר שעליו מבוססים נתוני העוני לשנה זו.

²⁸ סימולציה שהוכנה כדי לבדוק את השפעת מס היסוף מצביעה על כך שהצעד השפיעה מעט על חלוקת ההכנסות.

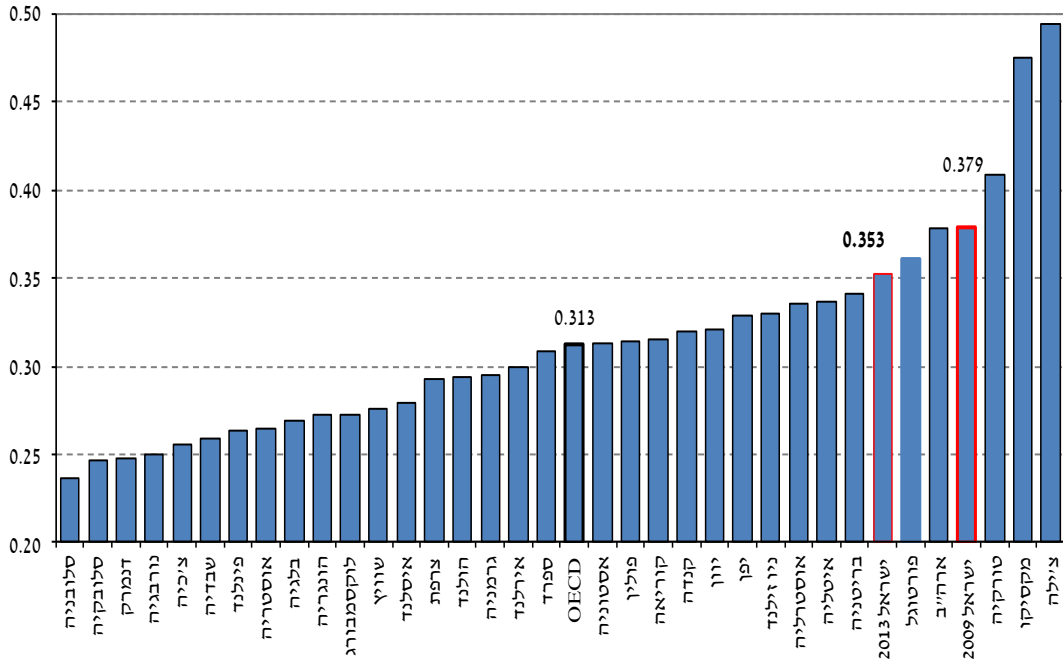
לוח 15: מדד ג'יני לאי שוויון בהתחלקות ההכנסות באוכלוסייה, 1999-2013

שנה	לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	אחוז הירידה הנובע מתשלומי העברה ומיסים
2013	0.4788	0.3634	24.1
2012	0.4891	0.3770	22.9
2011	0.4973	0.3794	23.7
2010	0.5045	0.3841	23.9
2009	0.5099	0.3892	23.7
2008	0.5118	0.3853	24.7
2007	0.5134	0.3831	25.4
2006	0.5237	0.3923	25.1
2005	0.5225	0.3878	25.8
2004	0.5234	0.3799	27.4
2003	0.5265	0.3685	30.0
2002	0.5372	0.3679	31.5
1999	0.5167	0.3593	30.5
השינוי במדד (אחוזים)			
2013 לעומת 2012	-2.1	-3.6	
2013 לעומת 2007	-6.7	-5.1	
2013 לעומת 2002	-10.9	-1.2	
2013 לעומת 1999	-7.3	1.2	

תרשים 9 מציג מספר מדדים של אי-שוויון - את מדד ג'יני ואת היחס בין עשירוני ההכנסה. בכל המדדים לאי-שוויון מדדי שנת 2013 ממשיכים את מגמת הירידה שהחלה ב-2009. המקרה היחיד שבו המדד נמוך יותר מזה ששרר ב-1999 הוא המדד $p90/p50$ – הנקודה של 2013 מוצבת מתחת לנקודת הבסיס ב-1999 דהיינו אי השוויון בין העשירון התשיעי לבין החציון לא גדל ואולי אף קטן במהלך 14 השנים שבתרשים. לעומת זאת גדלו הפערים בין ההכנסה החציונית לבין העשירון התחתון, המיוצגים במדד $p50/p10$ במהלך השנים, וכן גם הפערים בין העשירון התשיעי לבין העשירון התחתון כפי שהם משתקפים במדד $P90/P10$ המייצג את הפער שבין ההכנסה הגבוהה ביותר של העשירון העליון לבין ההכנסה (הגבוהה ביותר)²⁹ של העשירון התחתון.

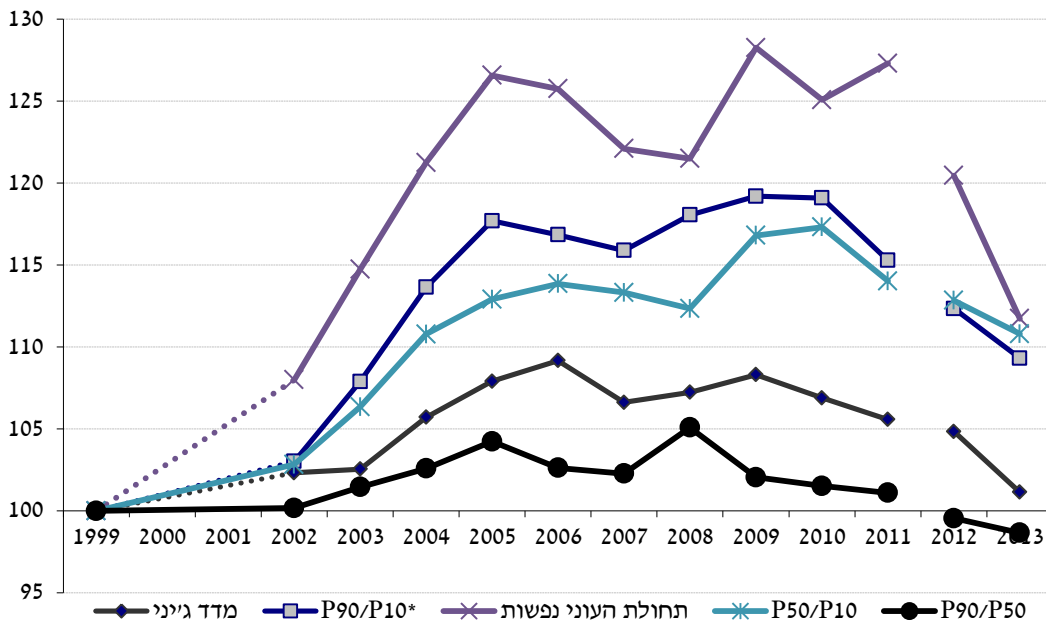
²⁹ מקובל לבחור ביחס בין ההכנסות הגבוהות ביותר בין העשירונים הנתונים לצורך ההשוואה.

תרשים 8: מדד ג'יני לאי השוויון בהכנסה הפנויה לנפש תקנית, מדינות OECD וישראל, סוף שנות האלפיים (ישראל 2013), הגדרת ה-OECD

מכאן שבעשור ומחצה כמעט המוצגים בתרשים, האי-שוויון גבר בעיקר בין בעלי ההכנסות הגבוהות ביותר לנמוכות ביותר, כאשר את ההכנסות הגבוהות מייצג העשירון העליון.³⁰

תרשים 9: מדדי פערים ואי-שוויון נבחרים, 1999-2013

לצורך חישובים העשירונים מוינו לפי ההכנסה הפנויה לנפש תקנית; כל עשירון מונה 10% מהמשפחות.

³⁰ יתכן שהממצאים היו שונים אילו הדבר היה נבדק בין קבוצות קטנות יותר של בעלי ההכנסות הגבוהות, למשל המאיון העליון או האלפיון העליון, דבר שלא נבדק בסקר זה מפאת מגבלת מספר התצפיות.

2. האי-שוויון לפי חמישוניים

חלק זה מציג נתונים נבחרים בדבר רמת חייה של האוכלוסייה בנייתוח לפי חמישוניים³¹ ב-2013. השינוי הריאלי בהכנסה הפנויה לנפש תקנית בשנה האחרונה מוצג בתרשים 10 וממנו עולה כי הכנסתם הפנויה לנפש תקנית של משקי בית הנמצאים בחמישון ההכנסה התחתון גדלה בשיעור של 8.6% בשנת 2013, שיעור הגבוה ביותר מבין החמישוניים שהינו גבוה ביותר מפי 3 משיעור השינוי הממוצע. ההכנסה הפנויה בקרב חמישון ההכנסה הרביעי גדל בשיעור ריאלי של 5.5%, בקרב חמישוני ההכנסה השלישי והשני נרשם גידול של כ-4% ובקרב חמישון ההכנסה העליון נרשם גידול ריאלי אפסי. שינויים אלה בהכנסה הפנויה לנפש תקנית בקרב חמישוני ההכנסה השונים מורים על תמורה פרוגרסיבית משמעותית.

שינוי פרוגרסיבי זה הינו חריג לאור שיעורי השינוי השנתיים של ההכנסה הפנויה לנפש תקנית בקרב החמישוניים השונים, בין השנים 2002 – 2011, כפי שמוצג בתרשים 10א, אשר מורים על שינוי שחל בממוצע בכל אחת מהשנים בעשור זה. לוח 16 מציג את ההכנסה ב-2012, לפי מקור וסוג הכנסה; לוח 17 מציג את חלוקת "עוגת" ההכנסות להגדרותיהן השונות בין החמישוניים; ולוח 18 מציג את השינויים בהוצאות המשפחות ואת חלוקת "עוגת" ההוצאות בין החמישוניים.

ממצאי לוח 16 מצביעים על שינויים גדולים בהכנסות ובמיסים להגדרותיהם השונות. קצבאות הביטוח הלאומי עלו אמנם בממוצע בכ-2% לפי הנתונים המינהליים ובכ-1% לפי נתוני הסקרים, אם כי קיימים הבדלים בשינויים בתוך הקצבאות השונות ואלה אינם מצביעים על מגמות דומות, אך שאר נתוני ההכנסות מצביעים על פערים ניכרים לעומת נתוני המאקרו.

על אף השינויים הללו המשקפים ירידה באי השוויון בהתפלגות ההכנסות, הכנסת החמישון העליון גבוהה מהכנסת החמישון התחתון בשיעור של 7.1 במונחים של הכנסה פנויה לנפש תקנית, ופי 17.5 כאשר מתייחסים להכנסה הכלכלית, שמקורה בכוחות השוק (הכנסה מעבודה, מפנסיה ומהון).

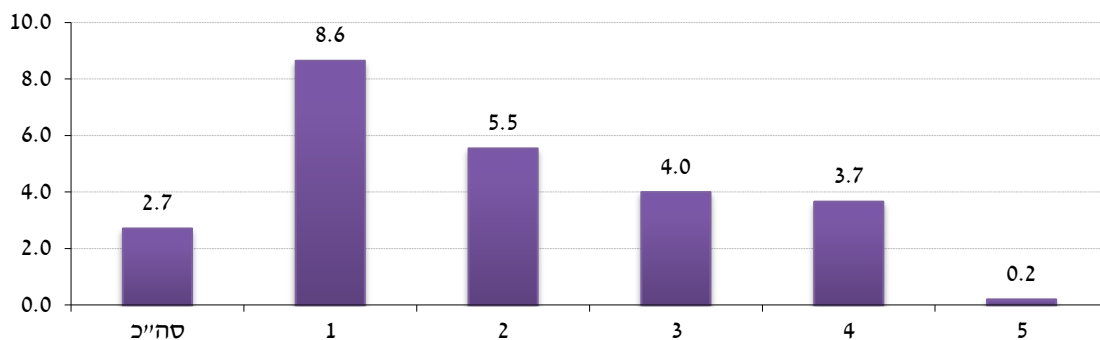
לוח 17 מראה את חלקו של כל חמישון בסך ההכנסה להגדרותיה השונות. הנתונים מורים כי חלקו של החמישון העליון בהכנסה מעבודה מגיע לכ-44% מסך השכר במשק, לעומת שיעור הנמוך פי 11 אצל החמישון התחתון המשתכר כ-4% מסך השכר. פערים גדולים יותר קיימים במיסוי הישיר, בשל המבנה הפרוגרסיבי של מס הכנסה ובמידה פחותה גם דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות: סך ההכנסות ממיסים ישירים מהחמישון התחתון עומד על 2.5% - לעומת 60.4% בחמישון העליון, המשלם פי 3 יותר מיסים מהחמישון שלפניו. סך ההכנסה הפנויה במשק מתחלקת באופן מעט יותר שיוויוני מאשר ההכנסה מעבודה: החמישון התחתון מקבל 6.7% ממנה - לעומת 39.5% שמקבל החמישון העליון ב-2013. בהסתכלות כללית ארוכת טווח ממצאים אלה תואמים את המגמות שנמצאו בסקרי ההכנסות בשנים מוקדמות יותר.

בלוח 18 מוצגות ההתפלגויות לפי חמישוניים לגבי ההוצאות. הנתונים המובאים בלוח מורים כידוע על פערים קטנים יותר בהוצאה מאשר בהכנסה: ההוצאה לנפש תקנית בחמישון העליון גבוהה פי 2.5 מזו שבחמישון התחתון (לעומת פי 7.7 כאשר מתייחסים להכנסה הפנויה לנפש תקנית).

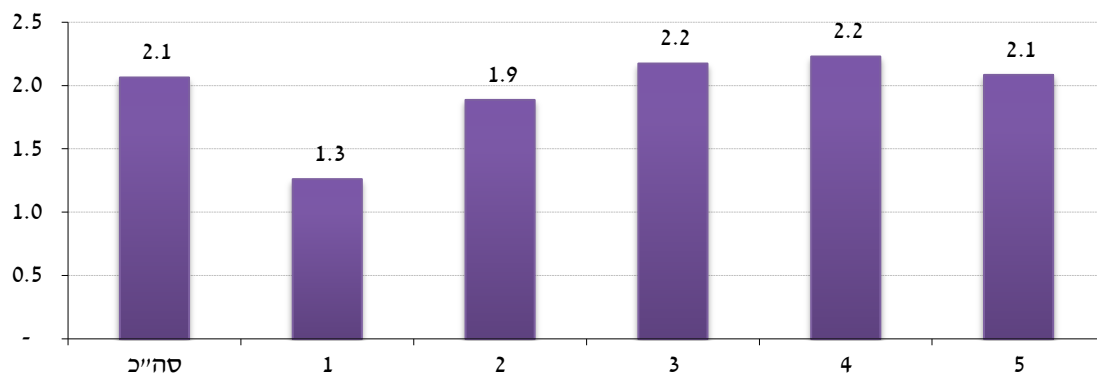
³¹ החמישוניים מוינו לפי ההכנסה הפנויה לנפש תקנית כאשר כל חמישון מונה 20% מהמשפחות. הגדרה זו תואמת גם את הגדרת החמישוניים במסגרת יעד העוני הממשלתי (ראו לעיל).

החמישון העליון צורך מוצרים ושירותים בשיעור של כ-30% מסך הצריכה (בכ-10 נקודות אחוז יותר מחלקו באוכלוסייה), ואילו החמישון התחתון צורך כ-12% - בכ-8 נקודות אחוז פחות מחלקו באוכלוסייה.

תרשים 10: השינוי הריאלי בהכנסה הפנויה לנפש תקנית ב-2013 לעומת 2012, בחלוקה לפי חמישונים (אחוזים)

תרשים 10א: ממוצע שינוי שנתי ריאלי בהכנסה הפנויה לנפש תקנית בין השנים 2002 ו-2011, בחלוקה לפי חמישונים (אחוזים)

לוח 16: מקור וסוג הכנסה ותשלומי חובה לפי המיטותים*, 2013, והשינוי הריאלי לעומת 2012

השינוי הריאלי לעומת 2012, אחוזים		ההכנסה (נ"מ לחודש)					מקור/סוג הכנסה ותשלומי חובה							
5	4	3	2	1	ממוצע	היחס בין					ממוצע			
						הכנסת המניסון העליון לדחתון	5	4	3	2			1	
2.3	5.7	10.5	8.5	2.2	5.1	10.4	29,650	17,190	11,960	7,170	2,850	13,770	מעבודת	
14.4	3.5	-6.8	7.5	63.1	9.8	34.2	6,150	1,940	1,050	560	180	1,980	מפנסיה, קופי"ג וחון	
6.3	-3	-4.6	-10.4	3.6	-1.7	0.9	2,070	1,710	1,770	2,070	2,250	1,970	מסד תמיכות וקצבאות	
2.9	-6.7	-2.2	-13.3	3	-3.5	0.7	1,400	1,230	1,390	1,590	1,870	1,500	תשלומים מביטוח לאומי בלבד	
40.9	16.6	-17.7	12.3	4.9	12	1.3	290	250	150	260	220	230	תשלומים ממוסדות ממשלתיים בלבד	
-0.3	-0.9	-9	-9.7	8.3	-2.4	2.2	380	230	220	220	170	250	תשלומים ממשקי בית ופרטים בלבד	
12.6	9.4	9.1	4.2	-2	10.7	27.9	9,480	3,210	1,620	790	340	3,090	סד תשלומי חובה	
18.2	12.8	8.6	9.1	-2.8	16.1	167.5	6,700	1,720	680	240	40	1,880	מס הכנסה	
1.2	6.4	10.9	3.1	-5.9	3.7	19.4	1,550	730	410	200	80	590	ביטוח לאומי	
0.7	5.1	8.4	2	-0.4	3	5.4	1,240	760	530	350	230	620	ביטוח בריאות	
2.3	4.4	7.2	4.1	5	4.1	5.7	28,400	17,630	13,150	9,000	4,940	14,630	נטו למשפחה	
4.7	5.1	7.4	4.1	4.7	5.2	7.2	37,880	20,840	14,770	9,800	5,280	17,720	ברוטו למשפחה	
4.8	5.8	9.4	8.5	4.1	6.1	12	35,640	18,990	12,920	7,650	2,980	15,640	כלכלית למשפחה	
0.4	3.7	4	5.6	8.6	2.8	7.1	12,050	6,700	4,780	3,230	1,700	5,690	נטו לנפש תקינת	
2	4.3	4.3	5.6	8.3	3.6	8.8	15,850	7,810	5,310	3,490	1,810	6,850	ברוטו לנפש תקינת	
2.1	4.8	6.1	10.9	3.4	4.1	17.8	14,790	6,980	4,500	2,520	830	5,930	כלכלית לנפש תקינת	

* החמישונים מונו לפי ההכנסה הפנויה לנפש תקינת; כל חמישון מונה 20% מהמשפחות.

לוח 17: חלקו של כל המישור בסך ההכנסות ותשלומי חובה, 2012-2013

	2013					2012					מקור/סוג הכנסה			
	5	4	3	2	1	סך הכל	5	4	3	2		1	סך הכל	
43.1	25.0	17.4	10.4	4.1	100.0	44.3	24.8	16.5	10.1	4.3	100.0	מעבודת		
62.3	19.6	10.6	5.6	1.8	100.0	59.8	20.8	12.5	5.7	1.2	100.0	מפנסיה, קופ"ג וחון		
21.0	17.4	17.9	21.0	22.8	100.0	19.4	17.6	18.4	23.0	21.7	100.0	מקצאות ותמכיות		
18.7	16.5	18.6	21.3	25.0	100.0	17.5	17.0	18.3	23.7	23.4	100.0	תשלומים מביטוח לאומי בלבד		
24.6	21.7	13.1	21.9	18.6	100.0	19.5	20.9	17.9	21.8	19.8	100.0	תשלומים ממוסדות ממשלתיים בלבד		
31.6	18.7	18.6	18.4	12.7	100.0	30.5	18.2	19.4	19.6	12.3	100.0	תשלומים ממשקי בית ופרטים בלבד		
61.4	20.8	10.5	5.1	2.2	100.0	60.4	21.0	10.6	5.5	2.5	100.0	תשלומי חובה		
71.4	18.4	7.3	2.5	0.4	100.0	70.2	18.9	7.8	2.7	0.4	100.0	מס הכנסה		
52.1	24.7	13.7	6.8	2.7	100.0	53.4	24.0	12.8	6.8	3.0	100.0	ביטוח לאומי		
39.9	24.3	17.1	11.4	7.3	100.0	40.8	23.9	16.2	11.5	7.5	100.0	ביטוח בריאות		
38.9	24.1	18.0	12.3	6.8	100.0	39.5	24.0	17.5	12.3	6.7	100.0	נטו למשפחה		
42.8	23.5	16.7	11.1	6.0	100.0	43.0	23.5	16.3	11.2	6.0	100.0	ברוטו למשפחה		
45.6	24.3	16.5	9.8	3.8	100.0	46.1	24.4	16.0	9.6	3.9	100.0	כלכלית למשפחה		

*החמשינויים מווינו לפי ההכנסה הפנויה לנפש תקינת; כל המישור מונה 20% מהמשפחות.

לוח 18 : הוצאות לפי חמישונים, שיעורי שינוי ריאליים והתפלגות ההוצאות, 2012-2013

5	4	3	2	1	ממוצע	
חמישונים						
9,430	6,470	5,130	4,100	3,230	5,670	ההוצאה כש"ח להודש, 2013
7,690	5,150	4,100	3,300	2,450	4,540	הוצאה לצריכה לנפש תקינה
21,850	16,550	13,640	11,010	8,920	14,400	הוצאה כספית לנפש תקינה
17,890	13,210	10,970	8,950	6,940	11,590	הוצאה לצריכה משפחתית
השינוי הריאלי לעומת 2012						
-0.3	-1.4	-2.7	-2.7	0.7	-1.2	הוצאה כספית לנפש תקינה
8.3	5.1	3.6	4.1	5.3	5.8	הוצאה כספית לנפש תקינה
3.1	1	0.6	-3.3	1.1	0.9	הוצאה לצריכה משפחתית
12.3	7.6	6.7	3.2	5.3	7.8	הוצאה כספית משפחתית
חלקה של ההוצאה כסך ההוצאה – 2012						
29.7	23.0	19.0	16.0	12.4	100	הוצאה לצריכה משפחתית
29.6	22.8	19.1	16.1	12.3	100	הוצאה כספית משפחתית
חלקה של ההוצאה כסך ההוצאה – 2013						
30.4	23	18.9	15.3	12.4	100	הוצאה לצריכה משפחתית
30.9	22.8	18.9	15.4	12.0	100	הוצאה כספית משפחתית

* חמקור : עיבודי מנהל המחקר והתכנון לסקרי הוצאות משקי בית של הלמ"ס לשנים שבלוח.
 ** התמשינונים מוינו לפי ההכנסה הפנויה לנפש תקינת; כל המישון מונה 20% מהמשפחות.

שנת 2013 התאפיינה בהמשך הצמיחה – המשק צמח בכ-3% ומעגל התעסוקה הוסיף והתרחב ב-2.5%. השכר הריאלי עלה בכאחוז אחד, זו השנה השנייה ברציפות, ורמת האבטלה עמדה על 6.2%. כאמור, הנתונים הדרסטיים של עליה בתעסוקה עליהם מורים נתוני סקר הוצאות 2013 המשמש בסיס לחישוב נתוני העוני בדוח זה, אינם עולים בקנה אחד עם חלק ממקורות מידע אחרים, על אף מגמת המשך הגידול בתעסוקה הקיימת בכל המקורות.

על פי הנתונים המינהליים, קצבאות הביטוח הלאומי עלו בין שתי השנים בכ-2% במונחים ריאליים. העליות בשיעור שבין 2% ל-6% משותפות לרוב הקצבאות המשולמות בידי המוסד לביטוח לאומי למעט הקצבה להבטחת הכנסה שירדה בכאחוז אחד וקצבת האבטלה שעלתה בשיעור ריאלי של כ-11% (על אף שלא היו שינויים בשיעור האבטלה או שינויי חקיקה העשויים להסביר עליה זו). נתוני הסקר אינם תואמים תמיד את המגמות בתחומי המיסוי והקצבאות. קצבת הילדים אמנם פחתה בשיעור של כ-14% על פי נתוני הסקר (בדומה לנתונים המינהליים המצביעים על ירידה של כ-13%), אולם קצבאות אחרות, כגון קצבאות זיקנה ושאיירים, קצבאות נכות ודמי אבטלה רשמו ירידה על פי נתוני הסקר, לעומת עליות של כ-4%-3% בנתונים המינהליים. בשל כך קצבאות הביטוח הלאומי כולן ירדו בשיעור ריאלי כולל של כ-4% - לעומת עליה של כ-2% על פי המקורות המינהליים.

לעומת זאת התשלומים למס הכנסה עלו על פי נתוני הסקר בשיעור חד של כ-17%, ודמי הביטוח הלאומי ודמי ביטוח הבריאות עלו אף הם בשיעורים הדומים למקורות המינהליים.

כתוצאה מהגידול הדרמטי בתעסוקה על פי נתוני הסקר, עלו הכנסות משקי הבית לסוגיהן. ההכנסה הפנויה המשפחתית, זו שלאחר מיסים ותשלומי העברה, עלתה אף היא בכ-4.1% וחציון ההכנסה הפנויה לנפש תקנית שממנה נגזר קו העוני עלה ב-4.4%.

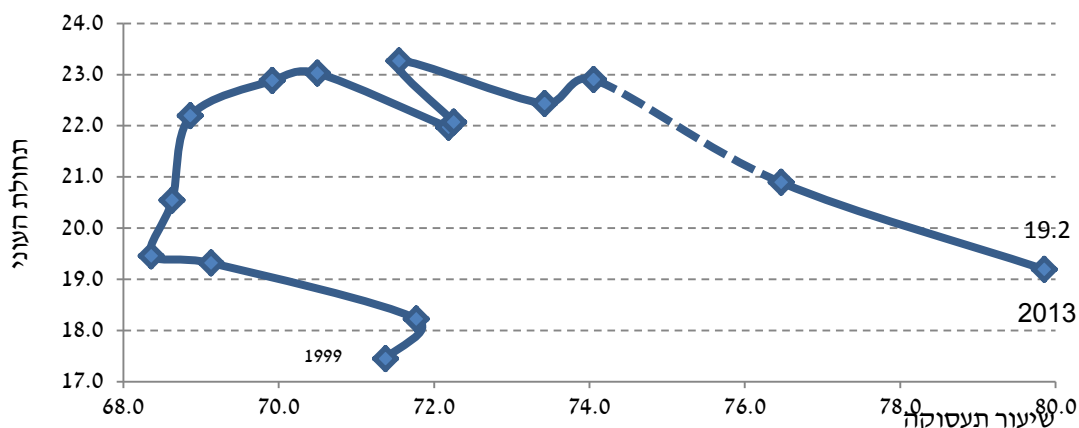
בשל החשיבות הרבה של נתוני התעסוקה השנה בהסבר התפתחות ממדי העוני, הוספו לנספחים לוחות רבים המפרטים את מצב התעסוקה והשכר ואת התפתחותם על פני זמן. נספחים 10 עד 18 כוללים מגוון רחב של נתונים במבט היסטורי ומשווה בין קבוצות אוכלוסייה, לגבי התפלגות המועסקים העניים והלא עניים בין משלחי יד וענף, שיעורי התעסוקה ורמת השכר לשעה. בכל הניתוחים הללו נעשה שימוש במידת הצורך בדוח.

לוח 19 מציג את התפלגות השכר של האוכלוסייה השכירה, בחלוקה לשכירים עניים ושאינם עניים ב-2013. הממצאים מלמדים על הפערים הניכרים ברמת השכר של השכירים העניים בהשוואה לכלל השכירים: כ-78% מכלל השכירים במשק מועסקים במשרה מלאה, ולכ-17% מהם משולם שכר הנמוך משכר המינימום. לעומת זאת כ-62% מהעובדים העניים מועסקים במשרות מלאות, אולם שיעור המשתכרים למטה משכר המינימום בקרבם מגיע לכ-40%. במקביל, שיעור השכירים המועסקים במשרה מלאה ומשתכרים מעל לשכר הממוצע במשק מגיע ל-38.5% - לעומת שיעור של 2.5% אצל שכירים ממשפחות עניות.

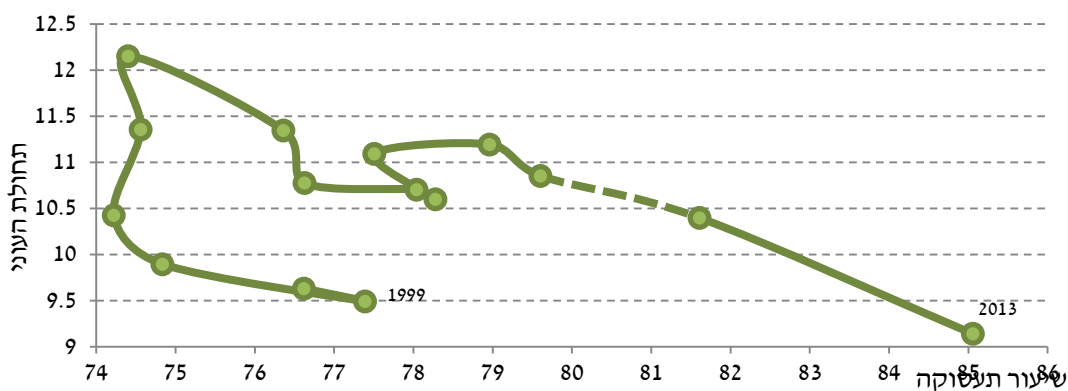
תרשימים 11א' עד 11ד' מצביעים על הצלחת מדיניות הגדלת התעסוקה. שיעורי התעסוקה נמצאים במגמת גידול מתמשכת מאז 2004 ובהתאם לכך ירדה תחולת העוני בקבוצות השונות וזאת בעיקר מאז 2010. תרשימים אלה תואמים אפוא את התיאור של מעבר לצמיחה לטובת עניים לאחר 2008. ב-2009 הפגיעה

בעובדים העניים הייתה קטנה מזו שהתרחשה בקרב עובדים לא-עניים ומאז השיפור בשכר ב-1% היה דומה בין עובדים עניים ללא-עניים, כאשר רוב הגידול בתעסוקה היה דווקא אצל עובדים מעוטי הכנסה. עם זאת אצל ערבים חומרת העוני בקושי פחתה על אף הגידול בתעסוקה, ואצל חרדים היא אף עלתה ב-2013. (ר' גם דיון לעיל בנושא עוצמת התעסוקה בין סקר הו"מ למקורות מידע אחרים). המשך קיום ממדי עוני גבוהים למרות הגידול הרב בתעסוקה מחייבת בחינה של מדיניות השכר, שכן הגדלת התעסוקה היא תנאי הכרחי אך לא מספיק לשיפור מצב העוני.

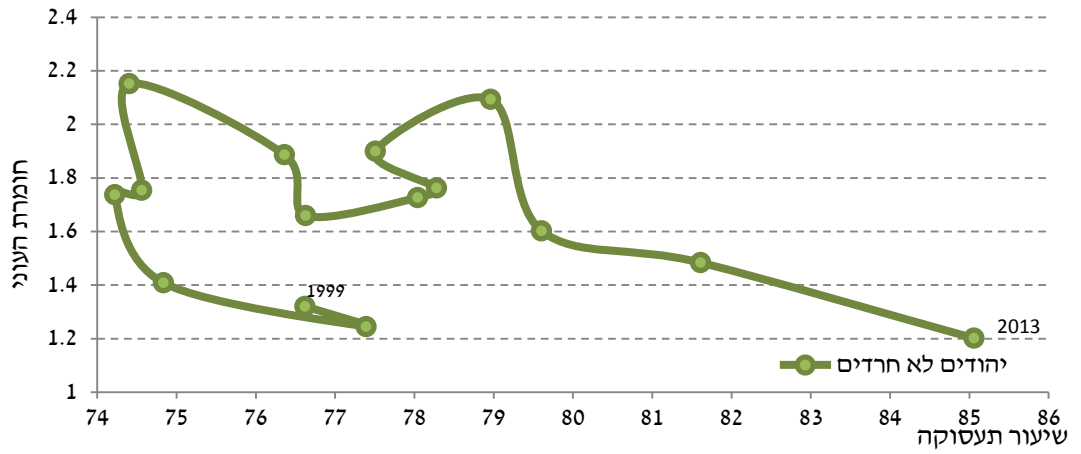
תרשים 11א: תעסוקה ועוני – כלל האוכלוסיה

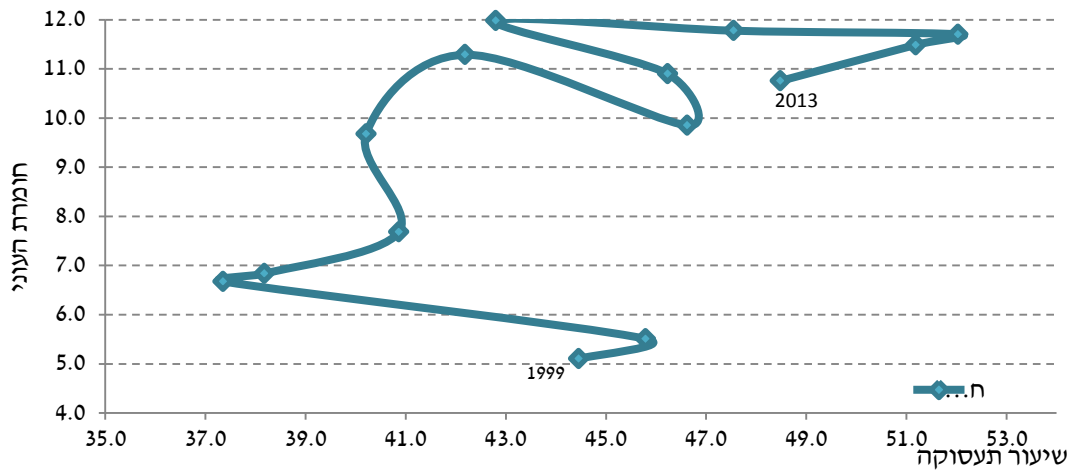
תרשים 11ב: תעסוקה ועוני – יהודים לא-חרדים

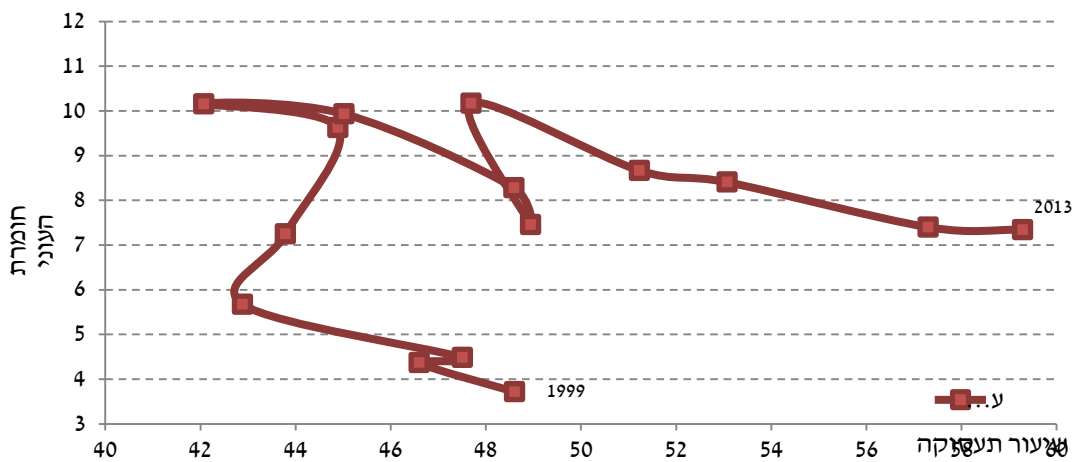
תרשים ג11: תעסוקה וחומרת עוני – יהודים לא-חרדים

תרשים ד11: תעסוקה וחומרת עוני – חרדים

תרשים ה11: תעסוקה וחומרת עוני – ערבים

בלוח 19 מוצגת התפלגות העובדים במשפחות העניות ובכלל האוכלוסייה לפי רמת השכר. הלוח מראה כי מרבית השכירים, כ-78% עובדים במשרה מלאה. גם רוב המועסקים החיים במשפחות העניות, כ-62% מועסקים במשרה מלאה. עם זאת אפילו בקרב המועסקים במשרה מלאה ישנם כ-40% שהכנסתם נמוכה או אינה עולה על שכר המינימום, מתוכם פחות ממחצית שהכנסתם אינה עולה אפילו על מחצית שכר המינימום (ולכן הם כנראה חשופים לאי ציות לחוק של מעסיקיהם). כ-55 אחוזים נוספים מועסקים בשכר הגבוה משכר המינימום אך נמוך מהשכר הממוצע, ושיעור שולי משתכר מעבר לשכר ממוצע. לעומתם, בכלל האוכלוסייה מרבית המועסקים במשרה מלאה, כ-90%, משתכרים שכר העולה על שכר המינימום.

לוח 19: התפלגות השכר** של השכירים והשכירים העניים לפי רמת השכר, 2013

מפלגת שכר ממוצע	שכר מינימום עד לשכר ממוצע	מחצית עד שכר מינימום	עד מחצית שכר מינימום	באחוזים	סך הכול (אלפים)	
32.4	40.6	15.0	12.1	100.0	3,053	סה"כ שכירים
38.5	44.1	9.5	7.9	100.0	2,387	המועסקים במשרה מלאה שכירים* בקרב האוכלוסייה הענייה כלכלית
1.4	38.3	29.5	30.8	100.0	369	סה"כ שכירים
2.1	55.5	24.8	17.5	100.0	215	שכירים המועסקים במשרה מלאה בקרב האוכלוסייה הענייה נטו
1.7	41.6	27.3	29.4	100.0	267	סה"כ שכירים
2.5	57.5	22.3	17.7	100.0	165	שכירים המועסקים במשרה מלאה

* 35 שעות עבודה שבועיות ומעלה.

** שכר המינימום והשכר הממוצע במשק הותאמו לתקופת סקר הכנסות 2011.

V נספחים

נספח א1: תחולת העוני 1998-2013 כולל מזרח ירושלים

תחולת העוני (באחוזים)			שנה
ילדים	נפשות	משפחות	
21.8	17.5	17.4	1998
26.0	19.5	18.0	1999
29.6	21.0	18.1	2002
30.8	22.4	19.3	2003
33.2	23.6	20.3	2004
35.2	24.7	20.6	2005
35.8	24.5	20.0	2006
34.2	23.8	19.9	2007
34.0	23.7	19.9	2008
36.3	25.0	20.5	2009
35.3	24.4	19.8	2010
35.6	24.8	19.9	2011
33.7	23.5	19.4	2012
30.8	21.8	18.6	2013

נספח א2: תחולת העוני 1999-2012 לא כולל מזרח ירושלים

תחולת העוני (באחוזים)			שנה
ילדים	נפשות	משפחות	
N/A#	N/A#	N/A#	1998
24.9	18.8	17.8	1999
25.2	18.8	17.5	2000
26.9	19.6	17.7	2001
28.0	20.0	17.7	2002
29.4	21.5	19.2	2003
32.5	23.2	20.3	2004
33.8	23.7	20.3	2005
34.6	23.9	20.2	2006
33.2	22.8	19.5	2007
32.5	22.7	19.6	2008
34.4	23.8	20.0	2009
33.6	23.1	19.3	2010
33.4	23.2	19.3	2011
31.3	21.8	18.6	2012
28.4	20.2	17.9	2013

**נספח 2 : מספר המשפחות, הנפשות והילדים העניים לאחר תשלומי העברה ומיסים,
2013 – 2012**

הערה : המספרים משקפים את גודל האוכלוסייה והם אינם אינדיקטור לשינויים שחלו בממדי העוני, שכן ממדי העוני מבטאים שינויים בהיקף מספר העניים לבין שינויים בגודל האוכלוסייה. כך ייתכן שתחולת העוני של קבוצה מסוימת יורדת אפילו אם מספר המשפחות העניות גדל ולהיפך.

2013			2012			
ילדים	נפשות	משפחות	ילדים	נפשות	משפחות	
756,900	1,658,200	432,600	817,200	1,754,700	439,500	סך כל האוכלוסייה
374,400	856,200	267,800	418,300	927,400	273,400	יהודים
382,600	801,900	164,900	398,900	827,200	166,100	ערבים
5,500	180,800	110,500	13,500	186,700	104,800	קשישים*
67,400	210,000	85,200	85,600	225,700	79,800	עולים
179,400	270,900	40,600	202,200	300,600	44,400	חרדים (קושניר-גוטליב)
198,457	310,180	49,278	172,059	270,043	43,618	חרדים (לפי השיטה הקלאסית)
756,900	1,327,100	238,500	817,200	1,426,100	253,000	משפחות עם ילדים-סה"כ
311,800	678,700	151,000	326,900	705,700	157,400	1-3 ילדים
445,100	648,400	87,500	490,300	720,400	95,600	מספר הילדים 4 ויותר
276,200	381,900	45,300	323,600	455,100	53,900	מספר הילדים 5 ויותר
75,700	141,400	36,100	80,900	145,600	37,800	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
601,700	1,165,000	231,300	619,000	1,230,300	249,200	עובד
511,100	987,200	194,600	528,300	1,053,700	215,300	שכיר
90,000	168,500	33,400	86,900	163,800	30,700	עצמאי
150,100	321,600	95,100	188,500	363,300	94,800	לא עובד בגיל עבודה
409,500	766,300	164,600	473,500	905,800	192,000	מפרנס אחד
192,200	398,700	66,700	145,500	324,500	57,300	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק הבית:
139,100	351,800	90,100	131,700	326,500	88,400	עד 30
504,500	825,000	155,200	539,500	871,600	157,600	בגילאי 31 - 45
109,000	314,000	83,700	134,200	391,400	97,400	בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
4,400	167,400	103,600	11,900	165,200	96,000	בגיל הפנסיה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
90,200	265,800	87,200	97,500	296,100	93,000	עד 8 שנות לימוד
358,800	769,300	185,400	414,500	856,200	192,900	בין 9 ל-12 שנות לימוד
307,900	623,100	160,000	305,200	602,400	153,700	13 ומעלה שנות לימוד

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה : מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

נספח 3 : תחולת העוני של נפשות לפי קבוצות אוכלוסייה, אחוזים, 2012 ו-2013

שיעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים (אחוזים)	הכנסה לאחר תשלומי העברה ומיסים		הכנסה לפני תשלומי העברה ומיסים		
	2013	2012	2013	2012	
					סך כל האוכלוסייה
24.2	25.3	21.8	23.5	28.7	31.4
					יהודים
35.3	36.7	14.1	15.6	21.7	24.6
					ערבים
7.1	6.6	52.4	54.0	56.4	57.8
					קשישים*
52.3	52.4	21.0	23.3	44.0	49.0
					עולים
42.7	43.7	16.6	17.3	28.9	30.7
					חרדים (קושניר-גוטליב)
11.0	18.3	74.4	65.4	83.6	80.1
					חרדים (לפי השיטה הקלאסית)
16.0	20.5	57.8	53.5	68.8	67.4
					משפחות עם ילדים-סה"כ
14.3	15.4	26.7	29.1	31.1	34.3
					ילדים 1-3
17.6	23.0	18.0	19.2	21.9	24.9
					מספר הילדים 4 ויותר
10.6	6.5	53.8	58.4	60.2	62.5
					מספר הילדים 5 ויותר
11.2	5.6	60.8	67.3	68.5	71.3
					משפחות חד הוריות
30.3	36.0	30.4	29.4	43.7	45.9
					מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
					עובד
21.5	23.0	17.4	18.9	22.2	24.5
					שכיר
22.4	24.5	17.2	18.6	22.2	24.7
					עצמאי
14.6	10.6	18.2	19.7	21.3	22.0
					לא עובד בגיל עבודה
13.2	16.8	81.5	77.5	93.9	93.1
					מפרנס אחד
22.0	23.0	39.7	39.5	50.9	51.4
					שני מפרנסים ויותר
20.4	22.8	8.4	7.7	10.5	10.0
					קבוצות גיל של ראש משק הבית:
					עד 30
24.4	29.2	25.0	25.2	33.1	35.6
					בגילאי 31 - 45
15.0	15.5	25.1	27.1	29.5	32.1
					בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
20.9	22.4	14.3	17.0	18.1	21.9
					בגיל הפנסיה לפי חוק***
52.8	53.3	22.8	24.9	48.4	53.3
					קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
					עד 8 שנות לימוד
21.1	23.9	52.4	54.2	66.4	71.3
					בין 9 ל-12 שנות לימוד
21.2	22.3	24.9	27.9	31.6	35.9
					13 ומעלה שנות לימוד
28.7	29.9	15.5	15.6	21.7	22.3

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה : מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

נספח 4: יחס פער ההכנסות בקרב משפחות לפי סוגי משפחה, 2012 - 2013 (אחוזים)

השפעה על פער ההכנסות בקרב עניים בלבד	הכנסה לאחר תשלומי העברה ומיסים		הכנסה לפני תשלומי העברה ומיסים			
	2013	2012	2013	2012		
43.4	41.6	32.8	34.4	57.4	56.3	סך כל האוכלוסייה
52.3	50.4	30.1	30.0	60.9	56.1	יהודים
31.8	31.2	35.6	39.2	52.1	56.6	ערבים
73.9	69.8	25.2	28.1	82.3	77.9	קשישים*
61.4	59.8	27.1	25.1	71.1	61.0	עולים
44.3	46.1	37.2	34.3	66.4	58.7	חרדים**
35.1	35.4	33.7	35.4	51.5	52.0	משפחות עם ילדים-סה"כ
36.4	37.5	30.8	31.4	48.8	47.3	ילדים 1-3
33.8	33.7	36.7	39.4	54.6	57.6	מספר הילדים 4 ויותר
36.1	33.2	36.7	40.6	55.4	59.1	מספר הילדים 5 ויותר
49.5	53.1	37.8	35.2	65.1	62.1	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
30.0	31.5	28.8	29.2	40.4	40.3	עובד
31.2	32.9	28.6	28.7	40.1	39.9	שכיר
17.0	17.7	29.9	33.1	38.5	40.7	עצמאי
47.2	43.5	51.3	54.2	99.2	94.3	לא עובד בגיל עבודה
31.3	31.9	32.6	31.7	46.3	44.0	מפרנס אחד
26.1	29.8	21.4	22.5	28.8	30.2	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק הבית:
39.1	41.3	33.4	33.0	52.1	50.6	עד 30
33.8	34.4	34.4	35.1	51.1	51.4	בגילאי 31 - 45
42.2	36.7	32.5	36.9	56.7	56.0	בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
75.0	71.0	24.2	27.2	82.4	78.3	בגיל הפנסיה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
52.1	51.0	34.3	37.3	69.1	72.5	עד 8 שנות לימוד
38.3	35.9	33.4	34.1	53.3	50.9	בין 9 ל-12 שנות לימוד
44.7	43.0	31.4	33.2	57.5	55.9	ומעלה שנות לימוד 13

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

** עקב תנודתיות מוצג ממוצע נע של שנתיים. הגדרה חרדים לפי עבודה גוטליב-קושניר (2009). להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

+ השפעה זו מורכבת משתי קבוצות: (א) משפחות שנשארו עניות, (ב) משפחות שיצאו ממעגל העוני. לגבי

נספח 5: השפעת תשלומי ההעברה³² והמיסים הישירים על האי-שוויון בהכנסות בכלל האוכלוסייה, 2013 – 2012

חלקו של כל עשירון בכלל ההכנסה (%)**						עשירון*
לאחר תשלומי העברה ומיסים		לאחר תשלומי העברה		לפני תשלומי העברה ומיסים		
2013	2012	2013	2012	2013	2012	
						תחתון
2.1	2.0	1.9	1.8	0.0	0.1	2
3.7	3.6	3.3	3.2	2.1	1.9	3
5.0	4.8	4.5	4.3	3.7	3.4	4
6.4	6.1	5.7	5.5	5.2	4.8	5
7.7	7.6	7.0	6.9	6.7	6.5	6
9.2	9.1	8.5	8.5	8.5	8.4	7
10.8	10.8	10.2	10.3	10.5	10.5	8
12.9	13.0	12.6	12.7	13.2	13.2	9
15.9	16.2	16.2	16.6	17.3	17.8	עליון
26.2	26.8	30.1	30.2	32.9	33.3	
						היחס בין הכנסת החמישון העליון לבין הכנסת החמישון התחתון
7.2	7.8	9.0	9.5	24.3	25.6	

* המשפחות בכל טור דורגו לפי רמת ההכנסה המתאימה לנפש תקנית. כל עשירון מונה 10% מן הנפשות באוכלוסייה.

** במונחים של הכנסה לנפש תקנית.

³² ניתוח זה לוקה בחסר מאחר שחלק מתשלומי ההעברה לא מדווחים ולכן לא נכללו כאן. כך למשל אין דיווח על הטבות מס, בעיקר בתחום החיסכון. כמו כן חסר מידע לגבי מענקים לסקטור העסקי במסגרת חוק עידוד השקעות הון. המידע החסר אילו היה נגיש במסגרת סקר ההכנסות או ההוצאות, היה כנראה משנה את חלקם של העשירונים העליונים בהכנסה הלאומית.

נספח 6: נתונים לספיים לפי המישורים לפי סולם השקילות של ה-OECD

א. הכנסה לפי מקור וסוג, 2013 והשינוי הריאלי לעומת 2012

	השינוי לעומת 2012, אחוזים					ההכנסה (נה לחודש)					מקור/סוג הכנסה	
	4	3	2	1	ממוצע	4	3	2	1	ממוצע		
5												
4	7.6	14.3	15.1	0.6	5.1	31,220	16,660	11,070	6,480	2,090	13,770	מעבודה
17.2	1.5	-4.5	23.3	75.5	9.8	5,840	1,840	1,070	680	170	1,980	מפנסיה, קופי"ג וחרו
5.4	-4.9	-6.2	-11	5.7	-1.7	2,040	1,680	1,790	2,020	2,330	1,970	מקצבאות ותמיכות
14.4	11.1	13.1	12.8	-3.7	10.7	9,690	2,900	1,380	690	280	3,090	תשלומי חובה
3.8	5.5	9.6	8.7	5.8	4.1	29,400	17,280	12,550	8,490	4,300	14,630	נטו למשפחה
6.3	6.3	9.9	9	5.4	5.2	39,100	20,180	13,930	9,180	4,580	17,720	ברוטו למשפחה
6.5	7.4	12.9	16	3.4	6.1	36,900	18,380	12,050	7,060	2,210	15,640	כלכלית למשפחה
2.1	5.1	7.4	9.6	11.2	3.2	17,410	9,870	7,110	4,840	2,540	8,490	נטו לנפש תקינת
4	5.9	7.8	10	10.8	4	23,000	11,460	7,860	5,210	2,710	10,240	ברוטו לנפש תקינת
4.1	6.9	10.9	18.4	6.6	4.7	21,610	10,320	6,690	3,850	1,120	8,910	כלכלית לנפש תקינת

ב. הוצאות לפי חמישונים, התפלגות ההוצאות ושיעורי שינוי ריאליים, 2012-2013

5	4	3	2	1	ממוצע	
						ההוצאה בש"ח לחודש, 2013
13,590	9,860	7,890	6,450	4,780	8,520	הוצאה לצריכה לנפש תקנית
10,230	7,420	5,930	4,820	3,490	6,380	הוצאה כספית לנפש תקנית
22,150	16,670	13,310	11,130	8,100	14,270	הוצאה לצריכה משפחתית
16,680	12,550	10,090	8,410	6,020	10,750	הוצאה כספית משפחתית
						השינוי הריאלי לעומת 2012
-0.7	2.1	2.5	3.2	-1	1.1	הוצאה לצריכה לנפש תקנית
-8.6	-3.9	-4	-3.9	-4.8	-5.6	הוצאה כספית לנפש תקנית
-3.3	-0.6	-0.3	2.3	0.2	-0.9	הוצאה לצריכה משפחתית
-11.1	-6.5	-6.1	-4.3	-3.4	-7.3	הוצאה כספית משפחתית
						חלקה של ההוצאה בסך ההוצאה – 2012
31.9	23.2	18.5	15.1	11.2	100	הוצאה לצריכה משפחתית
32.4	23.1	18.5	15.2	10.7	100	הוצאה כספית משפחתית
						חלקה של ההוצאה בסך ההוצאה – 2013
31.1	23.4	18.6	15.6	11.4	100	הוצאה לצריכה משפחתית
31	23.3	18.8	15.7	11.2	100	הוצאה כספית משפחתית

נספח 7: תחולות עוני לפי קו עוני של 40% מחציון ההכנסה לפי הגדרת ה-OECD, 2012 ו-2013

	2013			2012		
	ילדים	נפשות	משפחות	ילדים	נפשות	משפחות
סך כל האוכלוסייה	16.0	11.8	11.7	17.1	12.2	11.4
יהודים	9.0	7.2	8.7	9.4	7.1	8.2
ערבים	37.8	30.2	29.0	39.7	32.1	29.6
קשישים*	28.3	15.3	17.3	58.9	15.0	15.6
עולים	9.4	8.5	12.0	10.3	7.4	8.9
חרדים**	40.4	40.0	41.1	32.8	30.1	27.4
משפחות עם ילדים-סה"כ	16.0	13.6	11.9	17.1	14.5	12.2
1-3 ילדים	9.3	8.6	8.6	9.2	8.6	8.5
מספר הילדים 4 ויותר	29.5	29.1	28.9	32.0	31.9	31.0
מספר הילדים 5 ויותר	31.5	30.8	31.2	36.7	37.0	36.7
משפחות חד הוריות	23.0	18.8	17.0	20.9	17.4	16.2
מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:						
עובד	11.4	7.5	5.8	11.1	7.7	6.1
שכיר	11.7	7.5	5.7	10.5	7.2	5.8
עצמאי	9.8	7.0	5.7	14.9	10.6	7.5
לא עובד בגיל עבודה	76.2	68.9	61.7	74.9	65.0	56.0
מפרנס אחד	31.2	21.0	13.1	25.4	18.4	12.4
שני מפרנסים ויותר	2.8	2.0	1.5	2.4	1.8	1.5
קבוצות גיל של ראש משק הבית:						
עד 30	20.4	13.1	13.3	19.8	12.7	13.8
בגילאי 31 - 45	16.2	13.1	10.5	16.6	13.2	9.9
בגילאי 46 עד גיל הפנסיה	11.8	7.5	7.7	15.2	9.4	8.7
בגיל הפנסיה לפי חוק***	26.5	16.6	18.4	69.7	16.2	16.7
קבוצות השכלה של ראש משק הבית:						
עד 8 שנות לימוד	46.9	36.1	36.4	55.7	35.9	31.7
בין 9 ל-12 שנות לימוד	21.1	13.5	12.4	21.8	14.2	12.3
13 ומעלה שנות לימוד	9.8	7.5	7.5	9.8	7.3	7.3

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

*** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

נספח 8: תחולות עוני לפי קו עוני של 60% מחציון ההכנסה לפי הגדרת ה-OECD, 2012 ו-2013

2013			2012			
ילדים	נפשות	משפחות	ילדים	נפשות	משפחות	
31.6	24.7	24.5	34.6	26.1	24.4	סך כל האוכלוסייה
21.0	17.0	19.4	23.8	18.3	19.3	יהודים
64.9	55.0	53.4	66.6	56.3	52.9	ערבים
39.1	31.1	34.6	73.6	33.0	34.4	קשישים*
25.1	22.6	28.5	28.8	23.0	26.8	עולים
74.5	72.4	70.9	68.5	63.0	57.9	חרדים**
31.6	27.6	24.9	34.6	30.1	26.8	משפחות עם ילדים-סה"כ
21.1	19.8	19.9	23.0	21.4	21.2	1-3 ילדים
52.7	51.9	50.9	56.8	56.1	54.7	מספר הילדים 4 ויותר
58.2	57.3	57.0	64.7	64.3	64.1	מספר הילדים 5 ויותר
40.0	35.1	34.6	39.6	33.8	35.0	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
27.2	19.4	16.4	28.9	20.5	16.7	עובד
27.2	19.2	16.2	28.9	20.5	16.8	שכיר
27.1	19.8	16.7	27.8	19.9	15.3	עצמאי
89.6	85.4	80.7	90.2	83.1	77.5	לא עובד בגיל עבודה
62.2	46.0	33.1	58.4	43.2	30.4	מפרנס אחד
12.0	8.6	6.6	10.9	8.3	6.5	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק הבית:
42.2	28.0	27.7	43.2	27.8	26.5	עד 30
31.6	26.5	22.3	34.4	28.5	22.8	בגילאי 31 - 45
23.9	16.7	16.8	28.0	19.1	18.2	בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
37.3	33.7	36.8	88.1	35.3	36.2	בגיל הפנסיה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
74.6	59.2	58.2	80.9	60.7	56.7	עד 8 שנות לימוד
39.1	28.1	27.3	43.6	30.9	27.7	בין 9 ל-12 שנות לימוד
22.7	17.7	17.3	23.4	17.4	16.5	13 ומעלה שנות לימוד

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

**נספח 9: תחולות העוני נפשות לפי הכנסה כלכלית והכנסה נטו והשפעת תשלומי העברה ומיסים
ישירים, לפי גישת ה-OECD (חצי חציון)**

שיעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים (אחוזים)		הכנסה לאחר תשלומי העברה ומיסים		הכנסה לפני תשלומי העברה ומיסים		
2013	2012	2013	2012	2013	2012	
29.4	33.6	18.0	18.8	25.4	28.3	סך כל האוכלוסייה
40.1	45.6	11.9	12.1	19.9	22.2	יהודים
11.3	13.8	42.0	44.7	47.3	51.8	ערבים
47.3	52.5	24.0	23.6	45.5	49.7	קשישים*
43.9	48.5	15.2	14.0	27.2	27.2	עולים
24.1	39.7	58.0	44.3	76.4	73.5	חרדים**
22.0	25.1	20.2	22.1	26.0	29.5	משפחות עם ילדים-סה"כ
25.7	28.7	13.7	14.8	18.4	20.8	ילדים 1-3
17.8	21.1	40.8	43.7	49.7	55.3	מספר הילדים 4 ויותר
20.1	24.1	43.4	48.4	54.3	63.9	מספר הילדים 5 ויותר
36.8	37.4	26.6	26.5	42.1	42.3	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
29.7	34.9	12.8	13.5	18.3	20.8	עובד
31.2	36.8	12.8	13.2	18.6	20.9	שכיר
18.0	19.5	12.6	15.0	15.4	18.6	עצמאי
15.4	18.3	79.7	75.7	94.2	92.6	לא עובד בגיל עבודה
27.2	32.6	34.4	31.4	47.2	46.6	מפרנס אחד
37.1	43.5	4.1	3.9	6.5	6.9	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק הבית:
31.4	42.3	20.4	18.8	29.8	32.5	עד 30
21.2	25.9	19.3	20.9	24.5	28.2	בגילאי 31 - 45
26.4	25.4	11.6	13.8	15.7	18.5	בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
47.6	52.6	26.2	25.8	50.1	54.4	בגיל הפנסיה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
26.4	26.1	46.6	49.0	63.3	66.3	עד 8 שנות לימוד
27.0	30.3	20.1	21.8	27.5	31.2	בין 9 ל-12 שנות לימוד
33.3	41.2	12.7	12.1	19.0	20.5	13 ומעלה שנות לימוד

* בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

נספח 10: התפלגות העובדים ושיעורי גידול בסד התעסוקה לפי ענפי תעסוקה (אחוזים), 2012 – 2013

שיעורי הגידול המועסקים בענף בין 2012-2013	שיעור המועסקים בענף						ענף כלכלי
	2013			2012			
	הל"א-עניים	העניים	סה"כ	הל"א-עניים	העניים	סה"כ	
15.8	1.3	14.3	100.0	100.0	100.0	100.0	סד הכל
-30.0	--	-23.0	0.8	2.1	0.9	1.3	תקלאות
4.9	16.3	5.7	14.1	12.1	13.9	15.1	תעשייה (כרייה וחרושת)
50.0	--	53.6	1.2	0.7	1.1	0.8	חשמל ומים
-4.1	-5.8	-4.5	3.5	11.8	4.2	5.0	בינוי ובנייה
16.9	4.3	15.6	12.3	13.2	12.4	12.3	מסחר סיטוני וקמעוני
19.2	20.8	19.4	4.5	6.7	4.7	4.5	שירותי אירוח ואוכל
52.5	-35.3	43.9	9.3	4.4	8.8	7.0	תחבורה, אחסנה ותקשורת
-5.5	-5.0	-5.4	15.5	8.1	14.9	18.0	שירותים עסקיים, בנקאות וביטוח
188.5	--	195.9	11.7	7.3	11.3	4.4	מינהל ציבורי
0.1	-19.3	-2.7	11.7	16.3	12.1	14.2	חינוך
11.8	15.0	12.1	10.7	10.7	10.7	10.9	שירותי בריאות רווחה וסעד
-10.0	-29.7	-12.9	4.8	6.5	4.9	6.5	שירותים קהילתיים חברתיים ואחרים

נספח 11: השכל כאחוז מהשכל הממוצע והשיוניים בו לפי ענפי תעסוקה (אחוזים), 2012 – 2013

שכר כאחוז מהשכל הממוצע של העובדים*:	שכר כאחוז מהשכל הממוצע של העובדים			ענף כלכלי		
	השכל הלא-עניים	העניים	סה"כ			
שכר שיוני ריאלי בשכר העובדים בין 2012 ל-2013						
הלא-עניים						
-3.5	-0.4	-2.8	105.5	42.5	100.0	סך הכל
-4.0	--	-8.8	86.1	--	77.3	חקלאות
-5.5	10.1	-5.4	124.3	51.7	118.7	תעשייה (כרייה וחרישת)
-22.4	--	-22.9	166.7	--	162.2	חשמל ומים
6.1	10.9	7.0	104.5	58.4	93.0	בינוי וביניה
-1.2	-6.8	-1.0	86.1	42.4	82.0	מסחר סיטוני וקמעוני
1.7	12.6	2.4	61.4	38.4	58.5	שירותי אירוח ואוכל
36.4	-2.7	39.5	144.8	50.8	140.7	תחבורה, אחסנה ותקשורת
-8.8	-8.0	-8.9	123.4	40.6	119.5	שירותים עסקיים, בנקאות וביטוח
-33.5	--	-35.1	94.5	--	90.2	מנהל עיבורי
4.4	11.7	6.3	97.9	46.3	91.8	חינוך
-6.2	3.3	-6.1	93.4	31.1	87.9	שירותי בריאות רווחה וסעד
-0.7	10.8	1.6	69.7	35.9	65.7	שירותים קהילתיים חברתיים ואחרים

נספח 12: התפלגות העובדים ושיעורי גידול בסך התעסוקה לפי משלח יד (אחוזים),
2012 – 2013

משלח יד	שיעור המועסקים במשלה היד			
	2012		2013	
	סה"כ	העניים	העניים	הלא-עניים
סך הכל	100.0	100.0	100.0	100.0
בעלי משלח יד אקדמי ומנהלים	22.2	5.2	24.0	14.9
בעלי מקצועות חופשיים וטכניים	15.4	16.6	15.2	2.4
עובדי פקידות	16.5	12.0	17.0	5.6
עובדי מכירות ועובדי שירותים	19.0	20.6	18.8	6.1
עובדים מקצועיים	15.7	24.4	14.7	48.4
עובדים בלתי-מקצועיים	8.2	18.6	7.1	14.8

נספח 13: שיעורי השכלה והשיוניים בו לפי משלתי יז (אחוזים) – 2012 – 2013

שיעור השינוי הרגאלי בשכל העובדים בין 2012 ל-2013				שכל נאחז מהשכל הממוצע של העובדים*:				משלח יז
הלא-עניים	העניים	סה"כ	הלא-עניים	העניים	סה"כ	סה"כ		
-3.5	-0.3	-2.8	105.5	42.5	100.0	סד הכל		
-17.4	-19.1	-19.4	151.3	47.9	145.4	בעלי משלח יז אקדמי ומנהלים		
65.9	55.3	75.4	185.2	61.6	182.6	בעלי מקצועות חופשיים וטכניים		
19.9	6.9	21.6	104.8	45.3	102.4	עובדי פקידות		
22.5	23.4	25.4	78.9	38.6	76.4	עובדי מכירות ועובדי שירותים		
-25.0	-19.1	-23.7	69.4	44.9	66.2	עובדים מקצועיים		
-19.7	1.8	-16.2	45.8	37.6	44.0	עובדים בלתי-מקצועיים		

נספח 14: ממוצע הכנסה מעבודה שכיירה, לפי קבוצות אוכלוסייה, שנים 1999 - 2013, מחזורי 2013

	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	
סדר כל האוכלוסייה	7,584	7,485	6,474	6,458	6,513	6,731	6,799	6,277	6,318	6,177	6,105	6,334	6,698	6,562	8,520	
יהודים	8,092	7,995	6,903	6,865	6,911	7,107	7,175	6,663	6,667	6,473	6,445	6,684	7,019	6,856	8,976	
ערבים	4,698	4,612	3,941	3,972	4,015	4,346	4,372	3,774	4,024	4,147	3,829	3,905	4,405	4,302	5,402	
קשישים*	2,244	2,219	1,630	1,395	1,374	1,233	1,219	918	883	767	842	767	906	915	2,621	
עולים	6,347	5,992	5,323	5,389	5,466	5,524	5,387	5,062	4,709	4,569	4,780	4,599	4,956	4,470	5,365	
חורדים (לפי גוטליב-קושניר)**	3,825	4,334	4,277	4,094	3,816	3,908	4,131	4,014	3,468	3,660	3,727	3,651	3,400	3,935	5,738	
חורדים (לפי הנגישה הקלאסית)	5,529	5,097	4,215	3,932	3,805	3,781	4,103	3,657	3,224	3,389	3,574	3,373	3,170	3,422	5,023	
משפחות עם ילדים - סדר תכול	9,622	9,206	7,995	8,218	8,154	8,471	8,510	7,921	7,967	7,851	7,703	8,089	8,467	8,421	9,825	
1-3 ילדים	10,077	9,699	8,467	8,625	8,731	8,992	8,987	8,454	8,454	8,342	8,119	8,654	8,996	8,849	10,187	
4 ילדים ויותר	7,260	6,723	5,768	6,294	5,260	5,899	6,167	5,357	5,419	5,392	5,648	5,169	5,569	6,136	7,920	
5 ילדים ויותר	6,435	6,189	4,826	4,944	4,641	5,225	5,166	4,603	4,577	4,466	4,545	4,059	4,303	5,719	6,651	
משפחות חד הוריות	6,563	6,171	5,713	5,356	5,444	5,301	5,264	4,909	4,601	4,814	4,419	4,131	4,524	4,589	6,193	
מצב העיסוקי של ראש משק הבית:																
עובד	9,544	9,392	8,459	8,523	8,682	8,932	9,104	8,500	8,658	8,525	8,522	8,858	9,359	8,855	9,847	
שכיר	11,068	10,753	9,675	9,798	9,918	10,169	10,395	9,809	9,892	9,746	9,775	10,101	10,671	10,291	9,880	
מפרנס אחד	7,831	7,756	7,003	7,034	7,186	7,353	7,586	6,847	6,985	6,896	6,986	7,120	7,457	7,209	7,797	
שני מפרנסים ויותר	10,554	10,608	9,560	9,694	9,925	10,272	10,368	9,926	10,109	9,991	9,954	10,440	11,018	10,194	11,555	
קבוצות גיל של ראש משק הבית:																
עד 30	5,717	5,766	5,132	5,150	4,981	5,436	5,595	5,365	5,206	5,273	5,231	5,031	6,020	5,421	5,891	
בגיל 31 - 45	9,747	9,468	8,339	8,243	8,453	8,631	8,855	8,071	8,470	8,016	7,927	8,370	8,495	8,748	9,851	
בגיל 46 עד גיל הפנסיה	10,084	9,675	8,305	8,371	8,399	8,727	8,761	8,299	8,175	8,212	8,311	8,792	9,206	8,732	11,313	
קבוצות השכלה של ראש משק הבית:																
עד 8 שנות לימוד	1,761	1,645	1,540	1,500	1,731	1,744	1,728	1,514	1,484	1,567	1,539	1,669	1,629	1,600	3,565	
בין 9 ל-12 שנות לימוד	5,162	5,457	4,775	4,792	4,730	5,050	5,288	4,747	4,773	4,851	4,744	5,058	5,259	5,376	6,913	
13 ומעלה שנות לימוד	10,170	9,940	8,735	8,788	8,874	9,105	9,182	8,721	8,816	8,573	8,674	8,972	9,597	9,582	11,120	

* מוגבל 60 לאשה ו-65 לגבר.
** על פי גישה שפתחה על ידי גוטליב-קושניר לזיהוי חודים בספרי הוצאות ותכסיות.

נספח 15 : ממוצע הכנסה מעבודה שכירה, בקרב משפחות עובדות, לפי קבוצות אוכלוסייה, שנים 1999 - 2013, מתירי 2013

	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	
11,027	10,709	9,686	9,799	9,910	10,175	10,398	9,798	9,880	9,746	9,775	10,101	10,671	10,264	9,865	9,865	סך כל האוכלוסייה
11,786	11,388	10,249	10,325	10,442	10,733	10,922	10,291	10,325	10,144	10,201	10,545	11,172	10,801	10,448	10,448	יהודים
6,770	6,763	6,177	6,367	6,392	6,612	6,898	6,331	6,727	6,867	6,651	6,737	7,061	6,378	6,040	6,040	ערבים
9,766	9,251	8,084	7,676	8,063	7,829	8,392	7,470	7,694	6,655	7,727	6,809	8,295	7,782	8,774	8,774	קטשנים*
8,605	8,105	7,598	7,548	7,587	7,895	7,776	7,174	6,825	6,701	7,002	6,767	7,282	6,574	6,330	6,330	עולים
5,578	6,010	6,126	5,900	5,883	6,311	6,331	6,175	5,812	6,493	6,213	6,730	6,366	6,164	7,089	7,089	חרדים (לפי גוטליב-קושניר)**
7,697	7,158	6,022	5,909	5,987	6,197	6,382	5,928	5,594	6,362	6,213	6,618	6,185	5,808	6,464	6,464	חרדים (לפי הגישה הקלאסית)
11,830	11,331	10,109	10,431	10,492	10,706	10,916	10,383	10,368	10,354	10,332	10,853	11,241	10,855	10,395	10,395	משפחות עם ילדים - סך הכל
12,200	11,663	10,526	10,770	10,957	11,037	11,239	10,739	10,676	10,678	10,545	11,199	11,515	11,181	10,672	10,672	1-3 ילדים
9,709	9,386	7,930	8,661	7,759	8,738	9,060	8,297	8,390	8,384	9,036	8,558	9,288	8,862	8,843	8,843	4 ילדים ויותר
8,741	8,979	6,855	7,124	7,035	8,047	8,026	7,454	7,476	7,577	7,779	7,322	8,080	8,543	7,721	7,721	5 ילדים ויותר
8,890	8,064	7,650	7,485	7,342	7,263	7,471	6,955	6,469	7,083	6,564	6,570	6,962	6,928	7,283	7,283	משפחות חד הוריות
																מצב תעסוקתי של ראש משק הבית
11,027	10,709	9,686	9,799	9,909	10,175	10,398	9,798	9,880	9,746	9,775	10,101	10,671	10,264	9,865	9,865	עובד
11,068	10,753	9,675	9,800	9,918	10,169	10,395	9,809	9,892	9,746	9,775	10,101	10,671	10,291	9,880	9,880	שכיר
9,043	8,986	8,027	8,059	8,165	8,416	8,631	7,943	7,987	7,907	8,003	8,139	8,540	8,341	7,803	7,803	מפרנס אחד
12,197	11,955	10,937	11,175	11,368	11,657	11,878	11,380	11,516	11,394	11,430	11,880	12,515	11,832	11,587	11,587	שני מפרנסים ויותר
																קבוצות גיל של ראש משק הבית
6,502	6,499	6,004	6,183	6,100	6,583	6,705	6,433	6,464	6,517	6,505	6,471	7,421	6,757	6,272	6,272	עד 30
11,946	11,408	10,336	10,303	10,684	10,783	11,130	10,450	10,747	10,404	10,491	10,906	11,159	11,020	10,390	10,390	בגיל 31 - 45
13,428	13,002	11,455	11,681	11,657	12,100	12,397	11,858	11,612	11,724	11,717	12,293	12,990	12,240	12,243	12,243	בגיל 46 ועד גיל הפנסיה
																קבוצות השכלה של ראש משק הבית
5,827	5,183	4,950	5,146	5,522	5,520	6,047	5,339	5,301	5,502	5,606	5,855	5,926	5,395	5,820	5,820	עד 8 שנות לימוד
7,444	7,675	7,093	7,244	7,162	7,542	7,863	7,360	7,353	7,559	7,542	7,863	8,072	8,160	7,801	7,801	בין 9 ל-12 שנות לימוד
13,705	13,160	11,825	11,910	12,168	12,420	12,615	11,963	12,078	11,797	11,941	12,407	13,288	12,848	12,299	12,299	13 ותעלה שנות לימוד

* מנול 60 לאשה ו-65 לגבר.
 ** על פי גישה שפותרת על ידי גוטליב-קושניר לזיהוי חודים בסקרי חוצאות והכנסות.

נספח 16: שכל שעותי ממוצע, שקלים, 1999 - 2013, מרחיבי 2013

	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999		
51.7	56.2	50.2	50.4	50.8	51.9	52.7	51.4	51.4	51.4	51.9	54.2	53.3	55.1	51.3	49.3	סך כל האוכלוסייה	
54.2	59.3	52.6	52.5	52.8	54.0	54.6	53.4	53.0	53.4	55.5	54.8	57.0	53.2	51.6	51.6	יחידים	
36.3	37.2	34.6	34.7	35.6	35.7	38.0	35.1	38.0	39.9	43.5	40.0	39.6	33.9	32.0	32.0	עורבים	
61.9	60.8	58.1	55.4	56.9	55.9	63.7	56.9	58.9	61.2	59.4	52.5	64.2	61.0	56.8	56.8	קשישים* (במשק בית שבראשן קשיש)	
42.6	44.4	41.0	40.1	40.8	41.3	41.0	39.3	38.8	37.3	39.1	39.2	42.1	35.7	34.6	34.6	עולים	
45.1	47.4	42.5	44.7	42.7	46.7	46.8	47.4	48.0	52.5	58.6	53.5	54.1	44.9	49.1	49.1	חרדים (לפי גוטליב-קושניר)**	
51.9	56.4	50.6	50.6	51.1	52.0	53.0	51.6	51.5	51.9	54.0	53.3	55.1	51.4	49.3	49.3	לא חרדים (לפי גוטליב-קושניר)**	
50.4	51.7	43.7	46.0	42.8	46.5	47.9	46.9	47.6	49.7	59.6	55.2	56.3	45.1	50.6	50.6	חרדים (לפי הנישה הקלאסית)	
51.8	56.3	50.5	50.5	51.1	52.0	52.9	51.6	51.5	52.0	54.0	53.2	55.1	51.4	49.3	49.3	לא חרדים (לפי הנישה הקלאסית)	
																קבוצות גיל:	
																	קבוצות גיל:
31.4	37.8	35.2	35.5	35.4	38.1	37.4	37.7	37.5	38.8	40.6	39.1	42.2	37.7	35.7	35.7	עד 30	
58.6	61.3	53.8	53.4	55.1	54.6	57.2	54.1	55.3	54.8	59.1	57.8	58.2	54.9	51.8	51.8	בגיל 31 - 45	
62.9	65.4	59.3	60.4	59.3	61.8	62.2	62.6	60.8	61.8	62.1	64.2	65.8	61.0	61.1	61.1	בגיל 46 עד גיל הפנסיה	
66.0	60.7	56.2	52.1	54.6	54.6	61.8	57.4	56.9	62.3	60.5	53.6	58.5	57.8	54.6	54.6	בגיל פרישה לפי חוק***	
																קבוצות השכלה:	
31.2	31.6	28.1	29.4	31.7	31.0	34.2	32.5	32.3	33.8	33.8	33.8	33.5	31.3	32.9	32.9	עד 8 שנות לימוד	
34.4	39.4	36.5	37.0	36.7	38.4	39.4	39.1	37.6	38.9	41.9	39.6	43.0	39.6	37.9	37.9	בין 9 ל-12 שנות לימוד	
66.1	69.2	61.3	61.0	61.9	63.2	63.7	61.9	62.9	63.1	65.5	66.6	67.0	64.3	61.5	61.5	13 ומעלה שנות לימוד	

* מוגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 ** על פי הנישה שמתחה על ידי גוטליב-קושניר לזיהוי חרדים בסקרי הוצאות והכנסות.
 *** מוגיל 62 לנשים ו-67 לגברים

נספח 17: שכל שעותי ממוצע, שקלים, 1999 - 2013, לפי מין, מחילוי 2013

2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	
גברים															
55.1	62.2	54.8	54.3	54.7	55.7	57.0	55.9	55.5	55.8	59.5	57.5	60.1	54.7	53.4	סך כל הגברים
59.3	68.1	59.2	58.5	58.8	60.0	61.0	60.0	58.9	58.9	62.2	61.0	63.5	58.2	57.6	יהודים
36.1	36.5	34.1	34.2	34.8	35.0	37.0	34.4	37.4	38.9	44.3	37.8	40.5	34.3	32.6	ערבבים
43.5	44.6	45.6	44.1	44.8	47.2	50.2	52.4	48.6	62.3	60.6	53.0	48.2	49.0	49.4	חרדים (לפי גוטליב-קושניר)*
55.2	62.5	55.1	54.7	55.0	55.9	57.2	56.0	55.6	55.6	59.5	57.6	60.3	54.8	53.5	לא חרדים (לפי גוטליב-קושניר)*
53.8	52.9	47.2	45.6	45.9	48.6	50.3	50.5	46.4	55.7	60.7	56.3	49.1	48.0	51.7	חרדים (לפי הגישה המקלאסית)
55.1	62.5	55.0	54.6	54.9	55.8	57.2	56.0	55.6	55.8	59.5	57.5	60.3	54.8	53.4	לא חרדים (לפי הגישה המקלאסית)
נשים															
48.2	49.7	45.4	46.2	46.6	47.7	48.2	46.6	47.0	47.8	48.3	48.6	49.7	47.4	44.7	סך כל הנשים
49.4	50.9	46.3	46.9	47.2	48.3	48.6	47.1	47.4	48.0	48.7	48.7	50.5	48.3	45.5	יהודים
36.6	38.5	35.6	36.0	37.8	38.1	40.8	37.4	39.9	43.1	40.9	46.7	37.6	32.7	30.1	ערבבים
45.9	48.7	40.6	45.0	41.5	46.4	44.9	44.1	47.6	46.6	57.4	54.0	58.3	42.4	49.0	חרדים (לפי גוטליב-קושניר)*
48.2	49.8	45.7	46.2	46.9	47.8	48.3	46.8	47.0	47.8	47.9	48.5	49.4	47.6	44.5	לא חרדים (לפי גוטליב-קושניר)*
48.3	51.1	41.8	46.2	41.1	45.6	46.5	44.8	48.2	46.8	59.1	54.6	60.7	43.6	50.1	חרדים (לפי הגישה המקלאסית)
48.2	49.7	45.6	46.2	46.9	47.8	48.2	46.7	47.0	47.8	47.8	48.5	49.4	47.5	44.5	לא חרדים (לפי הגישה המקלאסית)

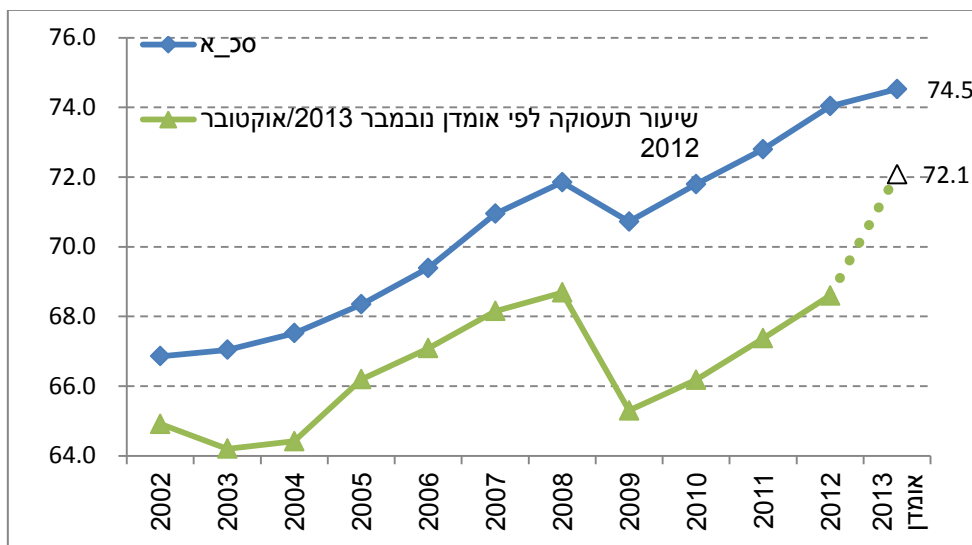
* על פי גישה שפותחה על ידי גוטליב-קושניר לזיהוי חרדים בסקרי הוצאות והכנסות.

נספח 18: שיעורי שינוי בשיעור התעסוקה, במספר המועסקים ובאוכלוסייה (גילאי 20 עד 67) – לפי קבוצות אוכלוסייה נבחרות (נתונים מקובץ השכר של 2013 מול 2012 – נתונים לא-סופיים)

על בסיס קבצי שכר לא סופיים, נובמבר 2014 מול אוקטובר 2013	שיעור שינוי בשיעור התעסוקה*				שיעור שינוי של מספר המועסקים				שיעור שינוי של מספר האנשים בגיל העבודה				שיעור שינוי של מספר האנשים בגיל מעבר לגידול במספר האנשים בגיל העבודה			
	סה"כ	סה"כ	נשים	גברים	סה"כ	נשים	גברים	נשים	סה"כ	נשים	גברים	נשים	סה"כ	נשים	גברים	נשים
אתרונים	8.1%	9.9%	7.2%	15.6%	17.6%	13.7%	21.8%	4.7%	4.0%	4.6%	3.4%	8.4%	8.4%	10.3%	7.4%	
בדואים צפון	9.1%	7.1%	8.6%	13.0%	13.0%	15.0%	11.8%	2.8%	4.0%	4.4%	5.4%	9.4%	9.4%	7.4%	12.3%	
בדואים דרום	6.7%	5.5%	9.7%	10.8%	15.2%	15.2%	10.8%	5.1%	5.1%	5.0%	5.0%	7.0%	5.7%	5.7%	10.1%	
מזר: ישוברים לא מוכרים	6.0%	5.2%	6.4%	12.0%	11.4%	12.0%	12.0%	4.7%	5.5%	6.5%	6.5%	6.3%	5.5%	5.5%	6.7%	
ערבים אחרים	8.6%	7.7%	10.2%	12.0%	13.5%	11.2%	11.2%	3.0%	3.1%	3.2%	3.2%	3.0%	8.9%	8.0%	10.5%	
המקור: שילוב של קבצי מבוטחים וקובצי שכר, ביטוח לאומי, רשות המסים; עיבודים - מניחל המחקר והתכנון, ביטוח לאומי																
* שיעור זה מבטא את שיעור הגידול הנוסף במספר המועסקים מעבר לזה של האוכלוסייה בגיל העבודה																

נספח 19: שיעורי תעסוקה של קבוצת הגיל 25-64, לפי סקר כח אדם ולפי קבצים מינהליים בביטוח הלאומי

מקורות נתונים – סכ"א לשנת 2013
קבצים מינהליים בביטוח הלאומי של נובמבר 2014 מול אוקטובר 2013

- הגידול בתעסוקה משקף המשך של מגמת גידול בו מאז תחילת שנות ה-2000, כפי שהיא מדווחת במקורות המידע השונים – סקר כח אדם (להלן "סכ"א"), קובץ השכר של רשות המיסים ודיווח העסקים בטופסי 102 לביטוח הלאומי.
- גידול בשיעור התעסוקה מתקבל גם מסכ"א של הלמ"ס. עם זאת הגידול בשיעור תעסוקה לפי סכ"א מתון בהרבה מזה שמדווח בסקר הו"מ.
- הגידול בתעסוקה לפי סקר הו"מ גבוה משמעותית מזה שמדווח בנתוני סכ"א לאותה שנה. שהשנה המדגם של הסקר גדול במיוחד (9,500 תצפיות), דבר שמגביר את אמינותו.
- אינדיקציה ארעית נוספת לגידול בשיעור התעסוקה מתקבל גם מהשוואת קובץ השכר של רשות המיסים הלא-סופי עדיין (שמכיל לעת עתה לפי הערכות במינהל המחקר של הביטוח הלאומי כ-90% מכלל השכירים) עם קובץ לא-סופי מקביל משנת 2012 (כאשר כמובן קיים כיום כבר קובץ סופי לגבי אותה שנה). מידע סופי לגבי קובץ השכר של 2013, הדרוש כדי לאפשר אישוש של סוגיית התעסוקה של סקר הו"מ יתקבל רק בסביבות מאי 2015.
- מקור אחר להערכת הגידול בתעסוקה קיים בדיווח החודשי של הביטוח הלאומי ללמ"ס (טופסי 102). דיווח זה מצביע אף הוא על גידול בתעסוקה, אם כי גם במקור מידע זה (כמו סקר כח אדם) הגידול בתעסוקה מתון יותר מזה שמדווח בסקר ההוצאות. יצויין שדיווח זה אינו מודד את הגידול במספר המועסקים, כמדווח בסקרי הו"מ ובסקר כח אדם, אלא את השינוי במספר "משרות השכיר", כאשר ברור שלא צריך להתקיים קשר פשוט בין שיעורי השינוי במספר המועסקים (אנשים) לבין מספר משרות השכיר בעסקים, שכן יש אנשים רבים בעלי יותר ממשרה אחת, כאשר במקרים רבים משרות אלה הן חלקיות. לפיכך קשה לגזור מדיווחי המעסיקים לביטוח הלאומי (לפי טופס 102) את השינוי במספר האנשים המועסקים. יצויין גם

שהדיווח לפי טופס 102 כולל מחד את כל העסקים בעלי יותר מ-100 משרות, אך הוא כולל רק מדגם של העסקים הקטנים יותר. מניתוחים אחרים של קובץ השכר שמינהל המחקר מבצע ידוע שרבים מהעובדים בתחתית סולם השכר נמצאים דווקא בעסקים קטנים ובמשרות שהן כנראה חלקיות, שכן נפוץ בקרבם המצב שהם נאלצים להחזיק ביותר ממשרה אחת ובשכר נמוך כדי לשרוד מבחינה כלכלית. לפיכך קשה ללמוד ממשנתה זה על מידת נכונותו של שיעור הגידול במספר המועסקים בסקר הו"מ.

נספח 20: טווח הכנסות לפי עשירונים וגודל משפחה – 2013, לפי סולם שקילות ישראלי

עשירון	יחיד (19%)*	שתי נפשות (24%)	שלוש נפשות (16%)	ארבע נפשות (17%)	חמש נפשות (13%)
1	2,248	3,597	4,766	5,971	6,744
2	3,134	5,015	6,645	8,325	9,403
3	4,038	6,461	8,561	10,726	12,115
4	4,967	7,947	10,530	13,192	14,900
5	5,974	9,559	12,666	15,868	17,923
6	7,006	11,209	14,852	18,607	21,017
7	8,323	13,316	17,644	22,105	24,968
8	9,957	15,931	21,109	26,446	29,871
9	13,131	21,010	27,839	34,877	39,394
10	219,789	351,662	465,952	583,759	659,366

* שיעור של גודל המשפחה בכלל האוכלוסייה

לוח נספח 21: מובהקות סטטיסטית של שינויים במדדי עוני נבחרים בקבוצות אוכלוסייה
2013 מול 2012

FGT	יחס פער ההכנסות	תחולת העוני ילדים	תחולת העוני נפשות	תחולת העוני משפחות	קבוצות אוכלוסייה
כן	כן	כן	כן	לא	סך כל האוכלוסייה
לא*	לא	כן	כן	לא	יהודים
כן	כן	לא	לא	לא	ערבים
כן	כן	כן	לא*	לא	קשישים**
לא	לא	כן	לא	לא	עולים
כן	לא	לא*	כן	כן	חרדים***
כן	לא*	כן	כן	לא*	משפחות עם ילדים - סך הכול
לא	לא	לא	לא	לא	1-3 ילדים
כן	לא	לא*	לא*	לא	4 ילדים ויותר
כן	לא*	לא	לא*	לא*	5 ילדים ויותר
לא*	לא	לא	לא	לא	משפחות חד הוריות
לא	לא	כן	כן	כן	עובד
לא	לא	לא*	כן	כן	שכיר
לא	לא	לא	לא	לא	עצמאי
לא	לא	לא	לא	כן	לא עובד בגיל עבודה
לא	לא	כן	לא	לא	מפרנס אחד
לא	לא	כן	לא	לא	שני מפרנסים ויותר
לא	לא	לא	לא	לא	קבוצות גיל של ראש משק הבית:
לא	לא	לא	לא	לא	עד 30
לא	לא	כן	לא*	לא	בגיל 31 - 45
כן	כן	כן	כן	לא*	בגיל 46 עד גיל הפנסיה
כן	כן	כן	לא	לא	בגיל פרישה לפי חוק****
כן	כן	כן	לא	לא	קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
כן	כן	כן	לא	לא	עד 8 שנות לימוד
כן	לא	כן	כן	לא	בין 9 ל-12 שנות לימוד
לא	לא	לא	לא	לא	13 ומעלה שנות לימוד

* הנתונים נבדקו ברמת מובהקות של 5%. הסימון "לא*" משמעו שהנתון אינו מובהק ברמה של 5% אך מובהק ברמת מובהקות של 10%

** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

*** עקב תנודתיות מוצג ממוצע נע של שנתיים. הגדרה חרדים לפי עבודה גוטליב-קושניר (2009).

****ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה. לפיכך אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד להשלמת תהליך העלאת גיל הפרישה.

לוח נספח 22: סימולציה של קיצוץ קצבאות ילדים מול אי-קיצוץ הקצבה עם וללא שינוי בקו העוני

קיצוץ במשך שנה שלמה מול ללא קיצוץ	קיצוץ במשך שנה שלמה מול מצב ללא קיצוץ	באחוזים		שינוי בנקודות אחוז		ללא קיצוץ	מקורי	קיצוץ במשך שנה שלמה	
		קיצוץ במשך שנה שלמה מול מקורי	מקורי מול מצב היפוטטי ללא קיצוץ	קיצוץ במשך שנה שלמה מול מקורי	מקורי מול מצב היפוטטי ללא קיצוץ				
שינוי באחוזים (ללא שינוי בקו העוני)	שינוי בנקודות אחוז (ללא שינוי בקו העוני)	שיעור שינוי (ללא שינוי בקו העוני)		שינוי בנקודות אחוז (ללא שינוי בקו העוני)		תחולת העוני (ללא שינוי קו העוני)			
2.4%	0.44	1.1%	1.3%	0.20	0.24	18.39	18.63	18.84	תחולת העוני משפחות
3.7%	0.78	1.6%	1.9%	0.36	0.42	21.35	21.77	22.13	תחולת העוני נפשות
4.7%	1.42	2.0%	2.6%	0.63	0.79	30.04	30.83	31.47	תחולת העוני ילדים
6.4%	2.01	2.5%	3.6%	0.82	1.19	31.59	32.78	33.60	יחס פער ההכנסות
12.3%	0.0040	5.8%	5.8%	0.0020	0.0020	0.0325	0.0345	0.0365	חומרת העוני FGT
1.2%	0.0043	0.6%	0.6%	0.0023	0.0020	0.3614	0.3634	0.3657	מדד לאי-שוויון (גייני)
שינוי באחוזים (עם שינוי בקו העוני)	שינוי בנקודות אחוז (עם שינוי בקו העוני)	שיעור שינוי (עם שינוי בקו העוני)		שינוי בנקודות אחוז (עם שינוי בקו העוני)		תחולת העוני (עם שינוי קו העוני)			
1.4%	0.26	0.3%	1.0%	0.06	0.20	18.44	18.63	18.70	תחולת העוני משפחות
2.7%	0.57	0.9%	1.7%	0.19	0.37	21.40	21.77	21.96	תחולת העוני נפשות
3.9%	1.17	1.4%	2.4%	0.43	0.73	30.10	30.83	31.27	תחולת העוני ילדים
5.7%	1.82	2.1%	3.4%	0.70	1.12	31.66	32.78	33.48	יחס פער ההכנסות
11.0%	0.0036	5.2%	5.2%	0.0018	0.0018	0.0327	0.0345	0.0363	חומרת העוני FGT
1.2%	0.0043	0.6%	0.6%	0.0023	0.0020	0.3614	0.3634	0.3657	מדד לאי-שוויון (גייני)

הלוח מראה שלושה מצבים: **המצב המקורי**, דהיינו המצב שמדווח בסקר, המשקף קיצוץ קצבאות ב-5 החודשים האחרונים של השנה; תרחיש של **קיצוץ במשך שנה שלמה**, דהיינו מצב היפוטטי, לפיו הקיצוץ היה מבוצע מתחילת השנה ועד סופה, וכן תרחיש של אי-קיצוץ הקצבה, דהיינו מצב היפוטטי שבו הקצבה הייתה נשארת ברמה שהייתה קיימת לפני הקיצוץ, זאת כדי לאמוד את ההשפעה הסגולית של קיצוץ במשך שנה מלאה. הסימולציה נעשתה בשני אופנים – האחד מניח שקו העוני לא משתנה עקב הקיצוץ. עם זאת מאחר שקצבת הילדים היא אוניברסלית, הקיצוץ שלה משפיע על כלל האוכלוסייה ובפרט על שכבת הביניים. לכן צעד כזה גם משנה את ההכנסה החציונית. כדי להתחשב בהשפעה זו על מדידת העוני נעשתה הסימולציה בפעם השנייה עם חישוב של קו עוני נפרד ללא קיצוץ ואחרי קיצוץ במשך שנה שלמה. לפי תוצאות הסימולציה הקיצוץ גרם לעלייה סגולית של תחולת העוני של 2.4% לגבי משפחות, 3.7% לגבי נפשות ו-4.7% לגבי ילדים. העלייה הסגולית של פער ההכנסות הממוצע מקו העוני מסתכמת ב-6.4% וחומרת העוני (FGT) ב-1.2%. 12.3% העלייה הסגולית של מדד האי-שוויון בהכנסה הפנויה של כלל האוכלוסייה מסתכמת ב-1.2%. ההשפעות על ממדי העוני קטנות יותר כאשר מתחשבים בירידה (הסגולית) של קו העוני עקב הקיצוץ.

מחברי הדוח (בסדר א"ב):

מירי אנדבלד

נתנאלה ברקלי

דניאל גוטליב

אורן הלר

www.btl.gov.tr